POT FI SUPRAVEGHEATE ALEGERILE? pag. II–III

Nr. 43 (349)

22

23–29 octombrie 1996

SUPLIMENT GRATUIT

A.R.L.U.S. – o poveste cu intelectuali pag. 12

PAVEL CÂMPEANU: Sondaj despre partide şi candidaţi pag. 7

DAN C. MIHĂILESCU despre *Jurnalul* lui Mircea Zaciu pag. 15

EMIL CONSTANTINESCU candidat al CDR

GABRIELA ADAMEŞTEANU

VI

Şanse egale?

„Presa în România este liberă şi deschisă; majoritatea ziarelor, atît prin numere (cît, n.n.) *şi circulaţie, critică regulat Guvernul. Sînt peste 100 de posturi de radio şi mai mult de 30 de posturi TV, inclusiv posturi TV particulare care emit naţional prin transmisie simultană, cel mai mare dintre acestea fiind în posesia unui proeminent republican american. Consiliul Naţional al Audiovizualului a promulgat reglementări care cer tuturor posturilor să dea, în acelaşi mod, timpi de emisie pentru toate partidele politice în alegerile care se apropie".*

Ce lipseşte din acest tablou al presei din România pe care îl trasează ambasadorul SUA la Bucureşti, d-l Alfred Moses? Ce este inexact?

1. Lipseşte televiziunea naţională şi o frază de caracterizare a ei.

Dacă se făcea această caracterizare, nu s-ar fi putut evita repetarea unei vechi banalităţi, şi anume, că televiziunea naţională este controlată de Putere. Chiar şi în această perioadă electorală, cînd CNA *„a promulgat reglementări care cer tuturor posturilor să dea, în acelaşi mod, timpi de emisie pentru toate partidele politice"*, concluzia CIS, care, în cadrul unui microproiect PHARE, monitorizează emisiunile politice televizate, a fost că TVR favorizează net partidul de guvernămînt. De pildă, în perioada 23–27 septembrie 1996, spaţiul acordat PDSR a fost mai mare decît al tuturor partidelor de opoziţie la un loc. Mai trebuie adăugat că, aşa cum este ea, bine controlată de Preşedinţie şi Guvern (începînd din 22 decembrie 1989 şi să vedem pînă cînd), televiziunea naţională rămîne încă principala sursă de informare pentru 65% din populaţie (sondajul CURS, iulie 1996).

Se mai poate atunci concluziona că *„presa în România este liberă şi deschisă"*?

Sigur că nu. Şi sigur că, în aceste condiţii, a vorbi despre şanse egale între PDSR şi partidele de opoziţie de a accede la putere este, dacă nu o „orbire", cum a calificat-o Lorne W. Craner, preşedintele Institutului Internaţional Republican, atunci măcar o miopie.

La cele de mai sus ar mai fi trebuit adăugat că televiziunea naţională funcţionează ilegal. Consiliul de Administraţie, ce trebuia ales şi votat de Parlament în termen de 65 de zile de la promulgarea legii respective, nu a fost ales şi votat nici după doi ani. Oricît ar putea părea de bizar unui ochi străin, această încălcare flagrantă a legii s-a făcut doar pentru că reprezentanţii Puterii (desigur, urmînd unui ordin venit foarte de sus) nu au acceptat cu nici un preţ prezenţa în acest consiliu de administraţie a lui Gabriel Liiceanu, ales cu consecvenţă de salariaţii TVR.

Ce era atît de periculos în prezenţa unui singur om într-un consiliu de administraţie unde deciziile se iau prin vot, cu atît mai mult cu cît el a dobîndit în ultimii ani, pe lîngă renumele de filozof şi scriitor, pe care deja îl avea, şi pe cel de manager, calificat prin devotamentul şi priceperea cu care a construit şi condus cea mai importantă casă de editură din România, dotată şi cu o reţea de librării în întreaga ţară? La această întrebare nu poate exista un răspuns de bun-simţ, aşa cum nu se poate explica de ce, la mineriada din 13–15 iunie, sediul editurii Humanitas a fost asediat de oameni cu pancarte pe care scria *„Moarte lui Liiceanu"*. Nimeni dintre cei aflaţi în structurile Puterii nu a dat pînă azi vreo explicaţie pentru această incredibilă incitare la omor. Dar n-ai cum să nu vezi, dacă interpretezi modul în care funcţionează libertatea de expresie în România, că multe din blocajele iniţiale ale regimului postdecembrist funcţionează, în continuare, şi azi, chiar dacă metodele sînt schimbate.

2. Lipseşte în scrisoarea ambasadorului Moses şi caracterizarea modului cum funcţionează Consiliul Naţional al Audiovizualului. Este, de asemenea, un loc comun în România să spui că *„CNA este o instituţie aservită Puterii"*. Revista „22" a făcut această afirmaţie numai după o anchetă minuţioasă realizată de Oana Armeanu în numerele 26 şi 27. Atîta vreme însă cît CNA este şi ea, ca şi televiziunea naţională, o instituţie controlată de Putere, se poate deduce (şi se ştie, chiar dacă nu-i uşor de probat) că, şantajate de posibilitatea de a nu mai obţine reînnoirea licenţelor, cele 100 de posturi de radio şi 30 de posturi de televiziune mai sus amintite au o marjă de libertate destul de limitată.

3. Dacă postul de televiziune particulară aflat în posesia unui republican este ProTV, ar fi bine de precizat că, în privinţa orientării sale, un cuvînt de spus are mai degrabă Adrian Sîrbu (care şi-a început activitatea în domeniul audiovizualului filmînd primele zile şi nopţi ale noii puteri instalate după 22 decembrie, condusă de Ion Iliescu şi Petre Roman) decît patronul de dincolo de Ocean.

După opinia mea, în această dispută privind libertatea presei în România, din nou a avut mai multă dreptate preşedintele IRI, Lorne W. Craner (care a afirmat în corespondenţa bine cunoscută că reţelele mass-media sînt în continuare controlate de aparatul birocratic al statului), decît ambasadorul Moses, prin textul citat mai sus. Şi cu toate că, într-adevăr, principalele publicaţii româneşti critică guvernul.

Numai că, potrivit aceluiaşi sondaj CURS, doar 6% din populaţie îşi ia informaţia politică necesară din presa scrisă.

Şi astfel am ajuns la ultimul punct al disputei dintre Lorne W. Craner şi Alfred Moses: partidele istorice.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VII ● 16 pagini ● 700 lei

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă Adameşteanu,

Sînt un exilat, ardelean din Cluj, plecat în anul 1987, mă numesc Rusu Ioan, domiciliat în Suedia, Höstvedärgatan nr. 49, 41833, cetăţean român. Am plecat din cauza persecuţiilor şi percheziţiilor, care erau fără sfîrşit. Am trecut şi prin închisorile comunismului, mi s-au confiscat toate bunurile, nu mai aveam ce pierde, decît „lanţurile". Pentru motivele mai sus arătate au fost obligaţi să plece şi cei 2 băieţi, unul în Germania, iar al doilea în Suedia.

După evenimentele din 1989 am avut un gînd, să ne reîntoarcem în ţara din care am plecat, deoarece exilul este uneori de nesuportat, nostalgia ne urmăreşte tot timpul, aceasta fiind invindecabilă. Copiii, fiind în floarea vîrstei, ar fi dorit să contribuie la vindecarea rănilor provocate de comunism, dar nu a fost să fie aşa...

Am contat în primele zile ale revoluţiei, şi după, pe declaraţiile celor care au format FSN-ul, în special pe declaraţiile lui Iliescu şi ale lui Petre Roman, am crezut că se va instala în ţară o adevărată democraţie şi nicidecum că va continua flagelul comunist, „domnia" lui Ion Ilici Iliescu şi a lui Roman, precum şi a celor care i-au terorizat, schingiuit şi ucis pe cei mai vrednici şi merituoşi fii ai ţării. În întreaga ţară se găsesc împrăştiate osemintele acestor eroi, inclusiv la Sighet, unde în mod bestial au fost ucişi Maniu, Brătianu, Titel Petrescu şi alţi ctitori ai României Mari. Tov. Iliescu i-a adunat în jurul lui, cu ajutorul lor comunismul merge înainte pe cele „mai înalte culmi" – „socialismul original".

Nu-mi vine să cred cînd văd rezultatele sondajelor efectuate de unele instituţii. Mă întreb: cum poate fi dus în eroare un popor în halul în care să nu poată vedea realitatea nici cei cu carte, care se presupune că cunosc istoria, nici oamenii de rînd, care simt pe pielea lor binefacerile unui „socialism original".

Domnul Iliescu speculează tot ce se poate specula, creează tot felul de avantaje pentru cei care-l susţin, merge alături de aceştia, le tolerează tot felul de abuzuri şi hoţii, îi acoperă şi le permite îmbogăţirea peste noapte, pentru a-i face parte şi domniei sale şi a finanţa atît partidul din care face parte, cît şi interesele personale ale dînsului. Vrea să fie crezut că dînsul a dat pămînt ţăranilor şi a desfiinţat cooperativele agricole, ceea ce este inexact, deoarece în perioada tulbure de după 22 decembrie 1989 ţăranii au trecut fără nici o aprobare la desfiinţarea colectivelor, spre regretul unora din conducerea FSN.

Nu se mai putea reveni, deoarece s-ar fi produs a doua revoluţie, fiindu-le periclitate scaunele celor de la putere de atunci.

În fond, cine sînt cei doi patrioţi care, după 22 decembrie, au lansat lozincile: *„nu ne vindem ţara"*, *„noi muncim nu gîndim"* etc., toate acesta cu scopul de a aţiţa masele împotriva intelectualilor, adică români contra români, *„unde doi se ceartă, al treilea cîştigă"*?! False şi ipocrite lozinci. În prezent se ştie cum tov. Iliescu şi clica lui aleargă cu limba scoasă după împrumuturi; ar vinde întreaga ţară numai să poată scoate ţara din mizeria în care a scufundat-o; la venirea la putere a lui Iliescu şi Roman ţara avea în casă peste două miliarde dolari, ca astăzi să fie datoare cu peste cinci miliarde. Ce s-a făcut cu banii? Dacă ar fi fost folosiţi pentru ţară, nu s-ar fi ajuns la mizeria în care se găseşte aceasta astăzi. Banii au fost folosiţi pentru interesele clicii conducătoare, în scopuri politice, pentru a putea supravieţui şi a cîştiga din nou alegerile, încă pentru 4 ani, ca, în total, d-l Iliescu să aibă 11 ani de domnie, încălcînd Constituţia, tocmai el care trebuie să vegheze la respectarea ei.

Consider că este util ca, atît biografia lui Iliescu, cît şi a lui Petre Roman să fie cunoscute, pentru ca cei care nu au reuşit să o cunoască pînă în prezent să-şi dea seama cu cine au de-a face şi ce ne poate aştepta în cazul în care îi vom vota pe cei doi mai sus citaţi.

Ion Ilici Iliescu (numele de botez exact), născut în Oltenita, tatăl comunist, înrolat în Partid o dată cu înfiinţarea acestuia, prin 1921. A fost printre primii activişti care au fost de acord cu dezmembrarea Ţării Româneşti. Partidul era dirijat şi subvenţionat de URSS. Printre membrii de frunte se găseau: Ana Pauker, Vasile (László) Luca, Teohari Georgescu, Bodnarenko (mai tîrziu Bodnăraş). De asemenea, Valter Roman.

Cunoscînd formaţia Partidului comunist de atunci, ne putem da seama ce mare „pierdere" ar fi fost pentru ei împărţirea ţării, o parte la unguri, altă parte la ruşi şi la bulgari.

Domnul Iliescu, încă din liceu, a organizat grupuri de comunişti, a făcut propagandă în acest sens şi a fost informatorul celor însărcinaţi cu supravegherea şcolilor (Securitatea). Mai tîrziu, în timpul studenţiei şi după terminarea facultăţii, s-a ocupat de aceleaşi probleme politice, triind dosarele celor care vroiau să dea admitere la facultăţi şi ale celor care erau deja intraţi, pentru ca cei cu originea „putredă" să fie eliminaţi...

Ulterior a ocupat funcţii înalte în Comitetul Central etc. A fost un mare sprijinitor al lui Ceauşescu, cu o singură excepţie: cînd l-a luat gura pe dinainte în legătură cu conducerea centrală şi ca pedeapsă a fost trimis la meseria lui, ca director într-un minister.

În prezent se bate pe piept că a fost împotriva lui Ceauşescu, că a fost mazilit şi are merite pentru care este în drept să conducă Ţara Românească. Mulţi ar fi vrut să fie maziliţi în felul în care a fost mazilit Iliescu şi să nu fie trimişi la Canal, la Piteşti sau la Sighetul Marmaţiei, unde şi-au pierdut viaţa, iar Iliescu îi elimina pe copiii acestora din facultăţi, rămînînd neinstruiţi, fiind urmăriţi tot timpul, scoşi afară din locuinţe, pe care le ocupau cei de teapa lui Iliescu: activişti, securişti etc. Şi domnul Iliescu s-a împărtăşit dintr-o astfel de locuinţă, unde locuieşte astăzi.

Poate crede cineva că un astfel de om poate fi un bun român, care să lupte pentru binele ţării? Oare nu ar trebui să ne trezim din amorţeala în care am căzut, nu ar trebui să vedem care este realitatea? Trebuie să ne dăm seama că tot ceea ce face o face numai din interes personal. Îi place să fie preamărit, să fie în vîrul piramidei, aşa cum a fost şi în timpul comunismului: totul este o prefăcătorie. Crede cineva că participarea la anumite ceremonii religioase este sinceră, îşi face cruce convins că a existat un Hristos cu adevărat? De asemenea că participarea la ceremoniile care se fac în memoria celor căzuţi în timpul revoluţiei este cu adevărat sinceră şi-i plînge cu adevărat pe cei care au murit pentru ţară şi pentru o adevărată democraţie, şi nu pentru continuarea comunismului? Îi sînt bine cunoscute faptele din timpul revoluţiei, prin care a prelungit ostilităţile şi care s-au soldat cu alte cîteva sute de morţi, numai şi numai cu scopul de a dovedi că este un „emanat". Dovada respectivă, minciuna propriu-zisă, în interes personal, a costat prea mult, românii omorîndu-se unul pe celălalt pentru îndeplinirea unor ambiţii personale. Prea puţin l-a durut de cei morţi, important a fost să-şi ajungă scopul pe care l-a urmărit.

Printre faptele de „bravură" (ca mare român şi patriot) se numără şi aducerea minerilor la Bucureşti, minerriadele, care s-au soldat cu mai mulţi morţi, răniţi şi distrugerea de bunuri materiale. După isprăvile făcute (în principial crima), le-a mulţumit acestora. Iată în ce constau patriotismul şi fidelitatea domnului Iliescu faţă de ţară: omor şi români contra români.

Avînd în vedere cele de mai sus, putem crede că, în cazul unor probleme grele şi hotărîtoare ca cele din 1939–1945, Iliescu ar face altceva decît a făcut taică-său, care a fugit la ruşi – trădător de ţară şi de neam?

În ceea ce-l priveşte pe d-l Petre Roman, situaţia este mult asemănătoare cu a d-lui Iliescu. Îmi amintesc de perioada războiului din Spania, cînd în ziarele româneşti se putea citi: *„Valter Roman, marele comunist, a plecat din România în Spania şi luptă alături de comunişti împotriva lui Franco"*. După izgonirea comuniştilor din Spania, presa românească scria în continuare: *„Valter Roman a fugit în URSS, unde a fost primit ca un mare erou, a fost trimis la şcoala comuniştilor, pentru a fi îndoctrinat şi trimis în România pentru aplicarea metodelor învăţate"*.

Momentul a sosit, cînd România a fost ocupată de armata sovietică; o dată cu trupele sovietice au sosit şi Valter Roman, Ana Pauker, Luca, Teohari etc., toţi vechi comunişti fugiţi în Rusia, de unde luptau pe toate căile împotriva României. Valter Roman a fost însărcinat cu organizarea Securităţii, o Securitate pusă la punct după metoda rusească. Această instituţie a reuşit să bage spaima în populaţie, cu ajutorul ei s-au înfiinţat colectivele, cu ajutorul ei închisoarea de la Piteşti, cu ajutorul ei ţara este presărată de morminte comune, la Sighet au fost exterminaţi cei mai buni fii ai ţării. Toate aceste „binefaceri" s-au datorat marilor „patrioţi" sosiţi din URSS în furgoanele armatei ruse.

Domnul Petre Roman, candidat la preşedinţia ţării şi preşedinte al Partidului Democrat, este fiul lui Valter Roman. A crescut într-o familie de comunişti, îndoctrinat aşa cum a fost îndoctrinat şi tatăl său, a profitat de toate avantajele pe care i le oferea taică-său, acesta, la rîndul său, beneficiind de pe urma funcţiei, iar ca stare materială, totul din belşug, pînă la saturaţie.

A fost trimis la facultate în Franţa, a studiat pe cheltuiala poporului, în timp ce alţi colegi de-ai lui erau eliminaţi din facultăţi. În Franţa nu s-a ocupat numai de carte, ci şi de spionaj.

Astăzi, d-l Roman face pe marele român şi patriot, ştergînd cu buretele peste trecut, atît din perioada copilăriei, a studenţiei, cît şi din perioada cît a fost premier. Nu pot fi uitate nici faptele lui taică-său şi nici ale lui, ţinînd cont şi de perioada cînd era prim-ministru şi de aducerea minerilor la Bucureşti, care s-a soldat cu morţi, răniţi şi pagube materiale.

Nu pot pricepe cum îl susţine o parte din intelectualitatea română; nu se găsesc oameni competenţi care să ia în mîinile lor soarta partidului? Dacă intelectualii pot fi legaţi la ochi, ce se poate spune atunci despre ţărani şi alte categorii de oameni?

Cred că ar fi cazul să ne gîndim la cîntecul „Deşteaptă-te, române" şi să-l punem în aplicare.

Cu stimă,

Ioan Rusu, Göteborg, 16 sept. 1996

Stimată redacţie,

Economia de piaţă a născut nenumărate edituri. Unele s-au lansat şi s-au capitalizat prin kitch-uri uşor vandabile, dar cu timpul au trecut şi la o literatură mai bună. Legată strîns de activitatea editorială este aceea a traducerilor. Nu ştiu dacă există vreo reglementare privind calificarea sau capacitatea traducătorilor. A lăsa traducerile pe seama liberei concurenţe înseamnă a permite pervertirea bunului gust, chiar a bunului simţ uneori, înseamnă o perspectivă mai gravă decît în economie, căci timpul de răspuns este mai mare. Aş îndrăzni să o compar cu domeniul medicinei, a cărei practică e permisă pe baza unei atestări. Judecînd după numeroase cărţi citite în ultimii ani, am impresia că unii cred că e suficient să cunoşti o limbă străină pentru a fi traducător. Din păcate, sînt numeroase traducerile de beletristică care păcătuiesc printr-un stil greoi, uneori imposibil, prin superficialitate, chiar prin ignorarea unor reguli elementare ale gramaticii şi ortografiei.

Susţin cele de mai sus numai prin cîteva exemple absolut întîmplătoare.

În ***Furie***, de Colin Falconer, editura Valdo, traducerea Petrea Alexandra, găsim (printre altele) la p. 624: *„Radio Ierusalim transmitea direct de la Lacul Succesului din New York"*. Dacă te întrebi ce-i acest lac din New York, de care n-ai mai auzit, poate te duce gîndul că e vorba de Lake Success NY, adică de localitatea cu acest nume din statul New York; la p. 645 este o gafă monumentală: *„Nu avem decît doi inci de mortar, trei mitraliere grele Lewis, douăzeci de puşti şi cîteva soiuri de explozibile"*. Prima întrebare pe care ţi-o pui este cum se poate măsura mortarul cu o unitate de lungime (inch) şi apoi, ce caută într-o listă de arme? Nu cumva este vorba de o mortieră de doi inchi?

Cum poate traducătoarea să aştearnă pe hîrtie cuvinte pe care nu le înţelege?

În ***Pasărea Spin***, de Colleen McCullough, editura Miron, traducerea Gicuţa Nistor Cobuz, în vol. II, găsim la p. 74: *„Bugela avea între 150.000, scăzu la 70.000..."*. Cum adică „între"? La p. 220 se descrie itinerariul unei călătorii de la Roma în Grecia: *„... plecă cu maşina în susul cizmei italiene, trecu pe lîngă Veneţia ... Coborî pe valea rîului Sava ... ajunse la Belgrad şi mai petrecu o noapte la Nisa"*. Să fie vorba chiar de Nisa? Poate e o altă localitate cu o rezonanţă mai slavă şi o altă ortografie. La p. 230 se vorbeşte despre regiunea Noul Sud din Australia. E vechea problemă a traducerii denumirilor geografice. Pînă unde se poate merge cu aceste traduceri? Ce-ar fi să citim în presă despre Noul York, de exemplu?

În această traducere funcţia virgulei este ignorată, fiind folosită abuziv, iar stilul ar duce la corigenţă un elev din clasele IX–X.

Ce părere aveţi de exprimarea: *„era prea devreme încă ca să se pronunţe ... "* (***La nivel inalt***, de A. Hailey, editura Colemus, traducerea Mihaela Ştefan, p. 97, altminteri o traducere ceva mai îngrijită).

În aceeaşi ordine de idei aş dori să semnalez erori grave, de acelaşi gen, comise de crainici ai televiziunii naţionale. Richard Strauss devine englez pronunţîndu-se „Riciard", în timp ce Eugene O'Neill este germanizat, pronunţîndu-se „Oigăn" (cred că Cristina Ţopescu).

Dorinţa de a înlocui limba de lemn trebuie să fie dublată de o cultură corespunzătoare. Altminteri, se întîmplă ca o crainică de la Radio Actualităţi să spună: *„veţi audia melodia ..."*. În limba română, „a audia" nu-l poate înlocui oricînd pe „a asculta".

Cu stimă şi apreciere pentru *„22"*,

I.C., Bucureşti, 8.01.1996

P.S. Apreciez în mod special comentariile lui Andrei Cornea, Ilie Şerbănescu, punctele de vedere ale lui Gabriel Andreescu şi H.-R. Patapievici.

Cred că fragmentarea în mai multe numere succesive a unor articole nu este benefică pentru substanţa scrierii respective, care se diluează prin întreruperi de o săptămînă. Aş opta pentru reducerea diversităţii tematice a unui număr, în favoarea publicării integrale a unor articole.

ANDREI CORNEA

Iraţionalul în plină acţiune

Cu două săptămîni înainte de alegerile parlamentare şi prezidenţiale, Opoziţia (CDR, USD şi ANL) pare mai puţin lipsită de unitate ca oricînd. Nici măcar pactul „tehnic" de supraveghere a alegerilor nu a fost semnat pînă în momentul în care scriu acest articol, şi aceasta în pofida faptului că nu lipsesc manevre ale PDSR ce pot altera corectitudinea alegerilor. Cît priveşte un *pact politic*, d-l Diaconescu a declarat că, pentru a-l lua în discuţie, vor trebui aşteptate primele rezultate ale alegerilor. Singurul său pas înainte, mic dar semnificativ, este faptul că a vorbit despre posibilitatea ca Petre Roman, şi nu Emil Constantinescu să intre în turul doi al alegerilor prezidenţiale şi că, oricum, un pact de guvernare ar trebui încheiat de partide, şi nu de candidaţii la preşedinţie. Pe de altă parte, parcă pentru a lăsa să plutească cele mai mari incertitudini asupra unei coaliţii CDR-USD, atît d-l Constantinescu, cît şi d-l Diaconescu au reluat mai vechile cereri ale CDR şi PNŢCD ca Petre Roman să-şi ceară scuze pentru mineriada din 1990 şi episodul Alba Iulia, 1990.

Această poziţie extrem de rezervată, dacă nu chiar rigidă, a CDR pare absurdă. Într-adevăr, nu numai că negocierile cu USD, în special, sînt, în final, probabile, dar ele par *inevitabile*. Astfel, recentul sondaj IMAS, în acord cu previziuni ceva mai vechi, arată că CDR ar putea lua 30% din voturi, PDSR 29%, iar USD, aflată în ascensiune puternică, 21%. (Aceste date sînt întărite de cele ale altui sondaj, tot IMAS, unde cifrele respective sînt: 31,2; 28,5 şi 19,7.) Asta înseamnă că, dacă tendinţele se vor confirma pe 3 noiembrie, o coaliţie CDR-USD ar putea obţine singură majoritatea absolută a viitorului parlament. (Nu trebuie uitată redistribuirea voturilor acordate partidelor care nu au obţinut 3% din voturi.) Or, cum, în pofida diferitelor rumori, ba chiar a unei declaraţii echivoce a lui Ion Diaconescu, o coaliţie CDR-PDSR ori USD-PDSR rămîne greu de conceput şi penibil de pus în practică, mai ales atunci cînd există alternative mai bune pentru Opoziţie, *rezultă că spaţiul de negociere atît pentru CDR, cît şi pentru USD rămîne foarte limitat*. Firește, proporţia reprezentării în viitorul guvern rămîne în suspensie pînă după alegeri, dar ideea de principiu a unei guvernări comune nu mai poate fi pusă la îndoială, dacă e ca Opoziţia, şi nu tot actuala Putere, să guverneze după alegeri. Mai mult, luînd în calcul problemele grele ale economiei ţării şi eterna, la noi, ameninţare a iernii, liniile generale ale acestei guvernări comune ar putea fi, deja, schiţate de grupuri de experţi, pentru ca, după alegeri, să nu se pornească de la zero. În cel mai rău caz, dacă pronosticurile sondajelor nu se vor adeveri, experţii respectivi se vor fi ostenit cîteva zile degeaba. Nu mi se pare că acest detaliu ar trebui să ne îngrijoreze, în sine, prea mult.

Aşa ar fi, într-adevăr, raţional să se întîmple şi nu înţeleg absolut deloc pe ce se întemeiază un Ion Cristoiu (*Ev.z.*,15 oct.) atunci cînd susţine că o înţelegere de principiu în cadrul Opoziţiei ar fi, acum, dezastruoasă pentru aceasta.

S-ar putea, totuşi, pretinde că Emil Constantinescu are anumite motive să nu fie atît de „generos" cu Petre Roman şi că e îndreptăţit să nu accepte acum mai mult decît un modest protocol tehnic, semnat de şefii de campanie. Într-adevăr, tot sondajul IMAS arată că între cei doi candidaţi la preşedinţie lupta pentru intrarea în turul doi va fi aprig disputată, ei aflîndu-se doar la o distanţă de trei–patru puncte unul de celălalt, în favoarea d-lui Constantinescu, dar cu o dinamică continuu ascendentă în ultimele luni pentru d-l Roman. Ar fi natural, deci – s-ar putea spune – ca, în contextul acestei competiţii dure, d-l Constantinescu să-şi mărească intransigenţa faţă de Roman. Raţionamentul este însă, cred eu, fals: într-adevăr, noile opţiuni pentru Roman au sosit, pe de-o parte, de la diverşi votanţi ai lui Ion Iliescu din 1990 şi 1992, dezamăgiţi între timp de preşedinte; pe de altă parte, ele au sosit şi de la unii foşti votanţi ai lui Constantinescu, decepţionaţi de ceea ce ei numesc, la modul general, „gafele şi ineficienţa CDR". Pentru primii, răceala dintre Constantinescu şi Roman, pretenţiile adresate acestuia din urmă de „a-şi cere scuze", spre a nu mai vorbi despre criticile acerbe la adresa guvernării Roman, sînt un îndemn în plus să se alăture liderului USD, deoarece ei pot astfel să se despartă de Ion Iliescu fără a se simţi absorbiţi de „ţărăniştii" şi de „monarhiştii" cu care ei, în mare parte, continuă să identifice CDR. Pe de altă parte, pe cei care l-au părăsit pe Constantinescu rigidităţile şi intransigenţele CDR şi ale preşedintelui acesteia îi confirmă în ideea că sînt lipsiţi de pragmatism, ineficienţi şi se lasă mereu atraşi de felurite himere dăunătoare în politică. În acest fel, cu cît blochează mai mult o înţelegere de substanţă cu USD şi chiar cu ANL, cu atît Emil Constantinescu, paradoxal, sporeşte şansele lui Roman de a se califica în turul doi de scrutin, astfel încît acţiunea sa, destinată, pesemne, să îmbunătăţească propriile sale performanţe electorale, în realitate, le reduce.

În plus, apare greu de înţeles cum ar putea spera d-l Constantinescu, o dată calificat în turul doi, să obţină un procent însemnat ale voturilor lui Roman, atunci cînd adoptă o asemenea atitudine faţă de el.

Nu vreau, desigur, să susţin că nu ar exista, printre apropiaţii lui Emil Constantinescu, consilieri capabili să-l sfătuiască mai bine, atît în avantajul său personal, cît şi în cel al unei viitoare guvernări comune cu USD. Există însă, după părerea mea, factori iraţionali care influenţează judecata multora dintre politicienii noştri, a lui Emil Constantinescu în primul rînd, din CDR, chiar dacă ei nu au totuşi exclusivitatea. Oricum, dezavantajele reale pentru întreaga Opoziţie ale tergiversării startului la elaborarea unei viitoare coaliţii arată cît de fără judecată rămîn foarte mulţi dintre aceşti oameni politici ce vor să devină în cîteva săptămîni bărbaţi de stat. Mă tem că resentimentele, diferite prejudecăţi, aprecieri fanteziste asupra situaţiei, relaţii personale, zvonuri necontrolate determină adesea, în mai mare măsură, acţiunea lor decît un raţionament simplu şi sănătos şi un temeinic instinct al realităţii. Iar efectele vor fi funeste pentru noi toţi, care sperăm de la aceste alegeri mult mai mult decît o schimbare cosmetică.

Săptămîna politică pe scurt

Luni 14 octombrie

• Corneliu Turianu face recurs

Corneliu Turianu, candidat CDR la Senat, a făcut recurs împotriva hotărîrii Tribunalului Municipiului Bucureşti prin care era admisă o contestaţie privind candidatura sa. Turianu afirmă că poate candida atît timp cît, deşi magistrat, nu este membru de partid, fiind susţinut de Alianţa Civică.

• Ţărăniştii cer publicarea numărului de alegători

PNŢCD cere Biroului Electoral Central publicarea cifrei exacte a electoratului, precum şi a programelor de memorare a voturilor la alegerile din 3 noiembrie. Ţărăniştii cred că publicarea cifrei oficiale a alegătorilor ar înlătura suspiciunile privind o fraudă electorală la exercitarea votului.

Marţi 15 octombrie

• Parlamentul şi-a încheiat activitatea

„Cu regret în suflet" (Marţian Dan), cele două Camere reunite ale Parlamentului şi-au încheiat activitatea, nereuşind totodată să voteze *Legea Avocatului Poporului*. Legea nu a fost votată datorită numeroşilor parlamentari absenţi.

• Emil Constantinescu crede în şansele CDR

La reîntoarcerea din turneul electoral, Emil Constantinescu a declarat că *„ţelul Convenţiei Democrate este de a-şi asigura o majoritate absolută în Parlament, care să-i permită să formeze singură guvernul"*. *„Chiar dacă acest ţel se va realiza, CDR tot intenţionează să formeze un guvern de coaliţie cu acele forţe care se pronunţă pentru reformă şi democratizare"*, a mai spus Constantinescu, lăsînd să se înţeleagă că o colaborare este posibilă, în primul rînd cu USD.

Miercuri 16 octombrie

• Ion Iliescu critică politica UE

Preşedintele Ion Iliescu a declarat că economia *„aşa-zis liberă de piaţă"* a Uniunii Europene este liberă pentru *„cei puternici"*, care impun *„reguli draconice"* celor care vor să pătrundă pe această piaţă. Iliescu consideră că această piaţă *„acţionează însă cu metode administrative mai dure decît o făceau pe vremuri Comitetul de Stat al Planificării şi CAER"*.

• Frunda nu exclude colaborarea cu PDSR

Candidatul UDMR la preşedinţie, György Frunda, nu a exclus posibilitatea unor alianţe postelectorale, inclusiv cu PDSR, cu condiţia acest partid să-şi schimbe atitudinea faţă de problemele minorităţilor naţionale. El a adăugat însă că ar prefera o victorie a forţelor de opoziţie. Anterior, şi preşedintele UDMR, Markó Béla, declarase că ia în calcul varianta unei participări la guvernare alături de PDSR.

Joi 17 octombrie

• PNŢCD renunţă la scuzele lui Petre Roman

Preşedintele PNŢCD, Ion Diaconescu, a declarat că, dacă după alegeri se va impune formarea unui guvern CDR-USD, Convenţia îşi va depăşi orgoliile şi va colabora cu USD, chiar dacă Petre Roman nu-şi cere scuze pentru acţiunile împotriva Opoziţiei din 1990–1991. Diaconescu a mai arătat că o eventuală sprijinire a unui candidat unic la preşedinţie în turul doi se poate realiza printr-o înţelegere între aceştia.

• Demonstranţi antiprezidenţiali agresaţi la Oradea

Persoane neidentificate au agresat demonstranţi aflaţi în faţa Prefecturii Bihor ce scandau lozinci împotriva preşedintelui Ion Iliescu, aflat în vizită electorală în Oradea. Martorii susţin că persoane infiltrate printre manifestanţi au început să-i lovească pe protestatari imediat după plecarea lui Ion Iliescu din clădire.

Vineri 18 octombrie

• BEC nu mai reduce numărul de mandate

Biroul Electoral Central a revocat hotărîrea de reducere a numărului de mandate de parlamentari în trei judeţe. Hotărîrea fusese motivată prin scăderea numărului de alegători, dar decizia a fost contestată de partidele politice, deoarece cifrele luate în calcul nu erau oficiale.

•CDR va alege răul cel mai mic

Preşedintele PNŢCD, Ion Diaconescu, a declarat într-o conferinţă de presă extraordinară că soluţia ideală pentru CDR, după alegeri, ar fi obţinerea *„majorităţii absolute în Parlament şi formarea unui guvern omogen, al Convenţiei"*. Dacă acest lucru nu se va întîmpla, CDR va alege răul cel mai mic, care ar fi, în ordine, o colaborare cu USD, apoi cu PDSR sau cu alte partide. Diaconescu a mai spus că CDR încă aşteaptă ca Petre Roman să-şi ceară scuze pentru unele declaraţii din perioada 1990–1991.

• UDMR va da în judecată Guvernul

Deoarece nu i-a fost acordată subvenţia de la bugetul de stat pentru campania electorală, fiind apreciată ca o formaţiune non-politică, UDMR va da în judecată Guvernul României. Considerîndu-se defavorizată în campania electorală, deoarece a fost privată de 300 milioane de lei, Uniunea maghiarilor va depune o plîngere la Curtea de Apel.

Sîmbătă 19 octombrie

• CDR şi Ion Iliescu conduc în sondaje

Conform unui sondaj realizat de IMAS în perioada 7–15 octombrie, CDR şi Ion Iliescu întrunesc cele mai multe opţiuni în perspectiva alegerilor generale şi prezidenţiale din 3 noiembrie. Pentru Parlament, Convenţia ar obţine 31,2% dintre voturi, PDSR – 28,5%, USD – 19,7%, UDMR – 6,5%, PRM – 3,8%. Pentru preşedinţie, candidaţii cel mai bine plasaţi sînt Ion Iliescu – 31,9%, Emil Constantinescu – 27,2% şi Petre Roman – 21,9%. Indecişii sau cei care nu vor să voteze sînt în proporţie de 26,8% pentru legislative şi 20,4% pentru preşedinţie.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

Întîlniri la GDS
1956: revoluţie şi dictatură

Grupul pentru Dialog Social vă invită miercuri 30 octombrie a.c. la masa rotundă cu tema „Octombrie 1956 – revoluţie şi dictatură la Budapesta, Varşovia şi Bucureşti". Moderatorul întîlnirii este **Stelian Tănase**.

ILIE ŞERBĂNESCU

O veselie ce va fi scump plătită

Statistici date recent publicităţii arată o tendinţă extrem de îngrijorătoare pentru economie: în ciuda unei reveniri în august, s-a înregistrat o severă scădere a exporturilor, cu circa 10%, în primele 8 luni ale anului faţă de perioada corespunzătoare a anului trecut. Condiţii în care, deşi a intervenit şi o reducere a importurilor, deficitul comercial extern deja depăşeşte, numai pe aceste prime 8 luni, miliardul de dolari. Ceea ce creează mari dificultăţi în asigurarea din exterior a resurselor de finanţare necesare, cu toate implicaţiile corespondente. Căci programul guvernamental pe anul în curs conta, dimpotrivă, pe o creştere a exporturilor care să ducă, în condiţiile temperării importurilor, la diminuarea cu circa un miliard de dolari – adică la jumătate – a deficitului comercial faţă de anul trecut. Se proiecta deci o finanţare externă doar de aproximativ un miliard de dolari pentru acoperirea deficitului comercial. Or, deja numai pentru primele 8 luni ale anului finanţarea externă de care este nevoie în acest an depăşeşte sensibil cifra respectivă. Aceasta dincolo de finanţarea externă necesară pentru a asigura resursele de plată a serviciului datoriei externe, care se ridică la încă 1,3 miliarde dolari. Deosebit de grav este că o bună parte – se pare chiar pînă într-un miliard de dolari – din cele peste 2,5 miliarde dolari cu care România se împrumută pe pieţele externe în acest an constituie resurse mobilizate pe termen scurt, ceea ce va genera în curînd aglomerări la rambursare, care vor gîtui economia.

Realitatea este că, deşi doar în urmă cu cîteva luni a reuşit să reintre, după, practic, cinci decenii, pe piaţa internaţională a obligaţiunilor, cel mai dinamic şi important segment al pieţei internaţionale a capitalului privat, România, într-o adevărată veselie, care face casă bună doar cu apropierea alegerilor şi nu tocmai cu starea economiei şi deci cu posibilităţile de rambursare, se împrumută şi se împrumută pe această piaţă, deja depăşindu-se miliardul şi jumătate de dolari în această privinţă.

Avantaje şi riscuri pe piaţa obligaţiunilor

Ar fi de amintit însă cîte ceva despre piaţa obligaţiunilor. Este segmentul pieţei internaţionale a capitalului privat pe care creditorii (respectiv cei cu disponibilităţi băneşti) şi debitorii (respectiv cei ce doresc să mobilizeze fonduri) se află într-o relaţie directă. Fără intermediari, colectarea fondurilor este mai puţin costisitoare (dobînda fiind mai mică decît cea plătită pentru împrumuturile luate de la bănci), dar şi plasarea fondurilor este mai bine remunerată (cîştigul procentual prevăzut fiind mai mare decît dobînda la depozite în bănci). Însă riscurile pe piaţa obligaţiunilor aparţin, în principiu, investitorilor, adică celor care achiziţionează, motiv pentru care, în mod evident, emitentul obligaţiunilor, adică cel care le vinde, trebuie să aibă o credibilitate financiară relativ stabilizată. Această credibilitate nu mai poate fi controlată de fiecare dată, precum în cazul acordării unui credit bancar, ci este asumată ca atare de către investitori prin însăşi prezenţa pe piaţă a emitentului. Această prezenţă nu este însă acceptată decît în urma unei verificări din partea unor instituţii specializate şi capătă forma practică a acordării unei cotări – aşa-numitul *credit rating* – care reprezintă de fapt clasa de risc în care este plasat emitentul şi care dă şi dimensiunea dobînzii la obligaţiunile emise de acesta. Dobînda este cu atît mai mare cu cît emitentul este considerat a se plasa într-o clasă de risc mai ridicat. Deci este vorba de o dobîndă penalizatoare de risc şi, ca atare, cu cît este mai înaltă, cu atît este mai costisitor pentru emitent să colecteze fonduri de pe piaţa obligaţiunilor, pentru că acesta este considerat a prezenta riscuri mai ridicate pentru investitori. Aceştia din urmă sînt evident atraşi de cîştigurile posibil mai mari în cazul achiziţionării unor obligaţiuni ale unor emitenţi cotaţi ca mai riscanţi. Dar – la fel de evident – dacă emitenţii îşi pierd credibilitatea, prin însăşi situaţia lor financiară generală şi, ce să mai vorbim, în eventualitatea chiar şi numai a unor întîrzieri în plata dobînzilor sau în răscumpărarea obligaţiunilor la scadenţă, ei riscă scoaterea definitivă de pe piaţă, fără, probabil, vreo şansă de reîntoarcere pe aceasta.

Succinta prezentare a pieţei obligaţiunilor pune în evidenţă atît avantajele, cît şi riscurile pentru România anului 1996 ale împrumutării – masive în raport cu situaţia sa financiară actuală – pe această piaţă.

Un *credit rating* dobîndit în alte condiţii

România a obţinut un *credit rating* de acces pe această piaţă, îndeosebi în baza analizei unei economii care reuşise să reducă substanţial inflaţia şi devalorizarea necontrolată a monedei naţionale, aflîndu-se în ceea ce se numeşte îndeobşte stabilizare macroeconomică. Între timp însă, deficitul extern a crescut masiv din cauza unei politici nefericite de stimulare a activităţii industriale înaintea restructurării, ceea ce a reactivat structurile industriale care irosesc resurse şi generează pierderi. Nu întîmplător, inflaţia revine în forţă după ce scăzuse vertiginos, rata inflaţionistă pe ansamblul acestui an urmînd să reprezinte cel puţin dublul proiecţiei guvernamentale iniţiale. Şi pentru ca aceasta să nu fie încă şi mai mare, cursul oficial al leului este deocamdată ţinut artificial în chingă. Atît cît va mai putea fi ţinut, probabil pînă puţin după alegeri.

Fondul Monetar Internaţional nu poate decît constata că funcţionarea pieţei valutare este distorsionată şi că în general angajamente guvernamentale nu numai pe linia reformei, dar şi în ce priveşte unii parametri economici nu sînt realizate, menţinînd astfel suspendată finanţareá către România. Totul în economie se ţine acum de fapt cu aportul intrărilor de capital, obţinute prin emisiunile de obligaţiuni ale Băncii Naţionale pe pieţele internaţionale.

Riscurile aparţin integral României. Investitorii în obligaţiuni româneşti, atraşi de dobînda mult peste media pieţei din cauza plasării României într-o clasă de risc nu tocmai favorabilă, au totuşi în spate faptul că aceste obligaţiuni beneficiază de garanţie guvernamentală. Şi numai România are de pierdut dacă în onorarea dobînzilor pentru investitori sau în răscumpărarea la scadenţă a obligaţiunilor emise vor apărea dificultăţi. Dacă fondurile obţinute vor fi folosite pentru a finanţa deficite externe rezultînd într-o prea mare măsură din susţinerea unei creşteri economice păgubitoare sau din menţinerea artificială a cursului leului, asemenea dificultăţi în rambursare nu vor avea cum să nu apară. De unde şi pericolul prăbuşirii leului şi exploziei preţurilor. Desigur, însă, după alegeri!

Pericolele îndatorării pe termen scurt

Riscul cel mai mare îl reprezintă împrumutarea masivă pe termen scurt. Împrumuturile luate de România pînă în acest an au reprezentat covîrşitor preponderent sume obţinute pe termen mediu şi lung. Rambursările principale au ajuns la plată după mai mulţi ani. În mod concret, în special în 1997, '98, '99. Din păcate, sumele substanţiale împrumutate în acest an – care, una peste alta, reprezintă cam jumătate din tot ce s-a luat cu împrumut după '90 pînă în acest an – sînt pe termene mai scurte, avînd ca scadenţă tot anul 1997 şi în parte anii '98 şi '99. Deci serviciul datoriei externe – care este format din rambursările din creditul propriu-zis plus dobînzile la datoria încă rămasă – ar putea în 1997 chiar să se dubleze faţă de 1996, cînd şi aşa se arată destul de ridicat în cuantumul global al datoriei. Mai ales că şi biletele la ordin, cu care mai multe bănci româneşti şi-au procurat de pe pieţele internaţionale valută pentru clienţii lor, sînt instrumente financiare care operează tot pe termen scurt.

Toate acestea sînt de avut în vedere de către viitorul guvern, pentru care este deja totul pregătit să-l pape gaia. România lui Ceauşescu s-a împotmolit cu plăţile cînd, la o datorie tot suportabilă (aproape 11 miliarde dolari) – nu cu mult mai mare decît cea actuală –, s-a pomenit însă în 1981 cu aglomerări la plată de peste 3 miliarde dolari. Cu un an înainte comisese tocmai eroarea de a se împrumuta masiv pe termen scurt pentru a face faţă plăţilor, astfel însă transformînd datoria pe termen lung, şi deci cu servicii suportabile, în datorie aglomerată pe termen scurt, şi deci cu servicii cărora nu li se poate face faţă.

Credite nu pentru a schimba, ci pentru a nu schimba economia!

Din păcate, indiferent de scadenţa gîtuitoare de numai un an de zile sau de una ceva mai relaxată de trei ani, împrumuturile din 1996 sînt practic toate legate de încercarea de cosmetizare a economiei înainte de alegeri. Fără măcar un gînd serios la ce se va întîmpla după. Dacă aceste credite ar fi fost luate pentru a sprijini restructurări industriale sau pentru a încuraja exporturi, ar fi fost nu numai justificate şi binevenite, dar ar fi existat şi o şansă de a se degaja resurse financiare pentru rambursări fără probleme. În cazul în speţă, însă, finanţarea externă a fost folosită pentru a menţine artificial cursul leului – prin care de fapt sînt încurajate importurile şi nu exporturile – şi pentru a ţine în frîu creşterea preţurilor – care este provocată de politica nefericită a guvernului de a stimula activitatea industrială înaintea restructurării ei. **Creditele externe sînt binevenite cînd sînt făcute pentru a ajuta întreprinderea corecţiilor necesare în economie, dar sînt extrem de costisitoare cînd sînt angajate – aşa cum este, din păcate, în cazul de faţă – pentru a înlocui corecţiile necesare în economie.** Viitorul guvern, indiferent care va fi acela, nu trebuie să fie însă prea preocupat. Nu el va fi cel care va plăti. Tot turcul plăteşte. Adică populaţia.

PARLAMENT

RALUCA STROE-BRUMARIU

Sfîrşit de legislatură

• Pe ultima sută de metri, deputaţii şi sentatorii au decis să adopte legi care timp de luni sau chiar ani au umplut sertarele Parlamentului. Aşa au fost votate *Legea Avocatului Poporului*, *Legea privind declararea şi controlul averii demnitarilor*, *Legea locuinţei*, *Legea privind transformarea FPP-urilor în fonduri de investiţii*. Şi, cum ne aflăm în plină campanie electorală, ultimele legi adoptate promit o viaţă mai bună aproape tuturor. Pentru ţărani a fost votat un proiect privind acordarea de despăgubiri pentru suprafeţele agricole calamitate în 1995–1996. Ei ar urma să primească noi credite, în valoare de 500 milioane de lei, după ce în august o ordonanţă a Guvernului acorda 1.000 miliarde de lei pentru campania de toamnă. *Legea locuinţei* vorbeşte despre construirea de locuinţe mai ieftine pentru tineri şi de posibilitatea obţinerii unor credite de la CEC în acest scop. Ultimul proiect, adoptat de Camera Deputaţilor, autorizează Banca Naţională să acorde credite băncilor „Dacia Felix" şi „Credit Bank", pentru acoperirea cererilor de retragere a banilor. Cum nici un reprezentant al BNR nu a participat la dezbaterea proiectului, deputaţii nu au putut afla din ce resurse va plăti Banca Naţională aceste credite.

• Legile reformei economice, reformei justiţiei şi a învăţămîntului au fost adoptate mai ales la presiunea forurilor internaţionale şi, în general, au fost concepute pentru a servi interesele PDSR şi ale clienţilor săi politici. Pînă şi *Legea Avocatului Poporului*, care a zăcut mai bine de 3 ani la Camera Deputaţilor, a fost votată de Senat în mare viteză, în ultimele zile ale sesiunii, nu pentru că instituţia constituţională ar trebui, în sfîrşit, să existe, ci probabil pentru a fi numit Avocat al Poporului o persoană agreată de actuala Putere (o propunere a fost Valer Suian). Planul PDSR a fost zădărnicit de parlamentarii care au refuzat să participe la şedinţa convocată pentru medierea legii. Opoziţia, care, după ce a reuşit să respingă de două ori proiectul Codului penal, a cedat la a treia dezbatere – neconstituţională –, votînd alături de PDSR un proiect care nu se deosebea în conţinut de precedentele. În septembrie 1995, Opoziţia a reuşit, în schimb, să amîne dezbaterea *Legii secretului de stat*, cerută insistent de SRI. Proiectul nu s-a mai întors în plenul Senatului după vizita lui Ion Iliescu în SUA.

• În ultimele săptămîni de activitate a fost finalizat şi atît de disputatul statut al senatorilor şi deputaţilor. Aceştia nu vor mai avea voie să fie membri în AGA şi în Consiliile de Administraţie ale societăţilor comerciale, iar pensiile le vor fi calculate întocmai cu cele ale cetăţenilor de rînd.

Parlamentarii nu şi-au găsit însă timp pentru *Legea patrimoniului*, depusă la Parlament încă pe vremea ministeriatului lui Andrei Pleşu, şi *Legea bugetelor locale*. Nediscutate au rămas şi *Legea funcţionarului public* şi *Legea răspunderii ministeriale*. Ele rămîn a fi dezbătute de viitorul Parlament, care va avea însă de modificat şi cîteva zeci de legi strîmbe – şi aş aminti doar *Legea caselor naţionalizate*, *Legea siguranţei naţionale*, *Legea fondului funciar*, *Codul penal* şi *Codul de procedură penală*, *Legea sponsorizării*. Tot în sarcina lui rămîne şi numirea noului Consiliu de Administraţie al Televiziunii.

ZOE PETRE

Nu alternativă, ci concurenţă

Mă gîndesc de mai multă vreme la cei care, împreună cu noi, au simţit cum le este furată revoluţia din decembrie, care devine tot mai mult o faţadă, menită să ascundă interese străine – şi de idealurile ei, şi de interesele României. Mă gîndesc deci la cei care nu şi-au pierdut încă memoria şi la cei care azi sînt pe cale să şi-o piardă. Mi se pare vital ca alegerile din 3 noiembrie să reprezinte, în sfîrşit, acea **schimbare adevărată**, aşteptată acum de întreaga ţară, şi nu o **farsă politică** prin care întreaga societate să devină prizonieră pe termen lung a unei vaste operaţii de dezinformare.

Mă refer acum direct la Petre Roman şi la politica pe care o poate reprezenta el.

În ultimii ani ai dictaturii ceauşiste, societatea românească ajunsese să creadă obsesiv că oricine ar fi izbutit să-l înlocuiască pe Ceauşescu ar fi reprezentat automat binele şi progresul. Experienţa ultimilor 7 ani ne-a demonstrat cît de naivă era această viziune. Deriva regimului Iliescu – cosmarul întregii naţiuni – a avut drept efect o obsesie asemănătoare: oricine l-ar înlocui pe Iliescu ar fi mai bun decît el. Am învăţat cu prea multă suferinţă şi frustrare că Iliescu **nu reprezenta alternativa, ci concurenţa lui Ceauşescu**; nu avem voie să uităm că **Petre Roman nu este alternativa, ci concurentul lui Ion Iliescu**. Un exponent mai tînăr, mai puternic, mai arătos al aceleiaşi clase politice şi al aceleiaşi manipulări. Nu avem voie să mai ratăm încă o dată şansa schimbării.

Amintiţi-vă: cît de democrat era Petre Roman conducînd în ianuarie 1990 prima mineriadă? Ce rol a jucat Petre Roman în transformarea CFSN într-un nou partid-stat, orientat exclusiv în vederea măsluirii alegerilor din 20 mai? Amintiţi-vă: ce disponibilitate către dialog şi către democraţie a dovedit Petre Roman, prim-ministru în funcţie în iunie 1990, cînd Ministerul Transporturilor organiza deplasarea a mii de invadatori din Valea Jiului în Bucureşti, cînd FSN, al cărui lider era, făcea provizii în vederea desantului minerilor în capitală, cînd Ministerul de Interne şi serviciile secrete cooperau entuziast cu minerii pentru a schilodi, pentru a aresta ilegal şi pentru a teroriza populaţia Bucureştilor?

Sîntem pe cale să iertăm ceea ce cu doar 5 sau 6 ani în urmă ni se părea, pe bună dreptate, de neiertat. Obsedaţi de prezenţa obositoare a lui Ion Iliescu în fruntea trupei sale de dinozauri politici, sîntem pe cale să iertăm faptul că Petre Roman era prim-ministru în timpul sîngeroaselor confruntări din martie '90 de la Tîrgu-Mureş. Sîntem pe cale să iertăm elanul voios cu care tînărul premier încuraja la Alba Iulia cel mai vulgar scandal naţionalist televizat vreodată pînă atunci în România. Iertăm totul, de la complicitatea cu Iliescu (brutal întreruptă de acesta din urmă, în clipa în care a decis că îşi poate permite să se dispenseze de un concurent mai tînăr şi imprevizibil) la faptul că, în vreme ce noi ne zbăteam pentru a salva democraţia, acest şarmant bărbat de stat se ocupa cu schimbul avantajos de locuinţe.

Nu ne mai pasă că, prin refuzul său constant de a da cel mai mic răspuns la marile întrebări pe care noi nu am încetat să le punem Puterii, Petre Roman a continuat să rămînă fidel aceleiaşi legi a tăcerii care îl leagă pe veci de Ion Iliescu, despre care are grijă să nu rostească nici un adevăr. Nu ne mai pasă că, fiind complice la crimele pe care nici acum nu se învredniceşte să le denunţe, rămîne mereu şantajabil, mereu manevrabil, mereu un instrument.

La 22 decembrie 1989, cînd l-am acceptat – de bine, de rău – pe Ion Iliescu, ştiam despre el doar că fusese un prim-secretar ceva mai cumsecade decît alţii; dacă azi îl acceptăm pe Petre Roman ştiind toate acestea despre el, ce scuză mai putem invoca? Ne-au trebuit 7 ani pentru a alege doar între două feluri de a zîmbi mincinos, doar între franceza impecabilă a unuia şi francofona de baltă a celuilalt? Cu ce ne deosebim acum, noi, cei sortiţi privirii lucide şi critice, de tinerele de la APACA, victime consimţitoare ale aceleiaşi seducţii?

Obsesiile noastre livreşti nu au nici o scuză. Cei care nu ştiu, deşi s-ar cuveni, că entuziasmul lor susţine azi ascensiunea unui personaj periculos prin nelimitatul său mimetism, un cameleon politic, îşi asumă azi o responsabilitate cu mult mai gravă decît cea pe care şi-a asumat-o în 1990 acea fracţiune a intelectualităţii româneşti care s-a lăsat cumpărată sau păcălită de Ion Iliescu.

Noi toţi ştim, de fapt, că Petre Roman – indiferent că a participat deliberat la asaltul contra democraţiei din 1990–1991, sau nu i-a păsat sau nu a fost în stare să facă nimic – nu e decît faţa pretins occidentală a aceluiaşi Ianus care s-a înstăpînit peste România o dată cu condamnarea la moarte a lui Ceauşescu şi faţada proaspăt vopsită a aceleiaşi mafii politice, ce l-a epuizat pe Iliescu şi şi-a găsit un nas mai arătos. Ne prefacem doar că nu ştim, fiindcă ne place să emitem judecăţi, nu să ne asumăm răspunderi. Fiindcă preferăm orbirea confortabilă responsabilităţii politice lucide. Sîntem însă cu adevărat dispuşi să ne asumăm răspunderea acestei cacealmale? Noi, care am observat vigilent şi am denunţat cu atîta ardoare fiecare stîngăcie a prietenilor noştri de-o viaţă din Opoziţia reală, îi iertăm cu inconştienţă candidatului la preşedinţie Petre Roman toate gravele erori politice ale premierului Petre Roman? Ne prefacem că Petre Roman, candidatul la preşedinţie, este un omonim inocent al premierului Petre Roman, cel care trimitea împotriva noastră în 1990 cînd minerii, cînd poliţia, cînd armata, cel sub guvernarea şi în beneficiul căruia s-a urlat „moarte intelectualilor"?

Am spus toţi pînă la disperare, în aceşti ultimi ani, că aceia ce-şi uită trecutul riscă să-l retrăiască. Dacă azi uităm noi cei dintîi, ne vom merita soarta şi vom merita din plin oprobriul copiilor noştri.

Revista „22", Facultatea de Istorie şi Ambasada Ungariei la Bucureşti organizează pe data de 22 octombrie, ora 18, în holul Facultăţii de Istorie (Bd. Carol nr. 13), expoziţia de fotografie: 40 DE ANI DE LA IZBUCNIREA REVOLUŢIEI MAGHIARE DIN 23 OCTOMBRIE 1956. Întîlnirea se va bucura de prezenţa reprezentanţilor Ambasadei Ungariei la Bucureşti şi a foştilor studenţi români arestaţi în toamna anului 1956 pentru vina de a fi protestat împotriva intervenţiei trupelor sovietice în Ungaria. Vor vorbi: Alexandru Barnea (decanul Facultăţii de Istorie), Stelian Tănase (redactor-şef *Sfera politicii*), Gabriela Adameşteanu (redactor-şef „22") prof. Zoe Petre şi Adrian Cioroianu (asistent).

George Soros din nou în România

Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă din ţara noastră este una dintre cele mai puternice şi mai eficiente instituţii din reţeaua internaţională a acestor fundaţii. De la un început relativ modest, a ajuns acum să desfăşoare programe susţinute printr-un buget anual de aproximativ 11 milioane dolari.

Fondatorul reţelei de fundaţii pentru o societate deschisă, miliardarul american de origine maghiară George Soros, s-a aflat recent în România, într-o vizită al cărei scop a fost discutarea activităţilor curente ale fundaţiei şi direcţiile de orientare a programelor sale pe termen lung.

Drept recunoaştere a maturităţii instituţionale, Fundaţia Soros din România a dobîndit recent statutul *evergreen*, care presupune o bugetare constantă pe o durată de trei ani, pentru a finanţa programe de amploare şi a susţine flexibil proiectele cristalizate pe parcurs.

„Cînd am venit prima dată în România era încă revoluţie, îmi amintesc de soldaţii care patrulau peste tot. Într-un fel, şi ideea unei fundaţii aici s-a făcut dintr-un spirit revoluţionar", a arătat George Soros în cadrul unei conferinţe de presă. *„Fundaţia a fost creată pentru a promova principiile unei societăţi deschise, pentru a sprijini crearea sectorului voluntar şi participarea la nivelul guvernării locale. Sînt foarte mulţumit de ceea ce a făcut pînă acum fundaţia din România"*.

Întemeiată în anul 1990, ca fundaţie naţională, cu personal şi conducere proprii, Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă – România are sediul central în Bucureşti şi trei filiale (Cluj-Napoca, Timişoara şi Iaşi), precum şi două centre de informare.

O serie de instituţii iniţiate în cadrul fundaţiei funcţionează acum ca structuri distincte. Printre acestea se află: Centrul de Computere şi Comunicaţii (CCC) la Bucureşti, Cluj, Iaşi, Timişoara, Fundaţia Cărţii (Bucureşti), Biblioteca Soros (Cluj), centre de consultanţă şi/sau plasament, şcoli de limbă engleză, Centrul Soros pentru Artă Contemporană, Fundaţia pentru Arte Vizuale, Şcoala BBC de jurnalism radio-TV etc.

Programele fundaţiei se împart în trei categorii majore: **educaţie**, **societate civilă** şi **comunicare**, la care se adaugă programele de artă şi cultură, precum şi de medicină.

„Ştim că avem o cunoaştere incompletă a intereselor societăţii româneşti. Cu toate acestea, încercăm să sprijinim şi să promovăm o parte dintre aceste interese, cele creative spre exemplu", a declarat Lazăr Vlăsceanu, actualul preşedinte al fundaţiei. Acesta a mai arătat că fundaţia îşi propune două direcţii de acţiune: acordarea de *grant*-uri pentru susţinerea materială a diferitelor instituţii sau persoane, ca şi promovarea unor acţiuni de schimbare a legislaţiei, în sensul sprijinirii sectorului non-guvernamental. *„Actuala lege pentru funcţionarea ONG-urilor este clar depăşită atît de realităţile actuale, cît şi de posibilităţile de dezvoltare ale sectorului voluntar. Nu ne rămîne decît să aşteptăm mai mult de la viitorul parlament"*, a mai arătat Lazăr Vlăsceanu. **(M.C.)**

Librăriile din ţară în care găsiţi în fiecare săptămînă revista „22":

- **Craiova** – *Librăria Humanitas*, Str. Brestei nr.13, tel. 051/41.22.60
- **Ploieşti** – *Librăria Humanitas*, Str. Gheorghe Doja nr. 141, tel. 044/12.63.40
- **Piteşti** – *Librăria Humanitas*, Pasajul Victoriei nr. 89, (în incinta Galeriei de Artă Naivă), tel. 048/68.10.97

*

- **Arad** – *C&M Anticariat*, Str. Lucian Blaga nr. 2–4, tel. 057/21.77.49
- **Bacău** – *Librăria Humanitas*, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- **Braşov** – *Bibliopola* (în incinta Agenţiei Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- **Bucureşti** – *Librăria Sadoveanu*, Bd. Magheru nr. 6, tel. 211.29.65; *Librăria Humanitas (Librăria din fundul curţii)*, Calea Victoriei nr. 120; *Librăria Humanitas Kretzulescu*, tel. 613.50.35
- **Constanţa** – *Librăria Sophia*, Str. Dragoş-Vodă (în dreptul Prefecturii), tel 041/61.50.77
- **Iaşi** – *Librăria Humanitas*, Piaţa Unirii nr.6, tel. 032/21.55.68
- **Piatra-Neamţ** – *Librăria Humanitas* (în incinta Galeriilor de Artă „Lascăr Vorel"), Str. Ştefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- **Sibiu** – *Librăria Humanitas*, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- **Timişoara** – *Librăria Humanitas*, Str. Mercy nr. 1, tel. 056/13.31.80
- **Tîrgu-Mureş** – *Librăria Humanitas-Palas*, Piaţa Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63
- **Turnu-Severin** – *Librăria Humanitas*, Str. Crişan nr. 25 (Casa Tineretului), tel. 052/32.69.31

DIANA TURCONI

Casa mizeriei, vilele luxului

– un S.O.S. disperat –

În Şcoala Specială nr. 12 – Tîncăbeşti, 115 copii cu deficienţe mintale (retard psihic etc.) vor înfrunta o iarnă cumplită: casa-internat, putredă de jos pînă sus, stă să se desfacă în bucăţi. Sistemul de instalaţii, maşina de gătit, maşina de spălat nu funcţionează. Deasupra fosei cu ape reziduale aflate în interiorul clădirii, roiuri de ţînţari înnegresc pereţii.

Nu au o jucărie, nu există un leagăn în curtea de recreaţie. Aceşti copii ar putea fi ajutaţi de Primăria Snagov, dacă Guvernul, în urma acaparării (ilegale) prin Regia Autonomă de Protocol a celor peste 90 de vile luxoase de pe malul lacului, ar plăti cele 450 de milioane pe care le datorează. Primarul comunei, ing. Niculae M. Marinescu, şi directoarea şcolii, Angela Popa, lansează un S.O.S. disperat.

Dreptunghiuri sau pătrate mici, roşii, galbene, verzi, în echilibru instabil, din linii strîmbe, nesigure, totuşi graţioase: ora de desen, clasa a II-a, Şcoala Specială nr. 12 – Tîncăbeşti, comuna Snagov. Cuminţi, aplecaţi peste caietele lor, copiii desenează case: *„Uitaţi, asta are 6 ferestre şi trei uşi; aici e un ghiocel; aici un copac, asta e iarbă“*. Ghiocelul stă să dărîme casa, iarba a crescut pînă la acoperiş; copacii nu au frunze. Directoarea şcolii, prof. **Angela Popa**, îi laudă; îi laudă şi primarul comunei, ing. **Niculae M. Marinescu**, şi viceprimarul **Dumitru Ivan**. Copiii devin prietenoşi, sînt gata să povestească unde şi cum şi-au petrecut vacanţa: *„Am fost în tabără, la munte şi la mare, a fost bine“*, îşi aminteşte Cornelia, o fetiţă de la Casa de copii. *„Şi eu am fost, la Valea Ursului şi la mare, care e un lac“*, îi taie vorba Mihaela, ceva mai voinică şi negricioasă, crescută tot într-o instituţie de ocrotire socială. Acum, că ne-am împrietenit, toţi vor să ne arate desenele: case, case de toate culorile şi totuşi asemănătoare, neprietenoase, cu un aer puţin ameninţător. Directoarea Angela Popa ne spune: *„Par copii normali, unii sînt chiar isteţi, dar toţi suferă, mai mult sau mai puţin, de deficienţă mentală. Majoritatea provin din casele de copii, restul din familii dezorganizate sau cu părinţi alcoolici, care i-au tratat bestial. Ieri am deschis şcoala, să vedeţi cum au venit unii de-acasă: plini de jeg, de păduchi, de rîie. Dar să vă arăt şcoala, poftiţi, nu vă ascundem nimic...“*. În fapt, noi nu am venit să vedem copiii, ci şcoala-internat, casa în care cele 115 suflete trăiesc sau mor, cîte puţin, zi după zi.

Casa copilăriei ucise

Ni se deschid uşile, pe rînd: „Izolatorul“, unde sînt ţinuţi copiii bolnavi – o celulă îngheţată, cu ciment pe jos, cu 4–5 pătuţuri de fier; acum e goală, abia a început anul şcolar. Grupurile sanitare: ciment, ţevi care curg, duşurile şi robinetele defecte, infiltraţii, lipsa oricărei posibilităţi de izolare decentă. Dacă la plus 17°C aici e frig, prea frig, te întrebi cum poate fi la minus 15°C! Ni se arată spălătoria – în stînga, o maşină uriaşă, ca o balenă eşuată; peste rugină s-a dat un strat de vopsea cenuşie. *„Abia mai funcţionează“*, mărturiseşte directoarea. *„Mîine-poimîine ne lasă şi nu avem alta, cît de mică, să spălăm, eventual, în rate. Rufe de la 115 copii... Vă imaginaţi cîte se adună zilnic? Uscătorul – tot o hardughie antediluviană – nu are storcător, aşa încît nu l-am putut folosi niciodată, punem rufele afară, de frînghie, dar, iată, vine iarna...“*. În încăperea adiacentă – călcătoria –, o angajată cîrpeşte un morman de hăinuţe; există şi două maşini de cusut, obosite. *„Tavanul e negru, impregnat cu combustibil lichid de la maşina de gătit, de sus“*, ni se explică. Ne apropiem de scară. Aici, acum, în toiul epidemiei de meningo-encefalită, mediatizată în fel şi chip, tavanul e acoperit de un roi de ţînţari voinici. Cineva deschide chepengul din pardoseală – o fosă periculoasă, mare – şi, la nici jumătate de metru sub noi, apar apele reziduale, negre. *„Tot sistemul de instalaţii şi canalizare este defect“*, spune directoarea. *„Priviţi aici: ce infecţie! Priviţi ţînţarii, nu mai ştim cum să scăpăm de ei. Domnule primar, trebuie vidanjat măcar de două ori pe lună, altfel refulează toată mizeria aceasta în parterul şcolii, dar ce ne facem, ni se cer 3 milioane pe fiecare vidanjare, e posibil?!“*. Obrazul primarului e pămîntiu, abia rosteşte cuvintele: *„Voi face rost de fonduri, nu ştiu de unde şi cum, dar voi găsi. Dacă e nevoie, voi cerşi în mod public, în ziare sau la televiziune. Copiii aceştia sînt uitaţi de lume aici, în infern“*. Urcăm la etaj, atenţi cum păşim pe linoleumul ros pe alocuri pînă la pardoseala de ciment; peste acesta, din loc în loc, au fost întinse traverse uzate, cîrpite, dezolante. În holul dintre dormitoare, luminatorul e spart pe la colţuri, cînd plouă se pun dedesubt găleţi şi lighene. Ni se deschide uşa de la unul din dormitoare – clasa a II-a A şi B, copii suferind de enurezis: 21 de paturi mici, de fier, cu vopseaua căzută, săltele fără consistenţă şi pături subţiri, uzate; ferestrele, mari, nu sînt duble, suflă vîntul. *„Toată tîmplăria ferestrelor e putredă“*, accentuează directoarea. *„Nici un geam nu se închide bine, intră şi ploaia, şi ninsoarea. Cînd bate vîntul mai tare, ferestrele cad cu tîmplărie cu tot“*. Dumitru Ivan, viceprimarul, intervine: *„Vă găsesc un meseriaş bun, să refacă instalaţiile şi tîmplăria, dar inspectorul şcolar Ioniţă vi l-a impus pe Ciovică, protejatul lui. V-a luat banii degeaba, a dat pe ici-pe colo cu var şi vopsea, exact ce nu era nevoie. Acum să-i scoată Ioniţă din iarnă pe copiii ăştia, să le dea adăpost, căldură şi mîncare. Cîtă vreme se angajează pînă şi meseriaşii pe baza pilelor şi a intereselor...“*.

Vizităm şi blocul alimentar: maşina de gătit e defectă, îi lipsesc doi rulmenţi; cei 115 copii trebuie totuşi să mănînce zilnic; la aceştia se adaugă personalul auxiliar, 35 de persoane şi 22 de educatori. *„Numai 5 dintre ei sînt calificaţi“*, precizează prof. Angela Popa. *„Schema noastră mai prevede un doctor şi două cadre medii, dar locurile sînt vacante. Avem urgentă nevoie de un doctor, copiii de-aici necesită asistenţă medicală permanentă, unii fac crize epileptice, alţii de furie; avem numeroşi enurezici, îi ducem de două ori pe noapte la toaletă, dar aţi*

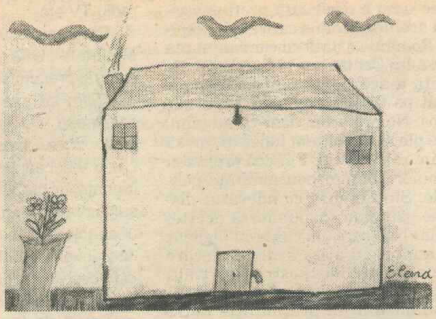

văzut ce frig este acolo, chiar şi la vremea asta; vă imaginaţi cum e iarna! Rezerva noastră de medicamente e nulă, doar cînd apar cazuri grave apelăm la spitalul din Periş. Am comunicat în repetate rînduri Ministerului Sănătăţii situaţia noastră disperată, cerînd sprijin şi trimiterea unui doctor, conform schemei. Nu am primit nici un răspuns, nici un semn, de parcă nu am exista pe lume. Uitaţi-vă şi încoace, domnilor din minister, nu sîntem la capătul pămîntului, ci la vreo 30 de kilometri de Bucureşti, există «rată» din oră în oră, trimiteţi-ne un medic stagiar, generalist, nu cerem academicieni. E vorba, totuşi, de copiii ţării!“.

Acum ni se arată cămara, se deschid cele trei frigidere mici: unt, margarină, ceva salam, foarte puţin caşcaval; pe rafturi – pîine, paste făinoase, cîteva borcane cu gem, cîteva cu mazăre. Există şi o încăpere de curăţat legume, dar nu vedem nicăieri nici legume, nici fructe. Frigul ne-a învins, ieşim în curte, acolo unde copiii îşi petrec recreaţia. Pe iarba măruntă, prăfuită, nu există nici un leagăn, tobogan, ceva să amintească de un colţ de joacă. Două şiruri înalte de porumb cu frunza îngălbenită şi două bănci fără spătar, în faţa intrării principale, veghează recreaţiile lipsite de veselie. *„Măcar un leagăn, un scrînciob de ne-ar face vreun suflet milostiv“*, şopteşte directoarea. *„Sînt copii, au dreptul la joacă, i-ar ajuta enorm şi la corectarea deficienţelor de care suferă. Ar avea nevoie de cîte o jucărie, ceva al lor, o păpuşă, să o mîngîie – dragostea se înţelege de la sine. Nu avem nici posibilitatea să-i ducem într-o excursie sau măcar o plimbare de 4–5 ore, le-ar lărgi orizontul, le-ar umple sufletul pentru zile în şir. Din lipsă de fonduri minime, îi ţinem aici, într-un regim de recluziune. E vorba de copii nevinovaţi, ajutaţi-i, cine puteţi!“*.

Aviz amatorilor: aici sînt copii „pe gratis“

Comitetul Român pentru Adopţii (CRA) susţine că, după 1989, copiii care au părăsit România cu zecile de mii (umplînd cu valută diverse buzunare) erau mai ales handicapaţii din leagănele şi casele de copii. Dar directoarea Angela Popa afirmă că *„de la Şcoala Specială nr. 12 – Tîncăbeşti un singur copil a plecat prin adopţie în ultimii ani. Cei care au familii – cam o treime din ei – sînt ca şi părăsiţi de acestea, nici nu vin să-i ia acasă pe perioada vacanţelor, cînd se închide şcoala, îi ducem noi, cu maşina de aprovizionare“*. Sînt, printre cele 115 suflete, şi copii blonzi, graţioşi – nu ştiu dacă neapărat cu ochi albaştri, cum se cere pentru adopţiile transnaţionale. Sînt copii tandri şi dornici de tandreţe, care întind mîna spre tine, cerînd o mîngîiere. Desenează frumos, zîmbesc timid, mai au încă sclipiri şăgalnice în ochii încercănaţi. Doamnele doctor din Ministerul Sănătăţii şi de la CRA ştiu bine că deficienţele lor provin din regimul de instituţionalizare, din carenţele afective, bătăile îndurate, lipsuri, mizerie. De ce oare Ministerul Sănătăţii şi Comitetul Român pentru Adopţii nu îndreaptă încoace, spre Tîncăbeşti, puhoiul celor peste 60 de agenţii de adopţie internaţională pe care le-a acreditat în România?

Înainte să plecăm, primarul comunei Snagov, ing. Niculae M. Marinescu, promite maşina pentru vidanjare – a mai trimis-o; promite detergenţi şi lemne – a mai dat; promite dezinsecţie. Va găsi şi fonduri – **trebuie**! Constatăm, cu uimire, că directoarea Angela Popa continuă să aştepte ajutor de la Ministerul Învăţămîntului; nimic nu pare să-i zdruncine încrederea că acolo, sus, cineva nu-i uită, totuşi: vor repara acoperişul, terasa mare, vor trimite rechizite, hărţi, tablouri – anul viitor, aşa au promis.

Guvernul îşi însuşeşte vilele şi nu plăteşte măcar impozitul

Părăsim Şcoala Specială nr. 12. Drumul merge pe marginea lacului. Oprim maşina în dreptul satului Vlădiceasca – de cealaltă parte a apei apare, întinsă pe 2 ha, groapa de gunoi a comunei. Ploile duc toată murdăria în lac. *„Pe asta o rezolv în zilele următoare, urmă nu mai rămîne de ea“*, promite primarul. Cade înserarea. Prin ceaţa uşoară se ghicesc undeva, departe, vilele cochete, vilele luxoase şi trufaşe de pe malul Snagovului – sînt peste 90 şi ţineau, înainte de 1989, de Gospodăria de Partid. Astăzi ele aparţin Guvernului României. Primarul ne dă cîteva detalii: *„După revoluţie, doar 4 din cele peste 90 de splendide vile expropriate au rămas Guvernului – vila pentru şeful statului, pentru primul-ministru şi încă două, de protocol. Celelalte au fost înglobate de SC Snagov SA, cu capital de stat. Ele se închiriau pe valută, pe relaţii etc. Şmecheria abia începea. Iată că în 1996 societatea respectivă a fost înghiţită de Sucursala Snagov de Reprezentanţă şi Protocol a Regiei Autonome de Protocol. Adică le-a luat Guvernul, printr-o decizie care nici măcar nu a fost trecută prin Parlament, aşa, de ochii lumii.*

Guvernul a preluat societatea dinainte cu datoriile ei enorme cu tot, care vor fi plătite, se înţelege, din buzunarul contribuabililor. Numai nouă, Primăriei Snagov, ni se datorează 120 de milioane lei restanţă din 1995 şi peste 300 de milioane lei pentru 1996. Aceşti bani reprezintă valoarea impozitelor pe care orice cetăţean este obligat să le plătească. Oamenii satelor le plătesc – Guvernul nu! Cerem cu insistenţă să ni se achite datoria. Cu acele milioane voi reda viaţă lacului, ucis astăzi de poluare; voi termina lucrările la blocurile începute sub regimul Ceauşescu şi căzute în paragină – sînt numeroşi demolaţi care nu au locuinţă; voi ajuta, urgent, Şcoala Specială nr. 12, unde 115 suflete trăiesc un infern al copilăriei – ce poate fi mai dureros... Am fost de curînd invitat la vila 10, fostă a dictatorului, şi m-am simţit neom în risipa de fast de-acolo. Lansez, în numele acestor copii, un S.O.S. disperat tuturor celor care mai au o fărîmă de suflet în ei. Daţi-ne banii, domnilor din Guvern!“.

Astăzi, cînd bancherii noştri sponsorizează festivaluri de muzică şi concursuri de miss cutare, în România, în iarna anului 1996–1997, 115 copii din Şcoala Specială nr. 12 din Tîncăbeşti pot muri oricînd de frig, infecţii şi foame.

PAVEL CÂMPEANU

Electoratul în ajun

SONDAJ CIS

Dincolo de incoerenţe

Chestionarul sondajului CIS de la sfîrşitul lui septembrie a.c. cuprindea şi întrebarea de mai jos – la care alătur distribuţia răspunsurilor:

Ar fi mai bine ca la alegerile din noiembrie d-l Iliescu:	
1. Să fie reales	27%
2. Să nu fie reales	57%
3. Nu ştiu	16%

De la constituirea sa, în februarie 1990, CIS a întreprins cîteva zeci de sondaje. Niciodată însă dorinţa schimbării d-lui Iliescu nu a întrunit, ca acum, majoritatea. Dacă se scad cei 27% care îl doresc în continuare, rămîn aproape trei sferturi dintre alegători, reprezentînd clientela electorală potenţială a liderului politic apt să ia locul actualului preşedinte. Schimbarea nefiind un scop în sine, ci un mijloc pentru ameliorarea situaţiei existente, cifrele de mai sus pot fi interpretate în sensul că marea majoritate a electoratului se află în căutarea – ori în aşteptarea – unui înlocuitor al actualului preşedinte care să fie un preşedinte mai bun decît el.

Ca atare, chestionarul a prezentat o listă cuprinzînd numele a 12 personalităţi notorii, participanţi şi neparticipanţi la competiţia prezidenţială în curs, printre care Theodor Stolojan, Ana Blandiana, Viorel Cataramă ş.a. Întrebarea era, fireşte, care dintre aceştia ar putea fi un preşedinte mai bun decît actualul. Liderul aşteptat este recunoscut printre aceştia în proporţii care merg de la 1 la 8% – cu două abateri: Emil Constantinescu şi Petre Roman cu cîte 22,5% fiecare. Dorinţa abstractă a înlocuirii d-lui Iliescu se caracterizează printr-o remarcabilă concentrare; transformată în dorinţă concretă de a identifica un înlocuitor preferabil, ea se caracterizează printr-o la fel de remarcabilă dispersie.

Dezechilibrul statistic dintre 73 şi 22,5% sugerează gradul în care popularitatea reziduală a aspirantului la al treilea mandat se datorează nu atît propriilor lui virtuţi, cît slabului impact al competitorilor săi. Oferta electorală îi pune pe alegători în faţa unei dileme închise: a menţine în fruntea statului un actor politic care ar trebui înlocuit ori a-l înlocui cu un altul care nu promite să fie mai bun decît el. Consecinţa: numărul celor care intenţionează să voteze cu preşedintele în funcţie depăşeşte numărul acelora care optează pentru menţinerea lui – iar numărul celor care declară că îl vor vota pe candidatul CDR depăşeşte numărul acelora care îl socotesc mai bun decît candidatul PDSR. Dacă aceste intenţii s-ar adeveri, un segment semnificativ al electoratului ar vota *à contre coeur*: unii pentru că nu admit schimbarea decît cu condiţia îmbunătăţirii şi ceilalţi pentru că ajung să admită schimbarea indiferent de urmările ei. Primii doresc schimbarea actorului în funcţie, dar votează pentru menţinerea lui – ultimii se îndoiesc de aptitudinile prezumtivului înlocuitor, dar votează pentru promovarea lui.

Incoerenţa este efectul dezarticulării dintre motivarea acţiunii şi modul de a acţiona. În acest caz, incoerenţa alegătorilor este inseparabilă de incoerenţa ofertei politice, care accentuează necesitatea schimbării, dar nu propune actorii adecvaţi pentru realizarea ei. Drept urmare, decizia alegătorului tinde în acelaşi timp să degenereze în improvizaţie şi să se tărăgăneze, mărind incertitudinea prognozelor.

Incoerenţele electoratului provin, după cum se spune adesea, din precaritatea experienţei lui democratice – dar, după cum se spune mult mai rar, şi din disfuncţiile ambianţei politice care condiţionează această experienţă.

Informarea: nivelul

Ajung rumorile acestei campanii electorale la destinaţia lor ultimă: alegătorul, ori ea rămîne un fenomen insular, consumat în perimetrul unei minorităţi interesate? Convertirea alegătorului din obiect al unor solicitări exterioare în subiect care decide în cunoştinţă de cauză depinde, după cum se ştie, de gradul şi de calitatea informării lui. Candidatura la magistratura supremă a unui „ales al Domnului", ca şi consultarea mediatizată a astrologilor par elemente ale unei strategii care urmăreşte degradarea informării şi agravarea derutei. Pentru un electorat neinformat prin forţa împrejurărilor şi dezinformat prin strădania celor interesaţi, problema informării dobîndeşte o importanţă capitală. Tema a fost abordată de sondajul CIS sub două aspecte: nivelul informării şi sursele ei. Pentru a putea estima nivelul informării s-au efectuat două teste simple, accesibile acestui tip de investigaţie, deci fără pretenţii, dar nu şi fără semnificaţii.

Primul test, cel mai elementar, viza măsura în care alegătorii recunosc sau nu numele candidaţilor la preşedinţie. Nu ar trebui trecută cu vederea solicitarea suplimentară la care actuala campanie prezidenţială supune memoria alegătorilor: numele a 16 candidaţi şi iniţialele enigmatice a cel puţin 5 noi alianţe electorale. Cu ajutorul listei menţionate mai înainte, cuprinzînd numele a 12 personalităţi, intervievaţilor li s-a cerut să indice care dintre acestea candidează la preşedinţie şi care nu. Rezultatul: atribuirea rolului de candidat unor persoane care nu candidează atinge cota maximă în cazul lui Victor Surdu: 6%. Acest gen de confuzie are deci o răspîndire insignifiantă. În schimb, identificarea candidaţilor autentici descrie oscilaţii de amploare: de la 44,5%, cîţi îi recunosc acest rol profesorul Ioan Pop de Popa, la 93% în cazul profesorului Emil Constantinescu (d-l Ion Iliescu nu figura în listă). Cu numai două excepţii, candidaţii sînt recunoscuţi de majoritatea alegătorilor. Pe ansamblu, rezultatul testului poate fi considerat pozitiv.

Al doilea test este mai dificil, obiectul lui nemaifiind identitatea nominală, ci identitatea politică a participanţilor la cursa prezidenţială: ce formaţiune reprezintă fiecare. S-a operat cu o listă diferită, în care erau incluşi numai candidaţi, iar indicarea corectă a formaţiunii reprezentate de fiecare pleacă de la plafonul minim de 76% pentru d-l Pop de Popa şi urcă pînă la 97% pentru candidatul PDSR. Conexiunea preşedintelui cu acest partid este departe de a fi trecut nesesizată. Scoruri de peste 90% înregistrează încă 5 candidaţi, restul de doi depăşind şi ei 85%. Sub semnul aceleiaşi incoerenţe, testul mai dificil este trecut cu mai mult brio decît cel mai elementar. Limitate ca semnificaţie, rezultatele acestor teste încurajează totuşi presupunerea că societatea nu rămîne străină de evenimentul electoral în desfăşurare.

Informarea: sursele

Sursa preferată de informare a publicului rămîne şi în aceste circumstanţe televiziunea şi în primul rînd TvR, Actualităţile de seară. Atitudinea cea mai răspîndită faţă de sursele mediatice de informare este una preponderent activă. Cetăţenii la care nu ajunge fluxul informaţional constituie o minoritate, dar nicidecum o minoritate neglijabilă: o treime dintre participanţii la sondaj nu citesc nici un ziar iar o cincime nu ascultă radio-jurnale. Pe poziţiile diametral opuse se situează un sfert dintre ei care citesc zilnic cel puţin un ziar şi o treime care ascultă cel puţin un radio-jurnal pe zi. Recordul aparţine de departe audio-vizualului, trei sferturi dintre subiecţi vizionînd cu regularitate o emisiune informativă de seară a unuia dintre cele patru studiouri centrale: ProTv, Tele 7 abc, Antena 1 şi TvR; Actualităţile de seară ale acesteia din urmă par să aibă o audienţă stabilă egală cu audienţa însumată a celorlalte trei studiouri.

Reiese că deşi şi-a pierdut situaţia de monopol, televiziunea publică îşi păstrează deocamdată întîietatea pe o piaţă concurenţială a informaţiilor audio-vizuale de actualitate.

Influenţa ei politică pare să rămînă însă sensibil în urma puterii sale de penetraţie. Această desincronizare este sugerată de constatarea anumitor disparităţi. Acţiunea de monitorizare desfăşurată de CIS pe baza unui program Phare-Est Libertés confirmă păstrarea ataşamentului tradiţional al TvR şi în primul rînd al DEI faţă de instituţiile şi actorii puterii şi în particular faţă de Cotroceni şi de principalul său locatar. Acest ataşament nu a fost transmis decît unei părţi din audienţa stabilă a Actualităţilor de seară căci, după cum relevă cifrele, numai o fracţiune a acestei audienţe doreşte rămînerea d-lui Iliescu în cartea de imobil de la Cotroceni. Rezultă că în multe cazuri predilecţia pentru informarea prin TvR nu se explică prin afinităţi politice, ci prin oportunităţi tehnice.

Iliescu în '96

Încercarea actualului preşedinte de a deveni viitorul preşedinte nu poate valorifica prea mult din succesul anterior. Nici ambianţa nu mai este aceeaşi, nici competitorii nu sînt – cu o excepţie – aceiaşi şi nici d-l Iliescu însuşi nu mai este acelaşi. Criza societăţii este mult mai aproape de catastrofă decît atunci, iar şeful statului nu poate eluda responsabilităţile care îi revin; pentru întîia oară el are de înfruntat nu unul, ci doi adversari competitivi; candidatura lui nu este contestată numai în plan politic, ci şi constituţional; el se prezintă în numele unui partid izolat şi grav afectat de prelungitul exerciţiu contra-productiv al puterii. Încercînd să reziste acestor dificultăţi, d-l Iliescu îşi caută sprijin în fidelitatea electoratului rural şi din micile oraşe, în progresele obţinute pe plan internaţional şi în virtualele disensiuni dintre principalii săi contra-candidaţi.

Procentul celor care îşi declară intenţia de a-l vota fluctuează de la un sondaj la altul pentru că şi înseşi intenţiile fluctuează. La sondajul discutat, 20% dintre alegători declară că încă nu s-au hotărît asupra votului, iar alţi 20% că nu sînt siguri dacă îşi vor menţine intenţiile pînă la 3 noiembrie. Iată de ce, pe lîngă intenţii, sondajul a încercat să detecteze felul cum percepe electoratul modificările intervenite în fizionomia politică a preşedintelui-candidat. Reperele testate sînt: responsabilitatea, constituţionalitatea, asocierea cu PDSR şi perspectivele într-un eventual tur II de scrutin.

Responsabilitatea

Două treimi dintre persoanele consultate sînt nemulţumite de situaţia în care se găsesc. Dinamica nemulţumirii semnalează îndărătul comportamentelor electorale o motivaţie socială încă nemanifestă, care ar putea deveni dominantă după alegeri. Dintre 12 instituţii susceptibile să fi contribuit la creşterea acestor nemulţumiri, intervievaţii plasează în frunte guvernul, urmat la mare distanţă de parlament, de partidele politice şi de justiţie. În această ierarhie a responsabilităţilor preşedintele apare pe un mediocru rang 5. Această poziţie confortabilă atestă că principala funcţie a limfaticului cabinet Văcăroiu nu a fost aceea de a guverna, ci aceea de a-l proteja pe preşedinte. Ceea ce, potrivit acestei ierarhii, amintitul cabinet pare în bună măsură să fi izbutit.

Neconstituţionalitatea

Obiecţia de neconstituţionalitate a celei de-a treia candidaturi a avut un ecou considerabil, fiind cunoscută de 90% dintre intervievaţi. Împărtăşită de 36%, ea este respinsă de 31%, restul de 33% declarînd că nu ştiu ce să creadă. Ca şi responsabilitatea, nici acuzaţia de neconstituţionalitate nu a reuşit să îşi atragă un larg sprijin popular. Diferenţa dintre cifre arată că nu neconstituţionalitatea este motivaţia de bază a refuzului de a-l realege pe preşedintele în exerciţiu.

Asocierea cu PDSR

Iată întrebarea din chestionar şi departajarea răspunsurilor:

Candidînd în numele PDSR, d-l Iliescu apare în ochii dv.:	
1. Mai demn de încredere	23%
2. Mai puţin demn de încredere	51%
3. Nu ştiu	26%

Indiferent cum votează, majoritatea electoratului consideră că asocierea cu PDSR îi aduce pretendentului la al treilea mandat o pierdere de credibilitate. Fără PDSR, şansele lui ar spori cu 8%, dar numai 1% ar prefera un PDSR fără Iliescu. Aceste date sugerează cu cît mai uzat este partidul decît mentorul lui şi cît de sumbru se prefigurează viitorul acestei formaţiuni după ce, dintr-o cauză ori alta, îşi va fi pierdut mentorul.

Turul II

Scenariul cel mai larg acceptat prevede un al doilea tur de scrutin în care actualul şef al statului îl va înfrunta pe reprezentantul CDR. În principiu voturile din primul tur desemnează un preşedinte dezirabil, cele din al doilea un preşedinte acceptabil. Trecerea de la prima la a doua ipostază i-a reuşit în '92 cîştigătorului sensibil mai bine decît contra-candidatului său de atunci. Ce se poate aştepta de la probabilul tur II din '96? Sondajul a prezentat diverse formule de tur II, răspunsurile subiecţilor stabilind printre altele egalitatea dintre Adrian Păunescu şi Gheorghe Funar precum şi dintre Nicolae Manolescu şi Ioan Pop de Popa. În termenii acestui test Ion Iliescu îl depăşeşte pe Petre Roman, dar nu pe Emil Constantinescu. Diferenţele sînt însă destul de reduse pentru a recomanda considerarea acestor cifre cu circumspecţie.

***

Aş reţine din acest sondaj că electoratul este mai preocupat de situaţia socio-economică decît de alegeri pe care totuşi nu le ignoră, dar în raport cu care nu şi-a definitivat încă opţiunile.

CRISTIAN PREDA

Unificarea liberală

Problema unificării liberale nu poate fi judecată decît pornind de la speranţele pe care spiritele democratice le-au asumat în ultimii patru ani. Legătura dintre aceste speranţe şi unificarea partidelor liberale este readusă în actualitate de ultimele evenimente şi calcule electorale.

Două speranţe

Două au fost speranţele care au animat spiritele democratice în ultimii patru ani. Prima a fost aceea a discreditării partidelor care contestau/contestă chiar regulile şi valorile în baza cărora funcţionează sistemul democratic: **regula ce impune acceptarea alegerilor libere ca sistem unic de desemnare a guvernanţilor** (ceea ce presupune, desigur, şi acceptarea demnă a rezultatelor alegerilor, dar şi refuzul oricărei nostalgii totalitare); **valoarea numită, de cîteva secole încoace, toleranţă**. Într-un anume sens, această speranţă a devenit realitate. Acest lucru s-a petrecut nu pe o cale raţională (printr-un consens pozitiv al celor care înţeleg să respecte regulile şi valorile amintite, consens care ar fi putut să fie îndreptat, cu viclenia necesară în asemenea cazuri, împotriva adversarilor democraţiei).

Discreditarea partidelor extremiste s-a produs, dimpotrivă, datorită unui accident pasional: a fost necesar, cu alte cuvinte, ca partidele care clamau necesitatea returului la monopartidism sau care făceau declaraţii intolerante, incredibile (antisemite, antimaghiare etc.), să atace chiar partidul majoritar (cu care guvernaseră pînă atunci), pentru ca lor să li se refuze nu doar colaborarea la guvernare, ci şi statutul de parteneri de viitor. Într-adevăr, nici unul din partidele active pe scena politică nu mai consideră astăzi PRM, PSM sau PUNR drept actori responsabili, aşa cum a încercat să-i acrediteze PDSR după alegerile din 1992. Declaraţiile recente ale liderilor UDMR, care nu excludeau o guvernare împreună cu PDSR după alegerile din noiembrie, chiar dacă reprezintă, poate, o simplă încercare de a forţa atenţia CDR, nu puteau fi imaginate dacă ruperea PDSR de foştii aliaţi nu ar fi fost considerată încheiată. Pe de altă parte, proba pe care o va da, în eventualitatea pierderii majorităţii relative, PDSR, partid suspectat permanent de a se afla în situaţia foştilor săi colaboratori (mai cu seamă datorită tentativei de a se identifica în mod absolut cu statul), va fi decisivă pentru determinarea măsurii în care regula ce obligă la acceptarea eşecului este sau nu o realitate românească. Nimeni nu poate bănui ce anume consecinţe va avea un asemenea eveniment.

Cea de-a doua speranţă a spiritelor democratice a fost legată de aşezarea opţiunilor pe care le reprezintă partidele în funcţie de marile familii politice şi doctrine europene. A fost considerat perfect normal ca partidele româneşti să nu-şi mai definească identitatea exclusiv negativ (în varianta bine cunoscută a fronturilor sau a convenţiilor incoerente ideologic), ci urmînd separaţia foarte onorabilă pe care o oferă doctrinele europene. Din nefericire, această a doua speranţă s-a dovedit a fi doar o iluzie, datorată probabil, în primul rînd, impotenţei politice a partidelor. Într-adevăr, acestea au fost mult mai interesate de o chestiune strict instituţională (aderarea la Internaţionalele de diferite culori) decît de definirea unor doctrine coerente, care să poată fi considerate drept liberalism românesc, creştin-democraţie românească, social-democraţie românească, în consonanţă – fiecare din ele – cu ceea ce reprezintă azi aceste doctrine în afara graniţelor noastre natural-ideologice. La şapte ani de la renaşterea politicii româneşti, nici un partid de la noi nu are un ideolog. Dintr-un anumit punct de vedere, această situaţie e complet inteligibilă (ceea ce nu înseamnă că ea e şi acceptabilă). E de înţeles că actorii politici improvizaţi după 1989 s-au arătat mai interesaţi de confruntarea cu inamicul decît de confruntarea cu ideologia cu care se simţeau afini. Partidele au ales din triada „scop politic"-„mijloc"-„scop suprapolitic" doar definirea primului şi a celui de-al treilea termen, adică doar propunerea stabilităţii, a prosperităţii ori a păcii sociale (acestea sînt aspecte ale scopului politicii), respectiv a egalităţii, a libertăţii ori a justiţiei sociale (scopuri suprapolitice). Este, realmente, mult mai facil să vorbeşti despre scopuri decît despre mijloace atunci cînd îţi propui – într-un mediu politic în formare – să atragi aderenţi sau să cîştigi efectiv alegerile. Problema care apare fără greş este că, la putere sau în opoziţie, eşti silit la un moment dat să dai contur acelor mijloace fără de care acţiunea îşi (va) pierde orice eficacitate, iar discursul orice credibilitate. Iată de ce reducerea comunicării cu publicul la comentarii mai mult sau mai puţin inspirate, dar legate doar de conjuncturi zilnice, e departe de a fi echivalentă cu conturarea unui punct de vedere echilibrat şi inteligent despre mijloacele capabile să încarneze scopurile anunţate publicului. Pe de altă parte, a respinge discursul despre mijloace în termeni vulgari de felul „poporul nu are nevoie de idei" e o probă de iresponsabilitate, care pierde pe oricine: PDSR e primul care o va resimţi, dar în situaţia sa se vor afla, desigur, dacă procedează la fel, şi cei care îl vor înlocui la guvernare.

Naşterea politicului e dificilă, dar nimeni nu credea acum şapte ani că ea e atît de grea, încît va fi asistată doar de grosolane revendicări ideologice. Exemple de asemenea proaste situări în raport cu o doctrină pot fi invocate la nesfîrşit, şi aceasta (paradoxal!) chiar în condiţiile în care discursurile nu au avut ca obiect expunerea de mijloace. E suficient să privim însă definirea scopurilor politice (ori suprapolitice) pe care le-au propus diferiţii actori politici ca să măsurăm dezastrul ideologic căruia cetăţenii au trebuit să-i supravieţuiască: astfel, PDSR îşi asumă modelul economiei sociale de piaţă (concept-cheie al creştin-democraţiei europene), dar declară că e partid social-democrat şi practică un autoritarism clientelar tipic pentru spaţiile politice sud-americane sau sud-coreene; în schimb, partidul care se declară a fi creştin-democrat, e vorba de

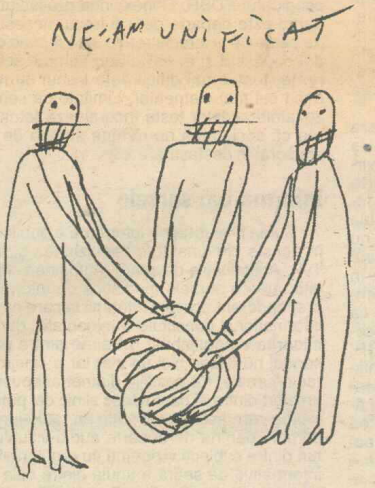

PNŢCD, a făcut din sloganul (troţkist) al Revoluţiei permanente unul din reperele acţiunii sale mai bine de cinci ani, pentru a trece subit la un soi de contractualism de grad secund; liberalii din PL '93 utilizau nu demult un limbaj pur marxist, denunţînd „liberalismul sălbatic" al actualilor guvernanţi, nereuşind deci să facă distincţia (elementară) dintre socialismul clientelar şi principiile pieţei; în fine, PD a devenit în ochii publicului un partid social-democrat doar după ce s-a asociat cu un fost inamic ireductibil – mai precis, cu cel care avea şanse mai mari de a adera la Internaţionala Socialistă (e vorba de PSDR).

În condiţiile în care toate aceste revendicări şchioape au fost asociate cu preferinţa politicienilor pentru un limbaj de lemn, în defavoarea unuia natural, e de înţeles că s-a creat un decalaj enorm între opinia publică şi lumea politică oficială. Toate acestea au făcut imposibilă crearea unei situaţii ideologice concordante cu cea europeană, deşi clarificarea doctrinară ar fi fost pasul cel mai simplu către dorita integrare europeană. Cine se află, totuşi, mai aproape de această clarificare? În opinia noastră, partidele declarate liberale. Motivele sînt simplu de înţeles: nu numai că respectivele partide şi-au raliat o mare parte din publicul care nu acceptă limbajul de lemn, dar ele sînt primele care au introdus în discursul public chestiunea mijloacelor politice. Pe de altă parte, fărîmiţarea liberală a avut două efecte extrem de diferite: e vorba, mai întîi, de scăderea încrederii în liberalismul proclamat (scădere favorizată de utilizarea obsesivă pe scena publică a retoricii Opoziţiei unite dincolo de fracturile ideologice), e vorba, pe de altă parte, de înfiriparea unui dialog pe teme doctrinare (fragil, dar singurul care corespunde logicii liberale a fecundităţii conflictului). O adîncire a acestui dialog ar trebui să fie urmată de unificarea liberală (într-o formulă de tipul UDF din Franţa, de pildă), în condiţiile în care separarea a ajuns la saturaţie. Ţinînd cont de ceea ce s-a întîmplat pe scena politică în ultimii patru ani, există două variante ale acestei unificări.

Două scenarii ale unificării

Primul scenariu e cel al unificării datorate unui „accident guvernamental", cum ar fi crearea unei coaliţii de tipul PDSR-PNŢCD sau de tipul PNŢCD-USD. Să nu uităm că, dacă azi se poate vorbi de o posibilă redesenare a alianţelor pre- sau postelectorale, asta se întîmplă în mare măsură doar datorită creării unei coaliţii guvernamentale după alegerile din 1992; mai precis, doar alierea PDSR cu partide pe care nimeni nu le vedea înainte de alegerile din 1992 la guvernare (e vorba de PSM, PRM şi PUNR) a îngăduit, mai întîi, includerea PD în lista membrilor Opoziţiei, apoi apropierea CDR (fără o parte din liberali) de USD. E, deci, perfect posibil ca redesenarea hărţii Parlamentului şi propunerea unui nou guvern (fără liberali) să devină motorul unei unificări a PNL, PNL-CD, PAC şi PL '93. Această variantă ar fi chiar cea mai bună – machiavelic vorbind – pentru liberali: excluderea din echipa guvernamentală a membrilor liberali ai CDR sau eşecul ANL în tentativa de a intra în Parlament ar favoriza constituirea unei mize veritabile: o alianţă a tuturor liberalilor ar putea asuma, pe deplin justificat, pretenţia de a încarna Opoziţia, indiferent dacă la guvernare s-ar afla o coaliţie PDSR-PNŢCD (considerată azi tot atît de contrară naturii pe cît părea în 1992 o apropiere CDR-PD) sau una PNŢCD-USD. Necunoscutele acestui scenariu sînt numeroase: cît vor conta poziţiile foştilor deţinuţi politici în deschiderea unor negocieri pentru o eventuală guvernare a PNŢCD alături de PDSR? Cît vor conta solicitările CDR adresate PD de a-şi cere scuze pentru mineriade, dacă finalmente CDR se îndreaptă către USD? Dacă tot Ion Iliescu va fi preşedinte, atunci ce va alege CDR dacă ea trebuie să alcătuiască guvernul: colaborarea cu PDSR, care ar da în mod cert o majoritate mai stabilă decît cea din 1992–1996, sau colaborarea cu PD, care ar aduce, probabil, o majoritate apropiată ca forţă de cea din 1992–1996? Etc. Varianta unificării liberale datorate unei dramatice apropieri a PNŢCD de PDSR sau de PD este cea mai convenabilă pentru liberali dintr-un punct de vedere tehnic, dar nu şi dintr-unul ideologic: într-adevăr, e posibil ca obiectul acordului încheiat într-un asemenea caz să fie exclusiv negativ (definirea strategiei Opoziţiei), nu şi pozitiv (o doctrină a statului liberal, de pildă, ar putea fi ignorată cu graţie).

Cea de-a doua posibilitate este cea în care nu se creează o coaliţie de felul celor amintite, CDR-ul, care include două partide liberale, rămînînd în afara guvernării. În acest caz, e de crezut că partidele liberale se vor afla în faţa dilemei de acum patru ani, chiar dacă atunci înlăuntrul, respectiv în afara Convenţiei se aflau alţi actori liberali. Problema e, de fapt, aceeaşi, pentru că nu există diferenţe semnificative de orgolii între numeroşii liberali români. Decisiv în această variantă este ce anume vor alege liberalii din interiorul CDR: să îngroaşe în continuare rîndurile Opoziţiei Unite sau să alcătuiască un pol liberal în afara CDR, împreună cu actualul ANL? Multe necunoscute împiedică şi în acest caz un pronostic rezonabil. Ar fi fost tare bine dacă în actuala campanie măcar unele din aceste necunoscute ar fi fost rezolvate, dar politicienii au ales nu curajul opţiunilor clare, ci promisiunile. Această unificare liberală ar putea fi considerată o variantă romantică, în măsura în care ea ar tranşa dilema de mai sus, repetînd oarecum efortul repoziţionării politice radicale pe care a făcut-o PD după separarea de FSN, dar pe baze exclusiv doctrinare.

În orice caz, din experienţa negocierilor anterioare rezultă că o uniune deschisă, tolerantă, inteligentă a liberalilor nu poate fi condusă exclusiv de reprezentanţii veniţi din diferitele partide liberale, orgoliile lor contînd decisiv în alcătuirea ordinii discuţiilor. Pretenţiile puerile de a fi lider al unei asemenea unificări, pornind de la ideea că ai propus cel dintîi respectiva uniune, pot fi anulate doar dacă unificarea liberală se produce sub conducerea unui grup de persoane ataşate spiritului liberal, dar care să nu facă (să nu fi făcut) parte din nici un partid liberal. E, de fapt, posibil ca numărul acestor persoane să fie mai mare decît al inşilor înrolaţi în partidele înscrise la tribunal sub această titulatură.

1956 – REVOLUŢIA DIN UNGARIA

23 octombrie '56. Budapesta în timpul Revoluţiei, statuia lui Stalin este dărîmată

IMRE NAGY

Amintiri din Snagov

Discuţia cu Valter Roman

Încă în aceeaşi zi (22 noiembrie 1956), în jurul orei 10.30 seara, am fost chemat afară din camera mea, spunîndu-mi-se că Valter Roman vrea să-mi vorbească. Pe Valter Roman îl cunoscusem bine la Moscova, prin anii '40, pe cînd era redactor la unul din posturile de radioemisie ilegale pentru străinătate (urmaşe ale Cominternului). În octombrie 1956 l-am reîntîlnit la Budapesta, unde se afla din însărcinarea tovarăşilor români, împreună cu locţiitorul ministrului de afaceri externe, Mălnăşan.

În cursul discuţiei de aproape două ore, Valter Roman mi-a spus că vorbeşte cu mine din însărcinarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi János Kádár. Mi-a comunicat că rugămintea lor comună este să părăsesc ţara voluntar, să plec în România, unde voi primi cea mai bună îngrijire, şi să stau acolo pînă la normalizarea relaţiilor politice cu Ungaria. După două–trei luni mă voi putea reîntoarce în Ungaria şi voi putea lua parte la viaţa politică şi socială după considerentele mele. Procedînd astfel, aş da cel mai mare ajutor partidului şi guvernului. Plecarea mea ar fi recomandabilă şi pentru că, în cazul rămînerii mele în Ungaria, aş putea fi expus la un atentat.

Valter Roman mi-a mai spus că ar trebui să dau o declaraţie pentru încunoştinţarea şi liniştirea opiniei publice.

Despre evenimentele din Ungaria, despre rolul lui Kádár şi al guvernului său, am purtat o discuţie lungă şi aprigă. I-am comunicat cu această ocazie lui Valter Roman că, fiind prizonier al organelor Securităţii sovietice, nu sînt dispus să iau poziţie. Ca cetăţean maghiar în posesia deplină a libertăţii sale de acţiune, aş discuta cu plăcere cu tovarăşii.

Cu privire la răspunsul ce trebuie să-l dea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi János Kádár, am afirmat apăsat şi hotărît că nu părăsesc teritoriul Ungariei în mod voluntar şi, aşa cum pînă acum nu am dat, nu sînt dispus să dau o astfel de declaraţie nici în prezent. Am spus că pe mine din Ungaria mă pot scoate cu forţa, pentru aceasta au suficientă putere, dar consimţămîntul meu în această privinţă nu-l vor avea niciodată.

Valter Roman mi-a spus că nu voi fi scos din ţară împotriva voinţei mele. Cu aceasta ne-am despărţit...

În aceeaşi după-amiază, la ora 4, a trebuit să ne pregătim urgent, fiindcă ruşii ne-au anunţat că vom fi duşi în altă parte. Ne-au urcat în două autobuze militare (fără geamuri). Aici i-au aşezat între noi pe György Lukács, Zoltán Szántó şi Zoltán Vas, împreună cu soţiile lor. Ei părăsiră clădirea ambasadei cu trei zile înaintea noastră, avînd încredere în promisiunile lui Kádár că se pot întoarce liberi acasă. Soarta lor a fost identică cu a noastră, numai că nu am ştiut aceasta. Acum eram din nou împreună, escortaţi de blindate şi soldaţi înarmaţi. Am fost transportaţi pe drumuri ocolite pe aeroportul Ferihegy, unde ne-au urcat în două avioane sovietice. Unul dintre avioane, de construcţie sovietică, fusese, după cîte ştiu, al delegaţiei guvernamentale române care se afla la Budapesta.

În acest avion, împreună cu mine şi soţia mea, au mai ocupat loc: György Lukács cu soţia, Zoltán Szántó cu soţia, Miklós Vásárhelyi cu soţia şi trei copii, precum şi Szilárd Újhelyi. Piloţii erau ruşi. Paza noastră a fost asigurată, în afară de soldaţi sovietici înarmaţi cu pistoale automate, de persoane din NKVD.

Pînă la plecare, în avion a stat şi translatorul de limba maghiară al ambasadei sovietice din Budapesta, care făcuse serviciul pe lîngă Suslov şi Mikoian pe timpul şederii lor în Budapesta. După o călătorie de două ore şi un sfert, zburînd la o înălţime de 3.000 de metri, la ora 7 seara am sosit pe un aeroport necunoscut, acoperit cu zăpadă.

La început am crezut că am putea fi undeva în jurul Lvovului. Nici după aterizare însoţitorii noştri n-au vrut să ne spună unde am sosit. Doar atunci cînd pe aeroport a apărut tovarăşul Moghioroş, membru al Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Român, am aflat că sosiserăm la Bucureşti. Eu, însoţit de Moghioroş, am părăsit aerodromul cu un autoturism şi am ajuns la o casă de odihnă de pe malul lacului Snagov, care mi-a fost desemnată ca domiciliu.

Aici, la 26 octombrie, am fost vizitat de Bodnăraş, însoţit de Valter Roman, pentru că, simţindu-mă slăbit, nu m-am putut deplasa eu însumi la CC al PMR, în Bucureşti... Bodnăraş mi-a spus că procedeul folosit faţă de noi a fost impus de desfăşurarea evenimentelor din Ungaria, precum şi de interesele mişcării muncitoreşti internaţionale şi de interesele ţărilor prietene. După normalizarea situaţiei, îşi vor cere scuze faţă de mine pentru cele întîmplate...

Situaţia noastră e clară: deportarea, paza armată şi supravegherea organelor de securitate. Izolaţi de lumea exterioară, izolaţi unii de alţii, informaţie politică extrem de incompletă...

15 iunie '58. Ultimul cuvînt al lui IMRE NAGY, la proces, cu o zi înainte de execuţie

• Născut în 1896, în oraşul Kaposvár. Lăcătuş la MÁVAG. • În timpul primului război mondial a fost luat prizonier de ruşi. • În 1917 s-a înrolat în Armata Roşie. • Membru al secţiei comuniştilor maghiari, creată în rîndul prizonierilor de război maghiari. • În anul 1921, din însărcinarea partidului, s-a întors în Ungaria şi a devenit membru al Partidului Social-Democrat. • După excludere se înscrie în Partidul Muncitoresc Socialist din Ungaria. • Din 1930 a trăit în Uniunea Sovietică, fiind membru al delegaţiei maghiare din cadrul Internaţionalei Comuniste. • Redactor al postului de radio „Kossuth" de la Moscova, care emitea în limba maghiară. • După revenirea în ţară, ministru al agriculturii (decembrie 1944–noiembrie 1945). • Ulterior a fost membru al Comitetului Politic (CP) al Partidului Comunist Ungar (1945–1949; 1951–1954; 1955–1956), secretar al Conducerii Centrale (CC) (1951–1953; 1955–1956) • Ministru de interne (1945–1947), apoi preşedinte al Adunării Naţionale (1947–1949). • S-a opus colectivizării forţate a agriculturii, din care cauză, în anul 1949, a fost nevoit *„să-şi facă autocritica"*, după care s-a retras din viaţa politică. • Între 1948–1951 şi 1955–1956, profesor universitar. • În 1950–1952, ministru al alimentaţiei, apoi (1952) al achiziţiilor, şi între timp (1952–1953) vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. • Premier (din iulie 1953). De numele lui se leagă politica aşa-zisei „perioade noi", cînd a crescut nivelul de trai, s-a atenuat teroarea regimului lui Rákosi, au fost abrogate jurisdicţia poliţienească şi cea marţială, a început eliberarea celor reţinuţi, au fost lăsaţi să revină la domiciliu cei deportaţi. • La începutul anului 1955 revine în prim-plan. • În aprilie 1955, schimbat din funcţia de prim-ministru; în decembrie, exclus şi din partid. Reprimit (octombrie 1955). • Ca urmare a revoluţiei izbucnite la 23 octombrie 1956, a fost reprimit în CP şi în CC, iar la 24 octombrie a fost numit prim-ministru. • La 29 octombrie a dizolvat Serviciul de Securitate (ÁVH), iar pe 31 octombrie a anunţat că Ungaria părăseşte Tratatul de la Varşovia. • La 1 noiembrie a preluat şi funcţia de ministru de externe. • După intrarea în Budapesta a trupelor sovietice, la 4 noiembrie, s-a refugiat la ambasada iugoslaviei. • Pe 24 noiembrie a fost arestat şi dus cu forţa în România, la Snagov. În iulie 1958, în cadrul unui proces politic, fiind acuzat de iniţierea şi conducerea unor acţiuni împotriva orînduirii de democraţie populară şi de trădare a patriei, a fost condamnat la moarte şi executat prin spînzurătoare. Reabilitat în iunie 1989. •

Mărturia medicului curant al lui Imre Nagy în România, dr. GHEORGHE DINESCU

La sfîrşitul lui noiembrie 1956, cînd primul-ministru Imre Nagy (...) a fost adus în România, starea sănătăţii sale a impus ca, pentru o consultaţie generală, să fie mutat în sanatoriul de la Otopeni. Centrul balneoterapeutic din Otopeni a fost centrul de tratament de elită pentru conducerea superioară de partid, unde s-au putut executa tratamente la nivel occidental.

Am stabilit că primul-ministru are tensiunea mărită şi unele probleme cardiace. N-a avut infarct. Soţia lui însă suferea de diabet. Imre Nagy mi s-a părut a fi fost un om echilibrat, optimist, şi-a revenit repede. Nu pot spune acelaşi lucru despre soţia lui, pe care a marcat-o profund situaţia ciudată cauzată de aducerea lor aici. Suferind şi de tensiune ridicată, dînsa a suportat cu greu starea mereu stresantă, prezenţa continuă a gardienilor, privirile iscoditoare ale securiştilor. Imre Nagy, însă, avea capacităţi speciale pentru a depăşi greutăţile de moment. Eu am fost singurul medic din România care avea acces în fiecare zi în salon.

La fiecare vizită am fost însoţit de un agent secret român, un membru şi o agentă a Securităţii, care – conform sarcinilor primite – n-au scos un cuvînt, doar pur şi simplu erau de faţă, şi la consultaţiile cele mai intime! (...) Înaintea fiecărei vizite mi se atrăgea atenţia în mod explicit: îi pot chestiona doar în privinţa bolilor de care suferă! De altfel, în acea perioadă, soţii Nagy nu au putut fi vizitaţi de nimeni. Pentru consultaţiile generale au fost aduşi la noi şi alţi conducători ai revoluţiei, dar pe ei n-am avut voie să-i vedem. Au fost dispoziţii atît de severe, încît eu abia mai tîrziu am aflat că în celelalte aripi ale clădirii se aflau şi alţii. Comunicarea noastră a fost îngreunată şi datorită faptului că eu nu vorbeam maghiara, doar franceza, iar Imre Nagy nu cunoştea decît germana.

Soţii Nagy au fost păziţi de oamenii Securităţii. Imre Nagy şi-a părăsit arareori apartamentul. El a fost cazat în cel mai frumos apartament al sanatoriului: avea două dormitoare, un salon, o sufragerie, o baie. Deşi apartamentul avea balcon, ei nu aveau voie să iasă nici pentru a lua aer. Imre Nagy avea o pază foarte severă – şi în interior, şi afară. Cu păzitorii săi se purtase foarte politicos, nu le crease nici o „problemă". Garda devenea însă foarte agitată în clipa în care trebuia să-l însoţească la analize de laborator. Conducerea spitalului primise şi ea ordine severe. Zilnic trebuia să se prezinte pentru analize, şi ei aranjau în aşa fel încît atunci nimeni să nu circule pe culoare, între saloane. A fost doar o „problemă organizatorică" faptul că personalul sanatoriului habar nu avea de prezenţa lui Imre Nagy şi a soţiei lui în clădire. În evidenţe ei n-au fost trecuţi cu numele lor. Imre Nagy a fost **bolnavul nr. 1**, iar soţia sa **bolnavul nr. 2**. (...)

Din primul moment, Imre Nagy mi s-a părut o personalitate puternică, un om foarte decis. Ştia să-şi stăpînească emoţiile, să-şi „domine" sistemul nervos. Nici o clipă nu l-am văzut cedînd sau să-şi arate slăbiciunea ori amărăciunea. (...)

Fragmente din interviul lui Zoltán Tófalvi: „Az 1-es számú beteg" (Bolnavul nr. 1), apărut în cotidianul *Szabadság*, din 6–7 mai 1996.

Redacţia *„22"* mulţumeşte Ambasadei Ungariei pentru textele şi fotografiile-document puse la dispoziţie.

AURELIAN CRĂIUȚU

Despre pacte şi negocieri politice

1. Importanţa „meselor rotunde“ din 1989

Într-un editorial publicat la începutul acestui an în numărul 5 (311)/1996 al revistei „22“ şi intitulat plastic „Spaima cotrocenizării“, Horaţiu Pepine aducea în atenţia cititorilor dificila şi controversata problemă a negocierilor şi compromisurilor politice. Majoritatea actorilor politici, nota Pepine, sînt obsedaţi de pericolul de a fi „contaminaţi“ în contact cu oponenţii lor; a dialoga şi negocia cu aceştia din urmă este văzut ca o „abdicare“ de la propriile principii. De aici a rezultat o mare rigiditate care a împiedicat adesea ajungerea la compromisuri politice rezonabile (în sensul pozitiv al cuvîntului). M-am oprit asupra acestui subiect fierbinte al actualităţii româneşti într-un recent articol, „Stilul politic“, publicat în numărul 24 (330)/1996 al revistei „22“. Dacă revin acum asupra lui (cu riscul de a surprinde o parte a cititorilor) e doar pentru simplul motiv că acest subiect capătă o semnificaţie aparte în perspectiva apropiatelor alegeri generale din toamna acestui an.

Spre deosebire de Polonia sau Ungaria, România nu a avut înainte de 1989 experienţa fundamentală a celebrelor „meşe rotunde“ care au grăbit dispariţia regimurilor comuniste de la Varşovia şi Budapesta. Acesta e un detaliu important, pentru că modul în care a dispărut sistemul comunist a condiţionat decisiv următoarele etape pe calea democratizării în Europa de Est. O liberalizare negociată între autorităţile comuniste şi reprezentanţii noii opoziţii politice (partide, sindicate etc.) a condus la un set de instituţii şi practici sensibil diferite de cele care au rezultat în urma prăbuşirii bruşte şi relativ violente a regimurilor comuniste (cazul României fiind cel mai clar în această privinţă). În iunie 1989, în Ungaria şi Polonia, reprezentanţii societăţii civile au fost acceptaţi ca parteneri de dialog ai liderilor comunişti într-o încercare de a depăşi grava criză prin care regimurile comuniste treceau la sfîrşitul deceniului trecut. Ceea ce în 1981 părea de neimaginat a devenit o realitate în 1989: adversari politici aparent incompatibili au stat împreună la aceeaşi masă, punînd bazele tranziţiei paşnice către un regim (mai) liberal. Pactele politice care au rezultat atunci au fost departe de a fi perfecte; în cazul Poloniei, de exemplu, ele au dus la cîteva grave „defecte de naştere“ ale democraţiei, vizibile de exemplu în felul (nedemocratic) în care a fost constituit Parlamentul în urma alegerilor „libere“ din 1989.

Cu toate acestea, mesele rotunde au deschis calea – pînă atunci blocată – a negocierilor şi compromisurilor politice, demonstrînd elocvent valoarea autocontrolului, dialogului şi moderaţiei în politică; ele au iniţiat apoi procesul „învăţării politice“ (*political learning*) care are o importanţă crucială în orice regim democratic şi reprezintă acel *„proces prin care indivizii îşi modifică propriile lor credinţe şi tactici în urma unor crize severe, frustrări şi schimbări dramatice în mediul lor“* (Nancy Bermeo, „Democracy and the Lessons of Dictatorship“, în: *Comparative Politics*, Vol. 24, No. 3, April 1992, p. 274). De asemenea, mesele rotunde au arătat că politica nu este neapărat un joc cu sumă de valoare nulă (în care învingătorul ia totul) şi că adversarii aparent ireconciliabili de ieri se pot aşeza la aceeaşi masă pentru a negocia tranziţia către un regim democratic. Cu alte cuvinte, civilitatea poate învinge extremismul, iar tacticile şi opiniile actorilor politici pot evolua (în bine!) în timp. Un adevăr vechi a fost astfel reconfirmat de „mesele rotunde“ din 1989: societatea deschisă presupune existenţa unei puternice opoziţii şi competiţii politice, pe fondul limitării violenţei. Altfel spus, ea este tocmai arta de a realiza un *modus vivendi* între cetăţeni care au viziuni diferite asupra guvernării politice şi care cel mai adesea nu pot ajunge la un consens decît în privinţa cîtorva elemente constituţionale fundamentale.

2. Defectele de naştere ale democraţiei româneşti

Aşa cum aminteam anterior, România nu a cunoscut experienţa fundamentală a meselor rotunde înainte de 1989. Costul acestei ignoranţe l-am perceput cu toţii din plin în prima jumătate a anului 1990, ale cărui evenimente au arătat din plin riscurile intransigenţei şi rigidităţii dogmatice. Actorii politici de atunci nu au putut ajunge la compromisuri rezonabile chiar în momentul în care negocierile – în care fiecare concede şi primeşte ceva în schimb – erau mai necesare ca oricînd (a se vedea, de exemplu, episoadele violente din 28 ianuarie, 18 februarie şi 18–19 martie 1990). Punctul culminant al acestei indisponibilităţi de a dialoga a fost atins o dată cu sîngerosul sfîrşit al lungii demonstraţii din Piaţa Universităţii. În ochii autorităţilor de atunci (şi, parţial, de astăzi), tolerarea contestaţiei politice a

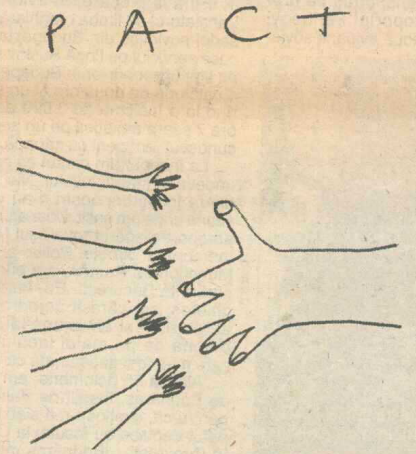

părut a fi mai costisitoare decît încercarea de suprimare a acesteia; de aici eşecul dialogului şi reprimarea care au urmat. Este important de subliniat în acest caz importanţa modului în care oponenţii politici se percep reciproc; cel mai adesea, acţiunile se întemeiază mai mult pe percepţii (care sînt inevitabil subiective) sau diversiuni şi mai puţin pe o bună informare, aşa cum a fost cazul şi în iunie 1990.

Ceea ce s-a contûrat în 1990 şi s-a perpetuat de atunci încoace a fost tocmai un stil politic rigid şi conflictual, marcat de intransigenţă şi constantă neîncredere, care a condus la un pluralism puternic polarizat şi la adoptarea unor politici maximaliste nerealiste de ambele părţi ale eşichierului politic. Furtunoasa descindere a minerilor în septembrie 1991 (urmată de demisia cabinetului Roman), cacofonicele discuţii pe marginea proiectului Constituţiei din toamna aceluiaşi an, repetatele încercări de discreditare a Regelui Mihai şi a suporterilor săi, incapacitatea de a forma un adevărat guvern de coaliţie după alegerile din septembrie 1992 şi negocierile cu minoritatea maghiară şi UDMR sînt doar cîteva dintre multele exemple ale incapacităţii elitelor politice româneşti de a ajunge la compromisuri rezonabile. Mentalitatea „noi sau ei“ nu a făcut decît să mărească suspiciunea şi indisponibilitatea de dialog, devenind repede neproductivă. Foarte adesea, strategiile folosite au urmărit cu precădere compromiterea adversarilor politici, ceea ce a făcut imposibilă apariţia unei adevărate deliberări în arena politică. În aceste condiţii, tema consensului (folosită mai ales de preşedintele Iliescu) a fost un simplu exerciţiu retoric, în măsura în care preşedintele şi suporterii săi au fost primii care n-au crezut în el. Consensul, arată teoria politică, se poate referi în egală măsură la valori, reguli ale jocului politic sau politici specifice. Un regim democratic poate supravieţui foarte bine atunci cînd nu există un consens asupra valorilor, dar nu poate fi conceput în lipsa unui consens în privinţa regulilor fundamentale ale jocului politic.

Din aceste sumare observaţii rezultă o concluzie incomodă: „originalul“ regim democratic de la Bucureşti s-a născut cu cîteva defecte care au împiedicat consolidarea sa ulterioară. Am în vedere aici, printre altele, lipsa unor canale de instituţionalizare a încrederii în arena politică, lipsa de experienţă în pacte şi negocieri politice, extremismul verbal şi intransigenţa ideologică, pe fondul unui nivel redus de civilitate. Aşa cum nota Dankwart Rustow într-un studiu clasic („Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model“, *Comparative Politics*, vol. 2, No. 3, April 1970, pp. 337–363), cel mai mare pericol pentru un nou regim democratic îl reprezintă tocmai cronicizarea acestor „defecte de naştere“; cazul României de după 1989 nu face decît să întărească această observaţie. Din perspectiva teoriei politice, trebuie menţionat că esenţa democraţiei – ca regim care încearcă să reconcilieze ceea ce pare a fi ireconciliabil – o reprezintă tocmai instituţionalizarea contestaţiei şi negocierii politice, pe fondul unei mari diversităţi de opinii şi interese. Succesul majorităţii regimurilor democratice (cu toate diferenţele dintre ele) arată că jocul politic nu e cel mai adesea unul cu sumă de valoare nulă, că oponenţii politici nu sînt în mod necesar adversari ireconciliabili, că negocierile politice pot duce adesea la rezultate care avantajează părţile implicate în dialog, iar compromisul politic este un element definitoriu al oricărei practici democratice. Aceasta explică, de altfel, de ce civilitatea reprezintă un mod de acţiune politică într-o societate deschisă. Aşa cum sublinia Edward Shils („The Virtue of Civil Society“, *Government and Opposition*, Vol. 26, No. 1, Winter 1991, pp. 3–20), civilitatea revine la a-ţi privi semenii drept indivizi care au o dignitate egală cu a ta şi sînt membri cu drepturi egale în colectivitatea din care faci parte. Ca o formă specifică de generozitate, ea este incompatibilă cu extremismul, resentimentul sau violenţa.

3. „Învăţarea“ politică

Dacă elitele politice româneşti nu au reuşit pînă în prezent să înveţe arta dialogului şi a compromisului (în sensul pozitiv al cuvîntului), aceasta nu înseamnă însă că viitorul va trebui să urmeze acelaşi tipar. În politica internaţională a ultimelor decenii există numeroase exemple reconfortante care arată că actorii politici au reuşit – adesea într-un termen relativ scurt – să-şi modifice atît opiniile cît şi strategiile în direcţia unei democratizări reale. După moartea lui Franco, Spania a reuşit o miraculoasă

Adevărul literar şi artistic nr. 341

- **George Pruteanu** – un „bătăuş“ pentru cauzele drepte
- Cu scriitorii prin Cartea Albă a Securităţii ...
- **Gabriela Creţan** despre **Cezar Ivănescu**
- **Costică Brădăţan**: „Despărţirea“ la **Nietzsche** şi la **Socrate**
- **George Cuşnarencu**: despre „Complexul Coanei Chiriţa“
- **Dumitru Ţepeneag**, **Cătălin Ţârlea** şi „Literatorul“ comit umor involuntar
- **Costache Olăreanu** îi imploră pe editorialişti: „Nu ne lăsaţi de izbelişte!“
- Duşmanii realismului socialist
- **Salman Rushdie**: Ultimul suspin al maurului

E nevoie de observatori la alegerile din 3 noiembrie

Asociaţia Pro Democraţia şi Liga Apărării Drepturilor Omului au decis să colaboreze pentru desemnarea observatorilor la secţiile de votare din toată ţara. Cele două organizaţii neguvernamentale care vor monitoriza procesul de votare au convenit asupra repartizării observatoarilor pe secţii de votare. Toţi cei care doresc să se înscrie în evidenţa celor două organizaţii sînt rugaţi să ne contacteze din timp prin grupurile Asociaţiei Pro Democraţia şi cele ale Ligii Apărării Drepturilor Omului din oraşele reşedinţă de judeţ.

ASOCIAŢIA PRO DEMOCRAŢIA
Telefoane: 01–637.67.74
01–312.00.23 şi fax.

Adresa: Strada Costache Negri 7, sector 5, Bucureşti, cod 76204 (în Piaţa Operei)
Pentru presă, vă rugăm să vă adresaţi Violetei Bau – Coordonator relaţii cu presa.

sau

LIGA APĂRĂRII DREPTURILOR OMULUI
Telefoane: 01 – 312.17.28
01 – 615.68.97
01 – 613.71.90
Adresa: Strada Dem. I. Dobrescu 11 (fostă Onești), Bucureşti, cod 70119 (în Piaţa Palatului)

Pentru presă, vă rugăm să vă adresaţi doamnei Aurelia Doloi sau domnului Sava Mărculescu.

şi rapidă tranziţie paşnică către un regim democratic, datorită în special moderaţiei de care au dat dovadă elitele politice spaniole (inclusiv Partidul Comunist). Celebrele pacte de la Moncloa au încurajat apariţia unei competiţii politice care a evitat extremismul şi intransigenţa ideologică. Aceleaşi lecţii pot fi desprinse şi din experienţa fericită a primelor guverne regionale italiene, înfiinţate la începutul anilor '70 (pentru mai multe detalii a se vedea Robert D. Putnam, *Making Democracy Work*, Princeton University Press, 1993). O dată cu trecerea timpului, depolarizarea ideologică a încurajat o creştere a toleranţei în arena politică, ceea ce a condus la un mod mai pragmatic de abordare a problemelor politice şi administrative. Declinul extremismului ideologic a dus la creşterea respectului reciproc între oponenţii politici, care, după multe încercări eşuate în trecut, au reuşit să cadă de acord asupra unor chestiuni practice, eliberaţi fiind de inutile constrîngeri partinice sau ideologice. Cu alte cuvinte, în mod treptat, loialitatea civică a fost pusă înaintea celei de partid, de unde a rezultat un mod consensual de a face politică; de la „a fi responsabil către" o anumită autoritate s-a trecut la „a fi responsabil pentru" propriile atribuţii în faţa alegătorilor. Mult mai aproape de spaţiul românesc, lungul drum al reformelor economice în Ungaria a dat naştere unei politici care a evitat în mod constant antagonismele, mărind astfel disponibilitatea de dialog şi compromis. Cînd elitele politice acceptă acest mod de a face politică, atunci aceasta din urmă nu mai este privită în termenii conflictuali „noi sau ei", iar moderaţia conduce treptat la o competiţie politică regulată şi deschisă, favorabilă compromisurilor rezonabile.

Cu alte cuvinte, trebuie întotdeauna să lăsăm deschisă posibilitatea ca adversarii democraţiei să fie constrînşi (convinşi) de diverse împrejurări să-şi modifice tacticile sau/şi opiniile în sensul acceptării depline a regulilor jocului democratic. Este posibil ca foştii suporteri ai regimurilor autoritare să-şi modifice doar tacticile şi strategiile, în condiţiile în care principii democratice fundamentale precum opoziţia politică, alternarea la guvernare sau separarea puterilor în stat continuă să le rămînă în mare parte incomode sau chiar străine. Cazurile regimurilor militare din Brazilia (după 1974) şi Chile (după 1980), unde foştii conducători autoritari şi-au modificat gradual strategiile politice în funcţie de diverse conjuncturi, sînt exemplare în această privinţă. Chiar dacă modificarea tacticilor nu e decît un prim pas pe calea liberalizării, el trebuie salutat şi încurajat ca atare. Cînd spun aceasta am în vedere nu doar simple considerente electorale, ci şi faptul că e posibil ca, pe măsură ce devin mai familiari cu regulile jocului democratic, foştii lideri de ieri să-şi modifice o parte din opiniile lor autoritare în lumina evenimentelor recente. Pactele şi negocierile politice au un rol esenţial în această privinţă, în măsura în care promovează moderaţia şi reduc intransigenţa în arena politică. În aceste condiţii, creşterea numărului chestiunilor negociabile reprezintă un bun criteriu de apreciere a succesului democratizării: cu cît problemele care pot fi discutate şi rezolvate prin compromis sînt mai reduse (cum s-a întîmplat, de exemplu, în iunie 1990 sau septembrie–octombrie 1992), cu atît mai puţin consolidat este un nou regim democratic şi invers. Cînd numărul problemelor negociabile rămîne limitat, avem de-a face cu un pluralism politic polarizat şi un stil ideologizat puţin favorabile unei politici eficiente.

4. În loc de concluzii

Ce valoare au aceste observaţii teoretice şi exemple internaţionale în cazul României aflate în preajma unor noi alegeri generale? Una dintre obiecţiile care ar putea fi aduse argumentelor pe care le prezint aici s-ar putea referi tocmai la diferenţele de caracter, profesionalism şi cultură dintre clasa politică românească de astăzi (încă prinsă în menghina trecutului) şi elitele politice din ţările menţionate anterior. Nu e în intenţia mea de a nega aici aceste diferenţe; ele sînt reale şi mă îngrijorează în egală măsură. Scopul meu principal este însă altul, şi anume acela de a aduce în discuţie tema „învăţării politice" (*political learning*) şi a compromisurilor politice, care au fost neglijate pînă în prezent sau privite cu funciară neîncredere. Alegerile generale vor da naştere unei acerbe lupte politice, care va fi marcată, fără îndoială, de un puternic partizanat, previzibil de altfel pe fondul stilului politic de care vorbeam anterior. Ipoteza pe care vreau s-o propun acum este una foarte simplă: dacă acest stil îşi va pune amprenta şi pe negocierile care vor urma în vederea formării noului guvern, atunci este de aşteptat ca defectele de naştere ale democraţiei româneşti să se perpetueze în viitorul apropiat. Zelul „purist" manifestat de cîteva declaraţii mai mult sau mai puţin tranşante ale liderilor Convenţiei Democrate mă îngrijorează aproape la fel de mult ca şi oportunismul dezagreabil al actualilor guvernanţi. Este limpede acum că strategia postelectorală folosită de liderii Convenţiei după alegerile din septembrie 1992 a fost, în bună parte, un eşec, la fel ca şi cea aleasă de partidul care a cîştigat atunci (dubios) scrutinul. O urgenţă în arena politică românească este, de aceea, instituţionalizarea încrederii şi ajungerea la pacte şi compromisuri politice rezonabile. Diversitatea de interese nu ar trebui, în principiu, să facă din acestea un obiectiv utopic.

Cine se angajează în hăţişul jocului politic, avertiza în urmă cu aproape cinci veacuri Machiavelli, trebuie să ştie că nu va avea parte de compania îngerilor; în plus, există momente cînd salvarea cetăţii pare a veni în contradicţie cu mîntuirea sufletului. Politica înţeleasă ca vocaţie este terenul unde se înfruntă două etici: cea a responsabilităţii şi cea a scopurilor ultime. Ultima tinde adesea să fie inflexibilă şi, de la un anumit punct încolo, ineficientă; prima pare a fi mai suplă, în acelaşi timp în care rămîne una fundamental principială şi morală. Altfel spus, îţi asumi riscuri pornind de la anumite principii şi eşti gata să plăteşti preţul cerut sau să dai seamă pentru opţiunile tale. Argumentul meu, care propune o reinterpretare a noţiunii de „compromis" politic, va părea, probabil, inacceptabil celor ce îmbrăţişează etica scopurilor ultime. Cu toate acestea, eu nu pledez pentru un „machiavelism" oportunist şi imoral (dimpotrivă!), ci susţin etica responsabilităţii şi necesitatea instituţionalizării încrederii în politică. Îmi îngădui, de aceea, să-i încurajez călduros pe adversarii mei, ca şi pe toţi politicienii, să (re)citească „Politik als Beruf", clasicul şi mereu actualul studiu al lui Max Weber din care m-am inspirat anterior. Ar putea învăţa din el să fie mai responsabili şi să renunţe la cîteva clişee inutile şi ineficiente. Ca incertitudine instituţionalizată, orice regim democratic nu e în fond decît o nesfîrşită serie de negocieri şi pacte politice, în care pluralismul de opinii şi interese impune constante şi incomode compromisuri politice cu oponenţii de ieri şi de astăzi.

Fundaţia Universităţii Central Europene împreună cu Fundaţia Soros pentru o Societate Deschisă anunţă:

ÎNCEPEREA ÎNSCRIERILOR LA CONCURSUL CE SE VA DESFĂŞURA PENTRU OBŢINEREA BURSELOR DE STUDIU POST-UNIVERSITARE PENTRU ANUL 1997-1998

Universitatea Central Europeană este o instituţie internaţională pentru studii post-universitare şi cercetare.

Absolvenţii de facultate sînt invitaţi să candideze pentru o bursă de studiu în cadrul programelor de Master ale acestei Universităţi.

Mai mult de 500 de burse sînt disponibile pentru calificarea studenţilor din Europa Centrală şi de Est.

Bursa, în valoare de 11.000$, acoperă cheltuielile de şcolarizare, cazare, masă, transport şi diurnă.

Programele oferite de Universitatea Central Europeană sînt MASTER şi DOCTORAT (doctoratul este accesibil celor care au obţinut un MA la CEU)

Budapesta:

- Economie
- Mediu
- Istorie
- Relaţii internaţionale şi Studii Europene
- Drept
- Studii Medievale
- Ştiinţe Politice

Varşovia:

- Sociologie

ATESTARE INTERDISCIPLINARĂ

Budapesta:

- Gender Studies
- Teorie Socială
- Studii sud-est Europene

Solicitanţii trebuie să aibă o diplomă universitară şi bune cunoştinţe de limbă engleză.

Termenul limită pentru depunerea dosarelor este: 1 februarie 1997.

Pentru înscriere şi informaţii suplimentare vă rugăm să vă adresaţi la unul din sediile Fundaţiei Soros:

Bucureşti: Calea Victoriei 155, bl.D1, sc.7, et.3; Tel: 659.07.20; 659.13.21; Fax: 312.70.53

Cluj: Str. Ţebei 21; Tel: 064/42.04.80; Fax: 064/42.04.70

Iaşi: Str. Moara de Foc 35, et.7; Tel: 032/25.29.20; Fax: 032/25.29.26

Timişoara: Str. Semenic 10; Tel: 056/19.99.60; Fax: 056/19.24.93

Arad: B-dul Decebal 2-4, cam. 110; Tel: 057/26.31.55

ADRIAN CIOROIANU

I

A.R.L.U.S. – o poveste cu intelectuali

Prolog

Vineri 9 martie 1945, **Asociaţia Română pentru Strîngerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS)**, asociaţie prezidată cu un entuziasm de-a dreptul juvenil de către septuagenarul Constantin I. Parhon, oferea o recepţie în onoarea lui Andrei Ianuarievici Vîşinski, vicecomisarul sovietic pentru afaceri externe, aflat la capătul celei mai fructuoase dintre vizitele sale de pînă atunci în România: cea soldată cu impunerea guvernului Groza. Preparativele pentru recepţie se făcuseră oarecum în grabă, pentru că, asemeni oaspetelui, şi gazdele fuseseră foarte ocupate în ultimele, atît de „încinse", zile. Lista invitaţilor nu ridicase probleme. Pe de-o parte, nu era pentru prima dată cînd arlusiştii se întîlneau cu Vîşinski şi nici prima recepţie oferită în onoarea lui. Pe de alta, la patru luni de la înfiinţarea sa (în noiembrie 1944), **ARLUS** avea deja o listă ultraselectă de membri, simpatizanţi şi „clienţi" pe care se putea conta oricînd pentru ocazii atît de speciale precum aceasta. Erau invitaţi, aşadar, membrii guvernului, în frunte cu Petru Groza, Gh. Tătărescu, Lucreţiu Pătrăşcanu şi Gheorghiu-Dej, membri ai partidului comunist – inclusiv dominatoarea Ana Pauker –, membri ai legaţiei sovietice la Bucureşti şi ofiţeri din trupele Armatei Roşii aflaţi în capitală, conducători ai cultelor, ziarişti de frunte şi, mai ales, un număr impresionant de intelectuali din elita cultural-ştiinţifică a ţării: George Enescu, Mihail Sadoveanu, Traian Săvulescu, Simion Stoilov, Andrei Oţetea ş.a. Locul recepţiei era Palatul Catargi de pe Calea Victoriei 115, în picioare şi astăzi, unul dintre sediile preferate ale **ARLUS**-ului şi una dintre clădirile bucureştene ai cărei pereţi, dacă ar avea şi darul glăsuirii, pe lîngă istoria pe care au trăit-o, ar face obiectul unui pelerinaj neîntrerupt decît de sfîrşitul lumii.

Nici pregătirile în sine nu au fost dificile, mai ales că, dînd dovadă de o amabilitate care nu mai era de mult un secret pentru arlusişti, S.A. Dangulov, primul secretar al legaţiei sovietice, trimisese la Palatul Catargi cîteva lăzi cu sticle de vodcă şi altele, mai mici, cu icre negre. Pe de altă parte, mai mulţi dintre invitaţii români (printre care, mai insistent, se pare, rabinul Şafran) l-au anunţat pe principalul organizator al recepţiei – adică pe biologul Simion Oeriu, secretarul general al **ARLUS** – că ar prefera, totuşi, şampanie, nefiind foarte mari amatori de vodcă. Totul s-a aranjat în cele din urmă foarte bine, pentru că un altul dintre invitaţi, Max Auschnit, bogatul om de afaceri român, fost finanţator al partidului lui Iuliu Maniu şi membru de ultimă oră al echipei prietenilor URSS, avusese şi el frumoasa idee de a trimite Asociaţiei, pentru aceeaşi ocazie, o duzină de sticle de şampanie; începute, deci, sub aceste fericite auspicii, nimeni nu s-ar fi gîndit că aceste pregătiri pripite vor fi cît pe-aci să genereze un scandal aproape internaţional.

Totul a început bine: Vîşinski a venit însoţit de A.P. Pavlov, principalul consilier politic al Comisiei „Aliate" de Control de la Bucureşti, şi oaspeţii au fost primiţi cu căldură, cu multe aplauze şi chiar cu emoţie – dacă ar fi să dăm crezare relatărilor cronicarilor de presă prezenţi, care vor scrie că C.I. Parhon avea lacrimi în ochi! La doar trei zile de 6 martie, o bună parte dintre cei de faţă, români şi sovietici, aveau, într-adevăr, ce sărbători; doar nu pur şi simplu din amabilitate Petru Groza declara, şi el, cu emoţia de rigoare: *„Trăiesc cea mai frumoasă clipă din viaţa mea!"*. Aplauzele au răsunat şi mai puternic atunci cînd A.I. Vîşinski, sub *flash*-urile fotografilor, a declarat că *„cel mult peste două zile sper să duc Regelui vestea că Ardealul de Nord a fost definitiv încredinţat României şi că-i al României de-a pururi"*. Probabil că ideea unui şantaj va fi încoltit în mintea unora; numai că, încet dar teme-nic, vodca şi şampania au destins atmosfera; totuşi, parcă mai mult şampania, preferată de majoritatea celor prezenţi, în timp ce Vîşinski şi cîţiva dintre oaspeţii sovietici au rămas fideli sticlelor cu vodcă ce se goleau mai greu. La un moment dat, cu discreţia unei gazde cu maniere, Simion Oeriu chiar a fost nevoit să trimită pe unul dintre şoferi pînă „la Nestor" pentru alte cîteva sticle de şampanie. Nimic nu părea a tulbura cordialitatea întrevederii pînă spre final, cînd, pregătit pentru a-şi lua la revedere, Vîşinski îi spune, zîmbind parcă a reproş, doctorului Parhon: *„Observ că prietenilor noştri români nu prea le place vodca; icrele negre de la noi le preferaţi cu şampania de acasă!"*. Au urmat cîteva clipe de tăcere; atît de bine încălzită timp de două ceasuri, atmosfera se răci într-o clipă. Luaţi prin surprindere şi neştiind drept ce să ia cuvintele vicecomisarului, gazdele schimbau priviri disperate. Cel mai stăpîn pe sine se dovedi a fi, în cele din urmă, proaspătul premier Petru Groza: *„Nu ne înţelegeţi greşit, domnule comisar* – spuse el într-o germană perfectă. *Vodca o vom păstra tocmai în speranţa că o vom bea tot împreună!"*. Un murmur de aprobare străbătu sala. Satisfăcut de răspuns, Vîşinski îi salută pe cei de faţă, apoi fu condus în aplauze către maşină. Recepţia lua sfîrşit cu bine.

* * *

Rememorarea ce urmează – al cărei titlu l-am găsit tocmai în evenimentul descris mai sus – este în egală măsură o încercare de istorie a **ARLUS**-ului, celebra, în anii '50, asociaţie de prietenie cu Sovietele, cît şi – aproape indiferent de dorinţa noastră – o tragi-comică poveste cu intelectuali, cu oameni supuşi greşelii, manipulării şi convertirii. Chiar în acest moment, cel ce scrie este foarte atent pentru a căuta cuvintele şi tonul potrivite – fie asta şi dintr-o minimă precauţie. Drept care cer permisiunea onoratului cititor îndrăgostit de Benda să-l avertizez că nu va întîlni termenii de **trădare** sau **trădător** – cel puţin nu în manieră explicită. Chiar dacă ea există, nu voi face tabloul **laşităţii**, după cum nici lamentaţii pe tema *„omului sub vremi"*. O mare parte dintre eroii întîmplărilor ce urmează, spuneam, sînt intelectuali; pe mulţi dintre ei figurarea pe lista membrilor **ARLUS** nu-i va scăpa de experienţa puşcăriei; pentru alţii, ea va echivala cu primul pas pe drumul spre putere; iar dacă, să spunem, va reieşi că nu tocmai intelectualii deţin monopolul curajului sau al principialităţii, aceasta este o concluzie pe care cititorul e liber să o tragă – sau nu. Istorisirea îşi are punctul de plecare în primii ani de după război, în primii ani ai comunizării ţării – o ţară ce avea încă Regele său şi Constituţia sa; totuşi, nu este o poveste atît de veche precum pare, probabil. Poate că, în esenţă, morala acestei poveşti ţine de vremuri cu mult mai îndepărtate, după cum ţine, fatalmente, şi de vremuri cu mult mai apropiate nouă.

Petru Groza

La început a fost dorinţa

Şi în politică, firma contează. O interpretare aflată la mare preţ mai tîrziu va spune că **Asociaţia Română pentru Strîngerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS)** a fost rodul binecuvîntat al unei iniţiative intelectuale. Cum se întîmplă de obicei, acest detaliu era menit a-i spori prestigiul şi a-i acorda o neîndoielnică legitimare – pentru că, cel puţin teoretic, o iniţiativă a intelectualilor nu poate fi decît nobilă şi demnă de urmat. Într-o plăcută seară de toamnă, vineri 20 octombrie 1944, un grup de intelectuali îşi dau întîlnire în casa medicului şi profesorului universitar Constantin I. Parhon; cuprinşi de frenezia noilor realităţi şi de dorinţa, aparent normală intelectualiceşte, de a evita orice izolare faţă de noile vremuri, cei strînşi în casa distinsei gazde discută şi hotărăsc înfiinţarea unei asociaţii de prietenie cu Uniunea Sovietică. Peste doar doi ani plini de evenimente, această dată va intra, prin politică, în istorie: în amintirea acestei întîlniri, pe 20 octombrie 1946 se va serba, cu fast şi zel, una dintre sărbătorile rituale ale arlusismului: prima ediţie a „Zilei Prieteniei Româno-Sovietice".

Scurtă istorie a ideii (1)

Un anume precedent istoric face ca această hotărîre din 20 octombrie 1944 să nu fi fost întru totul un pionierat; o asemenea asociaţie mai existase în România, dar în condiţii ce se dovediseră, în final, deloc propice cauzei. După Marele Război, foarte repede, între România şi Soviete căzuse o cortină de fier *avant la lettre*. Motivele nu lipseau: după lovitura de stat bolşevică din 7 noiembrie 1917, noua Rusie Sovietică rupe relaţiile diplomatice cu România, prin hotărîrea Consiliului Comisarilor Poporului din Petrograd, pe 26 ianuarie 1918. Două probleme vor constitui fondul discuţiilor în contradictoriu ce vor urma: problema tezaurului românesc – sechestrat de sovietici pentru a nu cădea în mîinile „oligarhiei române" şi pentru a fi remis doar „poporului român" – şi problema provinciei Basarabia. În paralel, Lenin este, în mod evident, principalul susţinător al Republicii Sfaturilor (scurta şi zbuciumata experienţă comunistă a Ungariei din 1919), republică a cărei armată atacă aproape imediat graniţa vestică a statului român. Partidul bolşevic sovietic tutelează de la bun început anemicul partid comunist român apărut în 1921 şi tot el direcţionează diversiunile anului 1924: tulburările din septembrie de la Tatar-Bunar şi constituirea, în octombrie, lîngă graniţa Nistrului, a unei aşa-numite Republici Sovietice Moldoveneşti.

A.I. Vîşinski,
vicecomisarul sovietic pentru afaceri externe

Dar utopia din ţara Sovietelor avea şi în România partizanii săi. Printre aceştia, dintre cei mai constanţi, era Petre Constantinescu-Iaşi, profesor universitar, din 1926, la Chişinău. Admirator declarat şi recunoscut al Uniunii Sovietice, Constantinescu-Iaşi are, în 1932, ideea constituirii unei asociaţii numite de el **Amicii URSS**, aparent după modelul unor asociaţii existente în mai multe ţări occidentale; ceea ce va şi face, astfel încît în locuinţa sa, seara, încep să se adune, mînaţi de aceleaşi pasiuni şi convingeri, cîţiva intelectuali basarabeni. Singurul dezavantaj, dar major, era faptul că aceste întîlniri erau întru totul clandestine. În ciuda ilegalităţii iniţiativei sale, Constantinescu-Iaşi conta pe o aparentă clemenţă pe care statul român o arăta, îndeosebi în Basarabia, faţă de manifestările sovietofile mărunte ale unei părţi a populaţiei; şi, mai ales, Constantinescu-Iaşi conta şi pe o relativă imunitate pe care o resimţea ca profesor. În ultimă instanţă, alibiul principal al unor astfel de întreprinderi era trimiterea la ceea ce se întîmpla în Occident, mai ales în Franţa, un model de la care experimentul românesc se autorevendică – motiv din care revin la modelul arhetipal al asociaţiilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, prilej pentru a spune că însăşi această modă a comuniştilor europeni (francezi, în special) îşi are origini cum nu se poate mai intelectuale. În 1927, pentru sărbătorirea celei de-a zecea aniversări a Revoluţiei din Octombrie, o impozantă delegaţie franceză – între 150 şi 180 de persoane – participă la eveniment printr-o vizită în URSS. Pe 12 noiembrie, în timpul ceremoniei de închidere, scriitorul Henri Barbusse şi nu mai puţin exaltata militantă comunistă Clara Zetkin propun crearea unor societăţi de prietenie cu tînărul stat sovietic, *„considerînd că este de datoria noastră* – spunea Barbusse – *să exploatăm, în interesul solidarităţii sociale şi umane, observaţiile pe care le-am putut face prin cunoaşterea regimului sovietic"*. Ceea ce se va şi întîmpla: întorşi din ţara Sovietelor, participanţii la aniversarea deceniului revoluţionar vor pune în practică o adevărată reţea de secţiuni **Amis de l'URSS**, spre satisfacţia prosperului Partid Comunist Francez, întregindu-i acestuia puterea logistică dată de structurile sindicale şi de celulele politice proprii. Preşedinte de onoare: Henri Barbusse; vicepreşedinte onorific: arhitectul François Jourdain. Membri: douzeci şi cinci de mii pînă la sfîrşitul anului 1928. Asociaţia va fiinţa pînă în 1939 .

*Autorul va fi recunoscător tuturor celor ce vor avea amabilitatea – sau, pur şi simplu, dispoziţia – de a-i transmite informaţii (directe sau mediate) legate de **ARLUS**, precum şi celor ce-i vor semnala eventualele erori sau inadvertenţe.*

CRONICĂ DE CARTE II

MIHAI DIM. STURDZA

Prin coridoarele d-lui Silviu Brucan

A treia mişcare, în sens invers, a constat, şi constă şi astăzi, mai departe, pe o scară din ce în ce mai largă, în cointeresarea partenerilor străini în vederea modificării şi prelungirii vechilor contracte încheiate pe numele statului român, pe numele altui partener, care este noua societate particulară.

Şi astfel, în sunetul frumoasei lozinci din 1990–1991, *„noi nu ne vindem ţara"*, s-a comis un gigantic rapt, prin care valori imobiliare, pachete de acţiuni, întreprinderi de stat, cu tot inventarul lor, au lunecat binişor de pe numele statului pe acela al fericiţilor tovarăşi foşti directori generali sau responsabili de servicii la Românoexport, Tehnoforestexport, Compex, la fosta Direcţie Valutară de la Ministerul de Finanţe, la Romcereal şi alte firme de import-export, la Departamentul de Înzestrare al Forţelor Armate etc., etc., finanţaţi la nevoie de transferuri masive şi discrete de capital avansat prieteneşte şi fără garanţii scrise de către alţi tovarăşi din fostul sector bancar de stat, privatizat tot aşa, datorită acestor foarte simple şi rodnice metode.

Astfel, aflăm că bunurile de stat au totalizat în ultimii cinci ani afaceri de peste 80 miliarde de lei, deci esenţa *„simbiozei dintre putere şi capital"* (p. 124), precum şi a unei transformări sociale profunde (p. 121), în legătură cu care autorul relevă cîteva exemple: premierul Văcăroiu l-a apărat *„cît a putut"* pe un ministru al comerţului exterior acuzat, cu dovezi, ca fiind proprietarul sau administratorul a nu mai puţin de 16 firme particulare de comerţ exterior. Alt exemplu: preşedintele Iliescu a asistat anul acesta la inaugurarea unor hoteluri de lux şi la aceea a unei companii mixte (fabrica de bere „Ursus"), ceea ce, subliniază d-l Brucan, n-ar fi făcut în perioada 1990–1992. În preziua apariţiei ***Stîlpilor puterii***, presa a publicat fotografia şefului statului, prezent alături de generalul Victor Stănculescu la inaugurarea băncii particulare „Robanc". Poza era însoţită de ştirea – de neconceput în Occident – că noua firmă i-a deschis preşedintelui un cont personal în valoare simbolică de 100.000 lei. În legătură cu aceasta, Silviu Brucan dă şi numele oamenilor de afaceri care-l însoţesc pe preşedinte sau pe primul-ministru în cursul vizitelor lor oficiale în străinătate. Sînt aceiaşi ale căror isprăvi le enumeră în paginile lucrării sale.

Mulţi dintre oamenii de afaceri menţionaţi în ***Stîlpii noii puteri*** ocupă concomitent şi posturi de deputat sau senator, aleşi pe listele PDSR. Din acest motiv, Parlamentul nu a votat un proiect de lege care prevedea incompatibilitatea între aceste două calităţi. Se pare, în aceeaşi ordine de idei, că doar intervenţia Cotrocenilor a pus capăt tentativei de extindere a imunităţii parlamentare şi asupra membrilor familiilor deputaţilor şi senatorilor, imunitate care i-ar fi pus la adăpost nu numai pe aleşii poporului, dar bineînţeles, şi pe rudele lor implicate în afaceri pe seama statului.

Detalii interesante sînt furnizate de Silviu Brucan şi despre supravieţuirea discretă în sfera marilor afaceri a rudelor lui Nicolae Ceauşescu, amestecate în conducerea Companiei Eurotrading şi a băncii Columna Bank, ambele din Bucureşti, precum şi a Societăţii Manel Finanz din Elveţia.

În aceeaşi ordine de idei, găsim la pp. 106–107 numele multor membri ai fostei Asociaţii a Studenţilor Comunişti şi ale altor inşi din anturajul lui Nicu Ceauşescu, fostul secretar al Uniunii Tineretului Comunist, două organizaţii care au format, afirmă autorul, *„adevărate pepiniere de oameni de afaceri"*.

Într-un stat normal, asemenea escrocherii relativ simple (care nu ar fi comise, ca la noi, cu impunitatea asigurată de mari şi reciproce protecţii) ar fi făcut foarte repede obiectul unui raport de poliţie. Dacă, în România, Garda Financiară ar fi lăsată să lucreze conform legilor, nu i-ar fi greu deloc să pună mîna pe bine cunoscuţii autori ai diferitelor infracţiuni şi, vorba d-lui Brucan, fără să emită judecăţi de valoare, să deschidă acţiune penală împotriva lor. Dar, victimă a paranoiei ceauşiste, România nu mai e un stat „normal". Ea a încăput pe mîna unei bande care, după ce, sub numele de „avangardă a proletariatului", a supus ţara partidului, o supune acum propriului ei buzunar, nemairespectînd nimic, nici măcar cu vorba. Ea a pus mîna pe frîiele economiei, a întărit spolierea bunurilor statului prin legi votate de businessmenii deputaţi şi consfinţite apoi prin cele mai înalte şi oficiale semnături. Aşa se şi explică de ce actualei puteri îi este atît de frică de schimbare şi de ce acuză opoziţia că, prin schimbarea sistemului economic, ea vrea să violeze legile existente, ba chiar – culme a lipsei de patriotism – să schimbe Constituţia.

***

Lucrare prezentată drept text politologic, ***Stîlpii noii puteri*** este înzestrată cu note şi referinţe bibliografice. Fiind interesat de anumite trimiteri, m-am aventurat în căutarea lor. Fără prea mult succes. La nota 12, p. 150, de exemplu, este citat ca sursă periodicul *Atlantic* din martie 1985. În afară de o revistă franceză publicată de un club de tenis de masă de lîngă Bordeaux, nu există nici un periodic cu acest titlu. În schimb, sînt tipărite în cel puţin 12 publicaţii, scoase sub egida Consiliului Pactului Nord-Atlantic sau a diferitor edituri sau universităţi americane, care cuprind în titlu cuvîntul „Atlantic", dar urmat de un altul, precum: *Books, Council of the US, Council Politic Series, Institute Studies, Monthly Press Book, Papers Series, Policy Studies, Series (NATO), Studies, Trade Study Papers* şi, în sfîrşit, *Atlantic Monthly*, bine cunoscută revistă de politologie, pe care o bănuiesc a fi referinţa indicată la repezeală de d-l Brucan sub simpla indicaţie de „Atlantic". Mai există şi alte cazuri datorită cărora nu se poate spune că ***Stîlpii puterii*** reprezintă o lucrare cu un indiscutabil postament bibliografic. Prima jumătate a volumului dispune de bibliografie, dar, cum am văzut, cu trimiteri uneori şubrede, ceea ce scade din încrederea şi aşa limitată pe care publicul este dispus să o acorde spuselor d-lui Brucan.

A doua parte a lucrării, aceea dedicată Stîlpilor propriu-zişi, cîtînd peste o sută de nume de miliardari incorecţi, nu are nici o bibliografie, autorul explicînd el însuşi, pe bună dreptate, în prefaţă că *„merituoasa contribuţie a informatorilor"* nu putea să apară divulgîndu-le identitatea, *„dat fiind natura problemelor discutate"*. (Alţii ar spune *„dat fiind gravitatea denunţurilor publicate"*.)

În altă ordine de idei, este de presupus că, fost redactor-şef al *Scînteii* şi autor a numeroase articole de presă şi rapoarte diplomatice, Silviu Brucan este de mult familiarizat cu regulile gramaticii române. El îşi permite totuşi, uneori, să le ignore. La p. 75, ultimele 3 rînduri conţin două greşeli de sintaxă, iar la p. 104 găsim două greşeli gramaticale: astfel, numindu-i pe directorul general şi pe contabilul şef al firmei SC Metalochimica SA din Iaşi, firmă pe care au adus-o la faliment deturnîndu-i producţia pe numele a două recente societăţi particulare create *ex nihilo* pe numele soţiilor, d-l Brucan scrie că cele două societăţi aparţin *„lui Elena Ciubotaru"* şi *„lui Silvia Iordan"*. Corect – gramatical, chiar dacă extralegal – ar fi, bineînţeles, „Elenei" şi „Silviei", fără să mai vorbim de supărarea cauzată celor două tovarăşe, cărora fostul ambasador nu numai că le demască boroboaţa, dar le greşeşte şi genitivul.

Mai departe: în vremea Revoluţiei franceze, aristocraţii nu au fost *„spînzuraţi la lanternă"* (p. 93), cum spunea doar cîntecul, ci executaţi la ghilotină. D-l Brucan nu-şi verifică sursele nici atunci cînd, inspirat, scrie dînsul, de modelul unei lucrări a scriitorului francez din secolul 18, Voltaire, a hotărît să redacteze ***Stîlpii puterii*** după tipicul acelei *„bijuterii a literaturii franceze, Le corridor de la tentation"*. O asemenea bijuterie sub un astfel de titlu nu există. Este poate vorba de cel mult un episod dintr-unul din numeroasele basme filozofice ale lui Voltaire. Detaliul ar fi lipsit de gravitate, dacă Silviu Brucan nu ar fi ţinut să publice un remarcat text de politologie postcomunistă invocînd un titlu inexistent şi noţiuni *sui-generis* puse în circulaţie de beletristica secolului 18. Dat fiind că „directocraţia" şi celelalte coridoare ilegale descoperite de d-l Brucan sînt de mult definite de Codul penal sub denumirea: abuz de putere, furt din bunul statului, deturnare de fonduri publice, trafic de influenţă etc., nu era necesar să fim pilotaţi prin bijuteriile greu de identificat ale lui Voltaire, spre a ne lămuri cum a funcţionat panamaua „Caritas" sau cum se poate, de exemplu (p. 114), că omul de afaceri Sever Mureşan, trimis în Franţa şi căsătorit acolo (cu voia Bucureştiului, zice d-l Brucan), a revenit în ţară, făcînd afaceri de miliarde ca acţionar al Băncii Dacia Felix căreia i-ar fi rămas dator cu sume uriaşe.

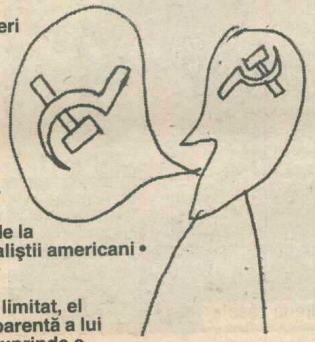

Din numărul trecut:

• Demascarea stîlpilor actualei puteri făcută de Silviu Brucan este ultima dintr-o serie de demascări începute acum o jumătate de veac, cînd doamna Brucan, născută Alexandra Sidorovici, pronunţa rechizitorii revoluţionare la adresa lui Iuliu Maniu şi a altora, sortiţi să piară în închisorile comuniste • Pe atunci, Silviu Brucan, protejat al Anei Pauker şi al soţilor Chişinevschi, demasca în coloanele *Scînteii* alte personalităţi, de la imperialistul de Gaulle pînă la imperialiştii americani • Nefiind un necunoscut, gestul lui Silviu Brucan de a semna „Scrisoarea celor 4" a fost de un risc limitat, el ştiindu-se protejat • Imparţialitatea aparentă a lui Silviu Brucan din *Stîlpii noii puteri* cuprinde o perfidie calculată: el amestecă în unele coridoare nume de oameni bogaţi a căror avere, făcută în emigraţie, nu are nimic de-a face cu metodele ilegale practicate în România de mafia postcomunistă • Titlul cărţii aduce aminte de sintagma „stîlp al regimului comunist", cu care, prin anii '60, dr. Alexandru Rubin îl caracteriza pe Silviu Brucan •

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

ABONAMENTE CU MARE REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
• Numai **4.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
• Numai **4.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie;
*Practic **jumătate** din exemplarele primite sînt **gratuite**.*
Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
• **6.000 lei** pe 3 luni (reducere **34%**)
• **5.500 lei** pe 3 luni (reducere **40%**), în aceleaşi condiţii.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.*
A deverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, cu specificarea *pentru Serviciul de Difuzare*.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociaţia EST-LIBERTÉS

MARIAN CHIRIAC

Postcomunismul – cauze şi consecinţe

– Seminar organizat la Sofia de către Institutul pentru Democraţie în Europa de Est (IDEE) –

Colapsul regimurilor comuniste din Europa Centrală şi de Est, în anul 1989, ca şi ulterioara destrămare a Uniunii Sovietice, doi ani mai tîrziu, au dat naştere speranţei că despre comunism se va vorbi doar la timpul trecut, iar acesta va fi înlocuit în aceste regiuni de către democraţie şi economia de piaţă.

Astăzi, aceste speranţe sînt mult diminuate. În timp ce unele ţări din fostul lagăr comunist au reuşit să facă paşi importanţi în ceea ce priveşte implementarea reformelor economice sau a principiilor democratice, majoritatea acestora sînt conduse încă de partide postcomuniste (reformate sau reformatoare, după caz) sau naţionaliste. De fapt, între postcomunism şi naţionalism se poate pune, cel mai adesea, un semn de egalitate. Pe de altă parte, partidele democratice sînt în general slabe, divizate de orgolii sau interese divergente, purtătoare ale unor mesaje ce nu vin întotdeauna în întîmpinarea dorinţelor electoratului. Atunci cînd au ajuns la putere, partidele prodemocratice nu au reuşit, în general vorbind, decît să promoveze politici care au contribuit la alienarea unor largi segmente ale populaţiei.

Acestea au fost premisele simpozionului intitulat „Postcomunismul în Europa Centrală şi de Est – cauze şi consecinţe", organizat la Sofia, între 11–13 octombrie, de către Institutul pentru Democraţie în Europa de Est (IDEE) şi Fundaţia pentru Pluralism din Bulgaria.

La simpozion, moderat de către d-na Irena Lasota şi Eric Chenoweth, din partea IDEE, au participat mai mulţi specialişti în problemele postcomunismului (Françoise Thom – profesor la Sorbona, Jakub Karpinski – analist politic la Open Media Research Institute, Praga), oameni politici şi ziarişti.

Dezbaterile au fost adesea contradictorii, în primul rînd deoarece, în ciuda unor trăsături comune, tranziţia în fostele ţări comuniste diferă semnificativ de la un caz la altul. Nici terminologia folosită nu a fost înţeleasă întotdeauna în acelaşi fel de către participanţi. Cu toate acestea, s-a concluzionat că partidele postcomuniste, constituite pe scheletul fostelor partide unice, ulterior înglobînd şi sateliţi ai acestora, au folosit populismul economic şi retorica naţionalistă pentru a cîştiga suport popular, acuzînd în acelaşi timp liberalismul că, economic, este de factură exploatatoare şi că, în acelaşi timp, sprijină tendinţele separatiste ale diverselor minorităţi.

Irena Lasota

Cîştigînd alegeri apreciate ca libere, partidele postcomuniste au dobîndit legitimitate şi au reuşit astfel să promoveze politici de privatizare parţială (monopolul de stat a fost desfiinţat doar într-o mică măsură, de spargerea monopolului de stat au beneficiat, în primul rînd, doar apropiaţii noii nomenclaturi politice etc.), să menţină structurile mai vechilor servicii de informaţii (foste poliţii politice), să contribuie la restauraţia administrativă, prin plasarea în funcţiile de conducere doar a rudelor sau apropiaţilor noilor-foşti lideri etc. În numeroase ţări, guvernele postcomuniste au încercat să intimideze sau să limiteze drepturile reprezentanţilor presei independente, în primul rînd prin menţinerea controlului asupra principalelor mijloace de comunicare în masă. În aceste condiţii – a fost una dintre concluziile participanţilor – practicile noilor potentaţi, combinate cu un cvasi-colaps economic, au contribuit la inhibarea tendinţelor de dezvoltare a unei societăţi civile, ca şi la scăderea încrederii populaţiei în valorile democratice. *„După părerea mea, îndeosebi în răsăritul Europei, asistăm la o evoluţie, şi nu la o revoluţie de catifea"*, a conchis Jakub Karpinski.

Tranziţia de la regimul comunist către unul dorit liberal democratic rămîne un proces complex, cu diferenţe specifice de la o ţară la alta. Una dintre extreme ar fi Ungaria, unde, conform analistului politic József Matai, se poate vorbi indiscutabil de funcţionarea unei democraţii, atît timp cît foştii comunişti s-au „preschimbat" aici în social-democraţi reformatori, acceptînd regulile competiţiei deschise şi devenind promotori ai economiei de piaţă. *„Acest lucru nu s-a putut însă întîmpla în Rusia, unde aşa-zişii democraţi, ca şi comuniştii de altfel, nu sînt altceva decît nişte bolşevici într-o variantă modernă"*, a arătat ziaristul Iuri Mitiunov. Analiza cea mai pertinentă asupra a ceea ce se petrece de fapt la Moscova a oferit-o Françoise Thom, care a subliniat în dese rînduri că în Rusia nu există democraţie atît timp cît la nivelul clasei conducătoare se duce o luptă surdă pentru putere; cît timp nu există un mecanism al succesiunii, stoparea corupţiei e doar un argument electoral, iar dispariţia ideologiei contribuie la disoluţia clasei politice. Un caz aparte îl reprezintă ţările fostei Iugoslavii. Exacerbarea naţionalismului, a diferenţelor etnice sau religioase, cei patru ani de război în Bosnia şi Croaţia, toate acestea – a fost opinia lui Miljenko Dereta, lider al Uniunii Social-Democrate din Serbia – au contribuit la menţinerea aceloraşi lideri foşti comunişti şi la imposibilitatea coagulării unei opoziţii democratice. *„Cred că o particularitate a ceea ce se întîmplă în Iugoslavia restrînsă este faptul că cele mai importante figuri oponente au fost anterior apropiaţi ai lui Mişevici, ceea ce arată că de fapt totul se reduce la o luptă pentru putere"*, a arătat Dereta, exemplificînd cu cazurile fostului candidat la preşedinţie din 1993, Milan Panici, şi cu al fostului guvernator al Băncii Naţionale, Avramovici, acum unul din principalii oponenţi ai Partidului Socialist, de guvernămînt. Despre realităţile din Bulgaria, despre dificultăţile întîmpinate de primul guvern necomunist a vorbit chiar premierul de atunci, Filip Dimitrov. Acesta consideră că relativul succes al opoziţiei anticomuniste din 1990–1991 a fost generat în primul rînd de un entuziasm general şi că, ulterior, insuficienta coordonare politică, inexistenţa unui sistem birocratic, prea multele orgolii în lipsa unei ierarhii clar asumate, un oarecare autism faţă de nevoile reale ale populaţiei, toate acestea au contribuit la victoria foştilor comunişti.

Poate fi comunismul supus unei judecăţi a istoriei? Este necesară decomunizarea şi cum a fost posibil acest proces doar în cîteva ţări? Ce poate fi făcut pentru ca partidele democratice să aibă succes în alegeri? Pot democraţii din fosta Uniune Sovietică să colaboreze şi cu ce finalitate? – au fost alte cîteva întrebări cărora li s-a încercat găsirea unui răspuns în cadrul acestui seminar.

REVISTA PRESEI

• *România liberă* de luni 21 octombrie a.c. publică un material semnat de Adrian O. Vasiliu din care aflăm că ziarul a intrat în posesia unor liste care conţin 741 de nume, în marea majoritate angajaţi ai Ministerului de Interne; aceste persoane au beneficiat în condiţii nelegale de credit din partea **Bancorex**, acordate cu dobîndă preferenţială de 18% pe termen de 2–20 ani:

„Uzînd de dubla sa calitate, cea de ministru de interne şi cea de membru în Adunarea Generală a Acţionarilor de la «Bancorex», Tărăcilă a impus acordarea respectivelor credite, forţînd mîna băncii printr-un veritabil trafic de influenţă".

Valoarea totală a creditelor acordate pentru cele 741 de persoane se ridică la cifra de **6.009.257.000 lei**.

Capii preferinţelor sînt angajaţii UM 0215 (68 de angajaţi au primit 657.000.000 lei), apoi cei de la serviciul Pază bănci (136 persoane – 450.000.000 lei) etc. Pe listele cu pricina îi găsim însă şi pe **Talpeş Ioan**, director SIE (27.000.000 lei pe 5 ani), **Moşoianu Valeriu** şi **Niţu Ion**, vicepreşedinţi la BCR, primul cu un credit de 19.000.000 lei, al doilea de 20.000.000 lei, **Uglean Gheorghe**, preşedinte al Curţii Supreme de Justiţie, 100.000.000 lei pe 20 ani. Nu lipseşte **Miron Mitrea**, secretar general PDSR, cu 75.000.000 lei pe 20 ani şi 25.000.000 lei pe 5 ani.

Comentariul final al autorului este de fapt un calcul simplu al jafului montat responsabilii de azi ai României:

„Persoane avizate asupra celor expuse mai sus ne-au atras atenţia că în destule cazuri banii nu au fost folosiţi în scopul declarat la contractarea împrumutului: de altfel, nici nu stă nimeni să verifice modul în care au fost folosiţi banii. Mai mult, aceşti bani nici nu au ieşit din bancă, fiind imediat depuşi în conturi personale, prin sistemul depunerilor pe termen de o lună sau trei luni. Prin acest sistem, dobînda cumulată pe un an se ridică la 55–60%. Deci printr-o simplă manevrare a hîrtiilor, se obţin fără nici un efort sume importante, rezultate din diferenţa între dobînda la depozitul pe termen şi dobînda de restituire a creditului. Spre exemplu, din fotoliul de ***vicepreşedinte PDSR, Miron Mitrea*** *obţine anual o dobîndă de circa 42% la suma împrumutată, de* ***100.000.000, fără să fi scos vreun leu din buzunar****. Deci d-l Mitrea are astfel asigurat* ***un venit neimpozabil anual de 42.000.000 lei*** *sau* ***3.500.000 lei lunar****. Poate îi explică şi dînsului colegul de guvern Dan Mircea Popescu cum se poate trăi foarte bine în România cu 200.000 lei pe lună!".*

• Pro Democraţia şi LADO au contestat dreptul organizaţiilor fantomă GADDO, LIRDOCT, AROLID de a avea observatori la alegerile din 3 noiembrie. Contestaţia era motivată de faptul că cele trei organizaţii aparţin în fapt PDSR. După deliberările din ziua de 20 octombrie, BEC a dat aviz favorabil acreditării observatorilor fantomă, minus judeţul Caraş-Severin, unde BEC a socotit prea evidentă apropierea acestora de PDSR. *Adevărul* de luni 21 octombrie '96 consemnează „explicaţia" lui Vlădescu Dan, care, alături de alţi reprezentanţi ai AROLID, nu a negat legătura cu PDSR:

„Ce m-ar putea face să cred că nu sînt LADO şi Pro Democraţia manipulate de alte partide? Dovezile prezentate aici sînt neconcludente; dacă au dovezi că pe liste există oameni recrutaţi forţat sau membri PDSR, să înainteze la tribunal plîngere că există încercări, pe care eu nu le consider reale, de a determina rolul observatorilor. Există oameni dispuşi să declare orice, contra bani. Să chemăm aceşti oameni în justiţie, să vedem dacă mai au curajul să declare ceea ce au afirmat faţă de dumneavoastră!".

Obrăznicia acestui reprezentant al AROLID ne arată că organizaţia nu este, aşa cum s-a spus, o fantomă, ci chiar carne din carnea PDSR.

RODICA PALADE

Professional Communication Skills in American English

Mondays and Wednesdays, 15:00 to 17:00

American course taught by former Fulbright Lecturer

Juli Scherer
MA Linguistics, University of Utah

The course will cover the following areas:

- **Telephone communication**
- **Meetings communication**
- **Problem Solving**
- **Presentations**
- **Written communication in professional letters and memos**
- **Curricula vitae and job application letters**
- **Employment interviews**
- **General professional concepts**

Prerequisite for the course: intermediate level of English requirements

Open to the public in roll at any time during the year

Classes will be at the Center for Independent Journalism in the Academy of Theater and Film building
Str. Matei Voievod nr. 75–77, et. 3

Fee: 200,000 per 12 week session (for one year course)

For additional information phone the Center at 250.84.22 or July Scherer at 726.51.37

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Ardealul hipersenzitiv

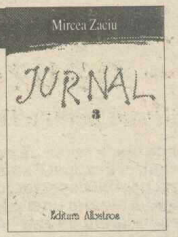

MIRCEA ZACIU, „Jurnal III", ed. Albatros, 604 pp., 8.874 lei

Etajul şi tristeţea

Sucită carte! Sucită şi răsucită lectură! Cui se adresează **la urma-urmei**? Studentului de azi, care habar n-are de puzderia mizeriilor de la suprafaţa şi din subteranele vieţii literare în ceauşism şi pentru care cultura încă va să zică mit ortografiat cu majusculă? Inginerului pensionar care, pînă în 1990, în afară de Preda, Barbu şi Păunescu, n-a ştiut că există literatură română contemporană şi care descoperă acum, graţie revelaţiilor de tot felul post '89, cît de adînc era înfiptă cangea Puterii nu doar în rîndurile breslei scriitoriceşti ori în paginile cărţilor, dar şi în sufletul autorilor? Scriitorului nouăzecist, cel îmbătrînit (ba chiar senilizat uneori) prematur, fericit să deprindă „poetica duplicităţii" de la vechi maeştri?

Am acuzat altă dată faptul că ***Jurnalul*** lui Mircea Zaciu pare a se adresa exclusiv iniţiaţilor, folosind coduri exclusive. O **carte cu parolă**, neofitului fiindu-i interzise amarele delicii pe care familiarului i le oferă pasaje de genul: *„Lungă discuţie cu Niki. Cazul Tănase, complet montat. Cum era gata G. să cadă într-o cursă acceptînd obiecţii grave. Ce am descoperit despre cartea lui dintr-o convorbire cu B., dar şi despre B. însuşi, exact informat. Eminenţă cenuşie? sarcină?"*. Acum însă (între timp am beneficiat şi de reacţiile unor literaţi adolescenţi) înţeleg că am acuzat degeaba: nu există beneficiu **la urma urmei**, în acest caz. Arhitectură a unui destin general, *„litotă a unei epoci"*, cum bine i s-a zis, cartea îşi are etajele ei, terasele şi pivniţele proprii, de unde fiecare are de luat ce vrea, ce ştie, ce poate. Imberbul de azi – chiar dacă nu a trăit în deplină cunoştinţă de cauză săptămînile sălăţilor cernobîlizate, panica scriitorimii din zilele în care se „definitiva planul editorial pe anul viitor" şi cînd Ceauşeasca visa instaurarea „eficienţei per titlu" ş.a.m.d. – dispune de toate detaliile necesare recompunerii atmosferei. El nu mai are neapărată nevoie să decodifice o iniţială sau alta, să priceapă ce va să zică Doxi (Elena Docsănescu), Ierbivorul (Ştefan Pascu), Moşu sau Unchiu (Gogu Rădulescu) etc., după cum nici cel născut după 1950 nu mai pricepe la modul interbelic detaliile scandalului *Gorilei* lui Rebreanu, alegînd esenţa fenomenului, mesajul general românesc şi etern-umanul cărţii.

În plus, cele două teme ale volumului trei (ce cuprinde anii 1984, 1985, 1986) sînt deopotrivă inteligibile lecturii de *outsider*, chiar dacă *insider*-ul are parte de un surplus de fervori sarcastice. E vorba de: 1) interdicţia de publicare a ***Dicţionarului Scriitorilor Români***, vol. I, încheiat în 1983 şi apărut abia în 1995 la ed. Fundaţiei Culturale Române, şi 2) rămînerea definitivă în Germania a soţiei şi fiului scriitorului, de unde „tradiţionalele" şicane şi provocări din partea variatelor rotiţe ale Aparatului.

În fine, tuşele negre, de grotesc lugubru, în care sînt descrise inspecţiile de grad ale profesorului universitar Mircea Zaciu, acizii în care e tratată atmosfera de la Uniunea Scriitorilor (*y compris* Restaurantul), peisajele dezarmante prin paloarea cadaverică a sfîrşitului de imperiu ceauşist (restaurante de fost lux, amfiteatre universitare de fostă efervescenţă, sedii de rectorat de apusă noblеţe, birouri ale CC, bulevarde, magazine ş.a.) – răsfiră îndeajuns materia livrată strict profesional naraţiei, pentru ca să capteze în egală măsură (chiar dacă din diferite motive) atenţia mai multor segmente de cititori. În definitiv, în faţa unui ditamai Consiliu al Culturii dintr-o ţară cu 23 de milioane de locuitori, unde, la trei sute de ouă date pe listă se înscriu în cîteva minute peste două sute de persoane... cine/ce să nu înţeleagă?

Peisaj cu ghimpi

Venind nu o dată în carte vorba de Dorin Tudoran, este citat contextul primei sale întîlniri cu Mircea Zaciu, cu ocazia interviului pentru ***Biografia debuturilor***. Uitasem de această carte, din 1978, a lui Dorin Tudoran. Am cotrobăit după ea şi am dat chiar peste un pasaj, cum să-i zic, premonitor, pentru lectura de faţă. *„Am, sigur că am nostalgia prozei"*, îi mărturisea M. Zaciu lui D. Tudoran în 1977. *„N-am abandonat-o însă din pricina conjuncturii universitare. Probabil că e la mijloc ceva mult mai intim, poate pierderea încrederii în ficţiune. Dacă voi mai scrie cîndva proză, ea va fi una confesivă ori documentară, fiindcă documentul poate spune deseori mai mult decît orice ficţiune"*.

E limpede. Dar: ar mai fi fost oare atît de împăcat profesorul dacă ar fi ştiut ce-i rezervă biografia peste nici zece ani, atunci cînd ajunge să-şi strige eşecul în paginile tulburatei sale solitudini? Un fost student (p. 562) îi mărturiseşte că-l admiră pe profesor pentru *„felul cum mi-am clădit viaţa, lucru pe care l-a admirat totdeauna la mine, la care nu numai că rămîn uluit, dar nu-mi pot reprima rîsul trist, zicîndu-i că el nu ştie ce dezastru e în fapt întreaga mea existenţă, că nu are, la drept vorbind, chiar nimic de admirat, cu atît mai puţin de invidiat"*.

„Dezastru"! Oricine ar parcurge fişa bio-bibliografică a lui Mircea Zaciu – cu multele-i titluri şi premii, cu veneraţia atîtor promoţii studenţeşti etc. – va surîde neîncrezător: profesorul se alintă! Mai cu seamă dacă-i ştii umorul, vigoarea şi rigoarea, dacă i-ai invidiat nu o dată prestanţa, siguranţa, eleganţa, vei zice că s-a lăsat ispitit o clipă de demonul autolamentării. Însă dacă ne gîndim mai departe, ce alt cuvînt mai nimerit decît „dezastru" va să zică pentru un ardelean aulic însingurarea într-un Cluj invadat de mîrlănie, ţigănism şi mentalităţi de bărăgan? pentru un ahotnic de proză – „eşuarea" în didactică! Un istoric literar visînd să scrie marea istorie a literaturii române, dar pe care-l trage ata la critica de direcţie şi întîmpinare, autosubminîndu-şi irecuperabil Proiectul! Un pedagog redutabil, dar care trăieşte violent eşecul unui sistem de învăţămînt copleşit de contraselecţie şi mediocritate! Un profesor universitar ţinut sistematic departe de cuvenitele onoruri academice! Un intelectual invitat adesea în străinătate, la diverse colocvii etc., dar căruia i se refuză – cu calmă, stupidă, tenace răbdare provocatoare – eliberarea paşaportului, doar-doar s-o „îndura" să ceară plecarea definitivă, ca să mai scăpăm de-un ursuz incontrolabil! Ce altceva dacă nu un dezastru e foamea de prietenie, dublată de existenţa sutelor de relaţii şi amiciţii, dar lipsită de axul central, acea sfîntă „prietenie de-o viaţă"? (La capitolul „vechime", două trădări în prietenie: una, Ion Brad, mai pernicioasă, alta – Titus Popovici – constantă lecţie de cinism duplicitar, în apriorica anulare a simţului moral.) Şi ce altceva dacă nu **dezastru**, patimă şi muncă uriaşă depuse în coordonarea ***Dicţionarului*** la care au lucrat zeci de autori vreme de un deceniu, pentru a-şi vedea încarcerate aşteptările vreme de... încă un deceniu?

Şi-atunci, cu ce drept să-i reproşezi acestui ***Jurnal*** mulţimea ghimpilor şi absenţa catifelei?

Ocol (cam) patetic, dar inevitabil

O judecată pripită va condamna lesne prolixitatea (uneori sufocantă, ce-i drept) a volumului III, în special la capitolul ***Dicţionarului***: zeci şi zeci şi zeci de pagini pentru descrierea în detalii a audienţelor, telefoanelor, demersurilor scriitoriceşti şi politice, a memoriilor, şedinţelor, zeci de pagini cu Gheran, Mâciu, Brad, Gheran, Docsănescu, Dulea, Gheran, Enache, Gogu Rădulescu, D.R. Popescu, Ghiţă Florea, şi iarăşi Gheran, iarăşi Dulea... cînd totul era atît de limpede! Un dicţionar, mai ales cînd maschează o istorie a literaturii (ba chiar una a mentalităţilor culturale), este, dincolo de toate, **un act de putere**. Ierarhizarea va să zică libertate valorizantă, altfel spus într-un regim dictatorial: **substituire de autoritate**. Ei, cum era să apară aşa o carte sfidătoare, provocatoare de sisteme pe tărîmul axiologizant al unei literaturi **controlate** în însăşi fibra ei şi **dirijată** aproape în totalitate?! Asta, ca să nu mai punem la socoteală piedicile puse cu hărnicie în calea apariţiei ***Dicţionarului*** de însăşi breasla scriitoricească, fie prin jandarmeria oficială a Clubului Barbu, fie prin vanităţile iresponsabile ale scriitorului, omul care, se ştie, reclamă la un dicţionar, dacă nu înlăturarea adversarului, atunci proclamarea propriei genialităţi.

Astfel încît aceeaşi judecată pripită poate decreta uşor că neapariţia ***Dicţionarului*** nu era un capăt de lume, era un „simplu" eşec editorial, nu-i aşa? Evident că nu-ţi trebuie prea multă familiarizare cu psihologia ca să înţelegi că pentru profesorul Zaciu ***Dicţionarul*** ajunsese bătălia supremă a vieţii. Dacă pentru Marian Papahagi, Aurel Sasu, Ion Pop, Ion Vartic şi toţi ceilalţi – oameni în plină evoluţie literară, fie pe verticala, fie pe orizontala creaţiei – ***Dicţionarul*** reprezenta, orice s-ar spune, o lucrare printre altele, pentru Mircea Zaciu el era menit a fi, pur şi simplu, corolarul unei existenţe.

Deposedat de multe (profesionale şi afective), rătăcit printre vocaţii ratate şi amăgiri semilucide, profesorul se legase pe de-a-ntregul de ***Dicţionar***, cu un fel de disperare ghimpoasă, de nerăbdare agresivă, omniculpabilizantă, cu o amărăciune sarcastică, la un pas de nevroză, gata să acuze pînă şi cea mai nevinovată ironie din cele cu care, slavă Domnului, îl copleşeam cînd ne întîlneam în Bucureşti. Băşcălia noastră cinică, de nastratinism prost asumat, de bufoni regăţeni înţelepţiţi, vezi Doamne, încă din faşă, îl irita amarnic pe profesor, oricît de calm, de binevoitor îi etalam contraargumentele faţă de credinţa sa puternică în iminenta apariţie a ***Dicţionarului***. Alături de „dicţionarul ieşenilor", era cea mai amplă realizare de acest gen a literaturii române. Tocmai de aceea Profesorului i se părea **natural** să fie publicat şi tocmai de aceea nouă ni se părea **absurd** să apară. Nu doar din raţiuni de cenzură comunistă, dar din pricina structuralei noastre netrebnicii: şi de indivizi scriitori, şi de breaslă, dar şi de seminţie, la urma urmelor. ***Jurnalul*** este o mărturie unică a **exasperării cauzate de neputinţa de realizare a firesculul** profesional. Ce poate fi mai elementar decît să ţi se publice cartea scrisă? Nu, zău, nu delirez: citiţi aceste şase sute de pagini care povestesc drama absurdă a unei cărţi interzise! Nu samizdat, nu bombă, nu disidenţă, nu incitare la revoltă, nu subtexte dinamitarde, nu leznaţiune ş.a.m.d., ci tot ce poate fi mai normal, mai banal chiar, pentru lucrul a şaizeci de critici şi istorici literari: un dicţionar al literaturii române. Încercaţi un rezumat mental al celor zece ani de nervi măcinaţi prin audienţe, cu kilograme de corespondenţe, sute de drumuri de la Cluj la Bucureşti, referate peste referate şi sute de explicaţii absolut sterile, pentru a tipări o carte cum nu se poate mai cumsecade. Şi cu care – culmea – s-ar fi putut mîndri orice „dare de seamă" de la „toate nivelele partidului". Că doar nu era un dicţionar al revoluţiei franceze ori al literaturii maghiare din România, nu-i aşa?

Încercaţi să-i explicaţi unui străin aşa ceva. Hotărît, nu doar lingvistic sîntem intraductibili.

Cei care încă mai susţin că *„la noi n-a fost aşa de rea cenzura"*, că *„nu ne-a oprit nimeni să ne scriem cărţile"*, că *„de apărut a apărut tot ce MERITA să apară"* şi că *„adevăratele valori îşi făceau drum pînă la urmă!"* (mă-nnebunesc după acest „pînă la urmă"!) – să citească aceste pagini pentru a înţelege ce uriaşă, ce demential de uriaşă cantitate de talent, de timp şi de nervi s-a irosit pentru, repet, unul dintre cele mai elementare lucruri culturale. Şi cîtă ratare, cîte cărţi rămase nescrise, cîte biografii deturnate sau alterate, cîtă sterpiciune organizată, cîtă inteligenţă pierdută prin labirinturile duplicităţii. Şi totul cu nişte mize absolut nevinovate şi banale.

M-am înecat în patetism, aveţi dreptate. Din timp în timp te mai apucă, aşa, un of – şi-o furie – de cît de multe s-ar fi putut face dacă am fi fost lăsaţi pur şi simplu în pace... Mă rog, bîrfele, gustările şi şampania – săptămîna viitoare.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie
Primele apariţii din octombrie...
CONSTANTIN NOICA
Între suflet şi spirit
LEIBNIZ
Disertaţie metafizică
...şi următoarele
CIORAN
Silogismele amărăciunii
KONRAD LORENZ
Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate
JEAN BRUN
Socrate
Cereţi librarului dumneavoastră CATALOGUL HUMANITAS 1996

OANA ARMEANU

Modelul danez

Danemarca, ţară cu o tradiţie democratică de 150 de ani, a reuşit să pună în practică o serie de idei care, aplicate de regimurile comuniste, au dus la dezastrul Europei Centrale şi de Est. Este greu de înţeles pentru cei ce au trăit sub comunism cum a fost posibil acest lucru. Cum pot sta principiile democratice alături de egalitarism şi de controlul statului asupra unei părţi importante a societăţii? Care este locul iniţiativei private într-o economie preponderent de stat? Acestea sînt cîteva din întrebările pe care le ridică „modelul danez" (nordic, în general), model pe care preşedintele Iliescu îl propunea României în 1990. După 7 ani de preşedinţie a lui Ion Iliescu, constatăm că nu am ales din acest model decît etatismul, la care am adăugat corupţia, birocraţia şi sărăcia.

O ţară mică şi un steag mare

Mentalitatea danezilor este puternic marcată de faptul că se consideră un popor mic şi neimportant, care a dat puţine personalităţi apreciate internaţional, cele mai cunoscute fiind Hans Christian Andersen, celebru prin poveştile pentru copii, şi filosoful Soren Kierkegaard. Danezii pot fi auziţi foarte des exprimîndu-şi temerea că ţara lor nu contează în politica internaţională şi că o decizie a bancherilor din Frankfurt, de pildă, îi afectează mai mult decît hotărîrile Parlamentului danez. Acesta este poate principalul motiv pentru care Danemarca încearcă să se afirme la nivelul instituţiilor internaţionale, fiind membră în ONU, Uniunea Europeană, Consiliul Europei şi în organismele europene şi euro-atlantice de apărare. Decizia de aderare la NATO este un pas contrar politicii de neutralitate pe care Danemarca a practicat-o ani de zile înaintea celui de-al doilea război mondial. Ea se datorează traumei provocate de ocuparea ţării de către Germania hitleristă, încă prezentă în memoria danezilor.

Danezii sînt, în schimb, foarte mîndri de regina lor, despre care vorbesc cu mult respect, şi de steagul ţării. Aproape toate instituţiile arborează steagul, care poate fi văzut şi pe faţadele caselor şi chiar în interiorul lor. Steagul este, pentru danezi, simbolul unui trecut glorios, în care Danemarca îşi întinsese stăpînirea peste întreaga peninsulă scandinavă.

Statul şi economia

Sectorul public reprezintă mai mult de jumătate din economia daneză. Economia se bazează, în principal, pe o multitudine de întreprinderi mici şi mijlocii şi pe foarte puţine întreprinderi mari. Marea majoritate a populaţiei se înscrie în clasa de mijloc, a oamenilor cu venituri medii. Salariul mediu brut este de cca 15.000 de coroane daneze (aproximativ 2.500 USD), iar salariul minim brut 12.000 de coroane. Cea mai bogată familie daneză este cea a inventatorului jocului Lego, foarte popular în întreaga lume.

Danezii se plîng, pe bună dreptate, din cauza impozitelor foarte mari: impozitul mediu pe anul 1995 a fost de 54% şi ajunge în cazul salariilor mai mari pînă la 65%. Acest impozit acoperă toate obligaţiile fiscale ale cetăţenilor faţă de stat, inclusiv contribuţia pentru asigurările sociale. Toate serviciile sociale, ca şi sănătatea şi învăţămîntul sînt finanţate de la buget (şi sînt considerate gratuite, la fel ca în România în perioada comunistă). Toată lumea are acces la sistemul de sănătate în mod egal. Pentru că nu toate solicitările pot fi satisfăcute imediat, se formează liste de aşteptare, în funcţie de urgenţa cazului. Cei cu venituri mari au posibilitatea să facă tratament imediat în clinici private.

Ajutorul de şomaj se acordă necondiţionat timp de un an şi reprezintă 80% din ultimul salariu, cu un plafon pentru salariile mari. În anumite condiţii, se poate prelungi pînă la 5 ani. Rata şomajului este în prezent cca 10%.

Puterea politică

Actul de naştere al democraţiei daneze a fost semnat la 5 iunie 1849, prin adoptarea Constituţiei de către regele Frederik al VII-lea. Regele accepta astfel să cedeze o parte din puterea monarhiei absolute aleşilor poporului. Constituţia de la 1849 a fost modificată pînă în prezent doar de patru ori, ultima dată în 1953. Principalele schimbări au vizat transformarea Parlamentului din bicameral în unicameral, acordarea statutului autonom pentru două regiuni ale Danemarcei – Groenlanda şi Insulele Faroe – şi acceptarea pe tronul ţării a femeilor, atunci cînd familia regală nu are moştenitori de sex masculin.

Motivul renunţării la Camera Superioară a Parlamentului a fost faptul că, la nivelul acesteia, influenţa regală era foarte puternică. Desfiinţarea ei a fost privită ca o reformă în spirit democratic, ce a redus puterea monarhiei şi a crescut autoritatea reprezentanţilor poporului.

În prezent, Parlamentul deţine întreaga putere legislativă, regina avînd doar rolul simbolic de a promulga legile. Sistemul electoral este bazat pe reprezentarea proporţională. Cele două regiuni autonome, Groenlanda şi Insulele Faroe, au asigurate fiecare cîte două locuri din cele 179. Deşi pragul electoral este doar de 2%, numai 7 partide au obţinut locuri în Parlament la ultimele alegeri (1994), cele mai importante fiind Partidul Social-Democrat, Partidul Liberal şi Partidul Conservator.

Regina numeşte sau demite miniştrii, dar autoritatea ei este mai mult formală. După ce, timp de 11 ani, Danemarca a fost condusă de o coaliţie de centru-dreapta a Partidului Conservator cu Partidul Liberal, începînd din 1993 puterea a trecut în mîna Partidului Social-Democrat (centru-stînga).

Existenţa a două regiuni autonome în interiorul ţării este un element important al democraţiei daneze. Insulele Faroe şi-au obţinut autonomia în 1948, iar Groenlanda în 1979. Cele două regiuni au propriile parlamente, care se ocupă de afacerile interne, în timp ce politica externă şi de apărare este lăsată în seama Guvernului de la Copenhaga.

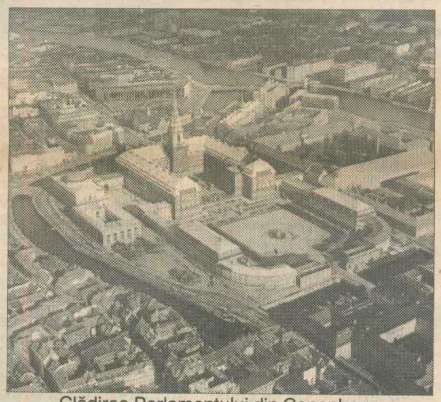

Clădirea Parlamentului din Copenhaga

Legăturile Danemarcei cu celelalte ţări nordice – Suedia, Norvegia, Finlanda şi Islanda – au fost întotdeauna foarte strînse, formînd zona liberă scandinavă. Pe lîngă cooperarea economică (Liniile Aeriene Scandinave – SAS, proprietate comună a Danemarcei, Suediei şi Norvegiei, sînt doar un exemplu), a existat şi o cooperare politică. Totodată, începînd din 1954, cetăţenii oricăreia din ţările nordice aveau dreptul să se stabilească şi să muncească în oricare din celelalte ţări, primind aceleaşi drepturi sociale, ca şi cetăţenii acelei ţări.

Relaţia cu autorităţile publice. Avocatul Poporului

În Danemarca funcţionează o lege nescrisă numită „Janteloven", a cărei primă regulă este: *„Nu te crede o persoană deosebită"*. Cînd este vorba despre cei aflaţi la putere, această lege mai adaugă: *„Nu te crede superior nouă"*. Oamenii politici şi funcţionarii din administraţie ştiu că ocuparea unui post în ierarhia publică este doar un rol temporar, după care se vor întoarce la slujbele sau la afacerile lor. Ei mai ştiu că votul cetăţenilor le va sancţiona orice greşeală. Corupţia este practic inexistentă în viaţa publică daneză şi autorităţile practică transparenţa în relaţia cu cetăţenii. Toată lumea are acces la documentele instituţiilor publice, iar şedinţele Parlamentului sînt deschise cetăţenilor. Există 146 de locuri în Parlament pentru public, pe care oricine le poate ocupa.

Dacă se întîmplă ca un cetăţean să se simtă nedreptăţit în relaţia cu autorităţile, se poate adresa instituţiei numită Ombudsman (Avocatul Poporului). Aceasta se află în subordinea Parlamentului şi are rolul de a apăra cetăţeanul faţă de hotărîrile arbitrare sau abuzurile serviciilor publice.

Danezii au un puternic sentiment civic. Ei participă într-un procent incredibil de mare la vot (85–88%) şi au o activitate intensă în cadrul unor asociaţii de tot felul.

Femei-miniştri şi femei-preoţi

În Danemarca, egalitatea femeilor cu bărbaţii nu este doar o lozincă. Femeile au un rol important în viaţa publică. 59 din cei 179 de membri ai Parlamentului şi 6 din cei 20 ai Guvernului sînt femei. Femeile din guvern nu ocupă poziţii marginale, ci conduc ministere importante: Ministerul Economiei, al Industriilor etc. Femeile sînt egal acceptate şi în interiorul bisericii luterane (cca 87% din populaţie este luterană): 30–40% dintre preoţi sînt femei. Acceptarea femeilor ca preoţi a început în urmă cu 25 de ani. În acest an a fost aleasă prima femeie-episcop.

Egalitatea între sexe este importantă şi în familie, unde cei doi soţi îşi împart sarcinile gospodăriei în mod riguros egal. Taţii îşi pot lua concediu de „maternitate" sau concediu pentru a avea grijă de copiii bolnavi.

Viaţa de familie

Danezii respectă tradiţia şi valorile familiale. Foarte mulţi danezi au doi, trei şi chiar patru copii. Majoritatea familiilor locuiesc în case cu un singur etaj, care au trei–patru camere şi o mică grădină. Blocurile sînt rare în Danemarca.

În jurul orei 16.00, majoritatea instituţiilor şi firmelor îşi încheie programul de lucru. Danezii îşi fac cumpărăturile şi se duc acasă. La ora 18.00 se închid aproape toate magazinele şi străzile devin pustii. Chiar Copenhaga are o viaţă de noapte liniştită. Distracţia preferată a danezilor este televizorul. Pînă în 1987, în Danemarca exista un singur post de televiziune, de stat. Pentru că alte ţări considerau că în Danemarca nu există pluralism şi libertate de expresie din cauza acestui monopol, Parlamentul danez a decis liberalizarea televiziunii. A luat, astfel, naştere canalul 2 al aceleiaşi televiziuni de stat şi toată lumea a considerat satisfăcătoare concurenţa creată între cele două canale. În aceeaşi situaţie se află şi radioul. Există staţii TV şi de radio private, dar nici una dintre ele nu are acoperire naţională. Danezii sînt mari cititori de ziare. Fiecare familie cumpără cel puţin un cotidian şi unul sau două săptămînale.

În Danemarca există puţini emigranţi. Condiţiile de acordare a cetăţeniei daneze sînt foarte severe. După o perioadă de şedere în Danemarca, de minim 6 ani, primeşti dreptul de a depune cererea de cetăţenie. Parlamentul aprobă în fiecare sesiune maximum 900 de cereri, dar atingerea acestei cifre nu e obligatorie. Puţinii străini care reuşesc să se stabilească în Danemarca sînt trataţi fără discriminare atît în relaţiile obişnuite, cît şi la ocuparea unui loc de muncă.

Danezii iubesc tradiţiile şi legendele. Crăciunul nu este sărbătorit la o dată fixă, pentru că Moş Crăciun vine din Groenlanda şi nu se ştie dinainte cînd va sosi. Cu trei luni înainte de sfîrşitul anului, lumea începe să se pregătească pentru primirea lui. Astfel, mare parte din an, magazinele sînt pline cu globuri şi jucării pentru pomul de iarnă.

DANEMARCA

Nume oficial: Regatul Danemarcei.
Şeful statului: Regina Margareta a II-a.
Geografie: Suprafaţă – 43.000 km^2. Danemarca este formată din Peninsula Iutlanda şi din 406 insule, dintre care 85 nelocuite.
Populaţie: 5 milioane locuitori.
Sectoare de activitate: 5% agricultură şi pescuit; 21% industrie; 14% comerţ; 7% transport şi comunicaţii; 45% administraţie şi servicii.
Capitala: Copenhaga (1,3 milioane locuitori).
Clima: temperată. Temperatura medie în ianuarie: 0°C; în iulie: 17°C.
Economie: PIB ≈ 30.000$/locuitor.
Moneda: coroana daneză (DKK). 1 USD ≈ 5,75 DKK.

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU **(redactor-şef)**; RODICA PALADE **(redactor-şef adjunct)**; ANDREI CORNEA **(publicist comentator)**; OANA ARMEANU **(şef secţie social)**; MARIAN CHIRIAC **(politic)**; IULIAN ANGHEL **(politic, social)**; DAN PERJOVSCHI **(grafician)**; LUCIAN PIUCĂ **(tehnoredactor)**; RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER **(corectori)**; MIRCEA IONESCU **(şef serviciu difuzare)**; CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA **(difuzare)**; MIHAELA CUCU **(publicitate)**; ALINA CORBU **(contabil-şef)**; DOINA GIUHAT **(casierie)**; ADRIANA BOBEICĂ **(secretariat)**; IULIAN STOIAN, LIDIA CRISTESCU **(procesare text, abonamente)**; CONSTANTIN VĂDUVA (fotoreporter).
Responsabil de număr: IULIAN ANGHEL

Rubrici permanente: ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, EMIL HUREZEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA **(comentariu politic)**, ILIE ŞERBĂNESCU **(comentariu economic)**, H.-R. PATAPIEVICI **(eseu)**, RALUCA STROE-BRUMARIU **(cronică parlamentară)**, CEZAR BALTAG **(istoria religiilor)**, DAN C. MIHĂILESCU **(cronică literară)**, MAGDA CÂRNECI, ERWIN KESSLER **(cronică plastică)**, DIANA TURCONI **(reportaj, anchete)**.

Corespondenţi: IOAN MUŞLEA **(Cluj)**, DANIEL VIGHI **(Timişoara)**, DINU MIHAIL **(Chişinău)**, ION MIRON DAMIAN **(Paris)**, ADRIAN NICULESCU **(Milano)**.

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, VIRGIL NEMOIANU, MIHNEA BERINDEI, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED.
Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76 e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761